

filosοφική λίθος

Τ199 - ΕΤΟΣ 47^ο - ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

Κλασική Ελλάδα

- Τα μυστικά του Παρθενώνα
- Ιερή Γεωγραφία
- Μετενσάρκωση
στην Αρχαία Ελλάδα
- Το θέατρο της πόλης.
Από την Κλασική στην Ελληνιστική Εποχή

φιλοσοφική λίθος

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έκδοση του περιοδικού *φιλοσοφική λίθος* είναι αποτέλεσμα μη αμειβόμενης εργασίας. Αποτελεί μία εθελοντική προσφορά τόσο από πλευράς αρθρογράφων όσο και των υπολοίπων συνεργατών σε τεχνικά θέματα. Τα άρθρα που δημοσιεύονται είναι προϊόν έρευνας στους χώρους της επιστήμης, της τέχνης, της φιλοσοφίας και της μεταφυσικής.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΑ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

ΑΓ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ 29,
ΑΘΗΝΑ 11361

Τηλ. 210 8231301

Πληροφορίες:

www.nea-acropoli.gr

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

Εκδότης

Ομάδα Ε. Ν. Α.

Διεύθυνση Σύνταξης

Κ. Φραντζικινάκης

Υπεύθυνος Έγλης

Γιώργος Χρόνης

Ατελιέ

Δ. Γακηλάζος

Στοιχειοθεσία - Διόρθωση

Γιώργος Βενέτης

Δημ. Σχέσεις - Διακίνηση

Π. Βεκρής

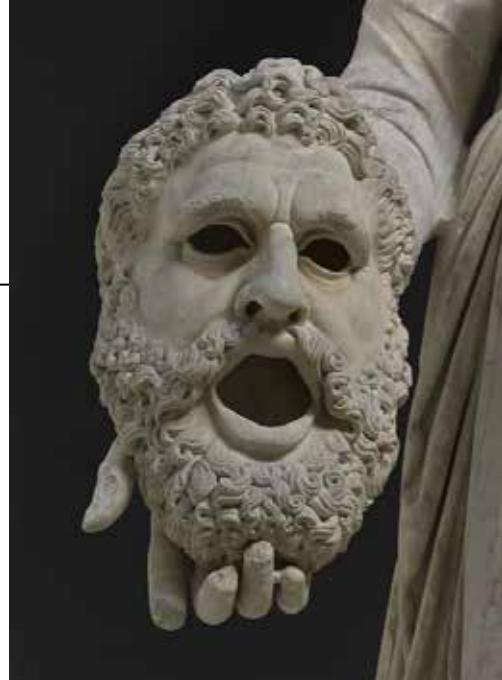
Μεταφράσεις

Ι. Αληζιώτη

Συνεργάτες

Γιώργος Αναστασιάδης, Γιώργος Βενέτης, Πάννης Βούλγαρης, Βιργινία Γεωργιοπούλου, Αγγελική Δανοπούλου, Μιχάλης Κωνσταντάκης, Ορέστης Παππάς, Σάββας Παττακός, Σήφης Σταυρουλάκης, Ντόρα Τύμη, Γιώργος Χρόνης

περιεχόμενα

3. Από τον εκδότη
4. Το Δαιμόνιο του Σωκράτη
10. Το Θέατρο της Πόλης
16. Η Επιστήμη στην Κλασική Ελλάδα
20. Η Μετενσάρκωση στην Αρχαία Ελλάδα
24. Η Πολιτική στους Κλασικούς Χρόνους
28. Ανυπότακτος προς τον Κόσμο: Η Κυνική Φιλοσοφία ως Χάρτης Ελευθερίας στη Ψηφιακή Εποχή (μέρος 2ο)
34. Ιερή Γεωγραφία στην Αρχαία Ελλάδα
38. Ο Πόλεμος στην Κλασική Ελλάδα
42. Συμβολισμοί στον Παρθενώνα
46. Τα Ιερά Σύμβολα της Αρχαίας Ελλάδας
50. Τα Μυστικά του Παρθενώνα (μέρος 2ο)
54. Η Γέννηση του Σύμπαντος (μέρος 2ο)
58. Τα Ελευσinia Μυστήρια
62. Στο επόμενο τεύχος

ISSN: 2944-9367

Σε αυτό το τεύχος του φιλοσοφικού περιοδικού μας, σας προσκαλούμε σε ένα ταξίδι στον χρόνο, στην καρδιά της Κλασικής Ελλάδας, μιας περιόδου που δεν αποτελεί απλώς ένα ιστορικό ορόσημο, αλλά ένα διαχρονικό εργαστήριο ιδεών, αξιών και συλλογικής αυτογνωσίας. Η Κλασική Ελλάδα (5ος-4ος αιώνας π.Χ.) υπήρξε η μήτρα στην οποία γεννήθηκε ο σύγχρονος δυτικός πολιτισμός, θέτοντας τα θεμέλια της επιστήμης, της δημοκρατίας και της φιλοσοφικής αναζήτησης.

Ξεκινώντας από την πολιτική οργάνωση, η «Πόλις» αναδείχθηκε ως ένας αυτόνομος τρόπος ζωής, όπου ο άνθρωπος έπαψε να είναι παθητικός θεατής και έγινε ενεργός πολίτης. Είτε μέσω της άμεσης δημοκρατίας της Αθήνας, που βασίστηκε στην ισηγορία και την ισονομία, είτε μέσω του πειθαρχημένου ολιγαρχικού μοντέλου της Σπάρτης, η συμμετοχή στα κοινά ήταν ηθικό καθήκον. Αυτή η πολιτική συνείδηση μεταφερόταν και στο αρχαίο θέατρο, το οποίο δεν ήταν απλή διασκέδαση, αλλά ένας «καθρέφτης» της συλλογικής συνείδησης. Μέσα από την τραγωδία και την έννοια της κάθαρσης, η κοινότητα επεξεργαζόταν τα τραύματά της, τα ηθικά της διλήμματα και την εύθραυστη ισορροπία ανάμεσα στην ελευθερία και την αναγκαιότητα.

Στο πεδίο της σκέψης, η μετάβαση από τον μύθο στον Λόγο σηματοδότησε τη γέννηση των επιστημών. Ο Ιπποκράτης απάλλαξε την ιατρική από τις δεισιδαιμονίες, ο Πυθαγόρας και ο Ευκλείδης συστηματοποίησαν τα μαθηματικά ως μέσο κατανόησης της παγκόσμιας τάξης, ενώ ο Αριστοτέλης έθεσε τις βάσεις της βιολογίας και της λογικής. Ο άνθρωπος έγινε πλέον το «μέτρο των πραγμάτων», επιδιώκοντας να αποκωδικοποιήσει τα μυστικά της φύσης μέσω της παρατήρησης.

Παράλληλα, η κλασική σκέψη βυθίστηκε στα μυστήρια του εσωτερικού κόσμου. Ο Σωκράτης, με το αινιγματικό του «δαιμόνιο» έγινε μάρτυρας της ελεύθερης σκέψης, διδάσκοντας ότι η αλήθεια αναζητείται μέσω της διαλεκτικής και της αρετής. Την ίδια στιγμή, οι Κυνικοί φιλόσοφοι, με προεξάρχοντα τον Διογένη, πρότειναν μια ριζοσπαστική επιστροφή στη φύση, αμφισβητώντας τις κοινωνικές συμβάσεις και αναζητώντας την εσωτερική αυθεντικότητα.

Η σχέση του αρχαίου Έλληνα με το ιερό και το σύμπαν εκφράστηκε μέσα από την Ιερή Γεωγραφία και τον συμβολισμό των ναών. Ο Παρθενώνας, αφιερωμένος στη Σοφία-Αθηνά, δεν είναι απλώς ένα αρχιτεκτονικό θαύμα, αλλά ένα σύμβολο της νίκης του πολιτισμού και της τάξης έναντι του χάους. Οι θέσεις των ιερών και των πόλεων φαίνεται να υπακούουν σε γεωμετρικές και μαθηματικές αναλογίες, δημιουργώντας μια σύνδεση ανάμεσα στον ουρανό και τη γη. Ακόμη και ο θάνατος προσεγγίστηκε μέσα από τη θεωρία της μετενσάρκωσης και της αθανασίας της ψυχής, όπως περιγράφεται στους μύθους του Πλάτωνα, όπου οι ηθικές επιλογές του ανθρώπου καθορίζουν τη μελλοντική του μοίρα.

Τέλος, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τη σκληρή πραγματικότητα του πολέμου, ο οποίος στην Κλασική Ελλάδα λειτούργησε ως καταλύτης ωρίμανσης. Ο πολίτης ήταν ταυτόχρονα και οπλίτης, και η συμμετοχή στη φάλαγγα δίδασκε ότι η επιβίωση και η ελευθερία είναι καρποί συλλογικής ευθύνης.

Στις σελίδες που ακολουθούν, θα εξερευνήσουμε αυτές τις πτυχές, όχι ως μουσειακά εκθέματα, αλλά ως ζωντανές πρακτικές που έχουν ακόμη πολλά να μας διδάξουν για το μέτρο, την ευθύνη και την αναζήτηση του νοήματος σε έναν κόσμο που αλλάζει.

editorial

Μετά από 40
συνεχόμενα
χρόνια έκδοσης
του περιοδικού
Νέα Ακρόπολη
συνεχίζουμε να
αναζητούμε τη
φιλοσοφική λίθο...

Όλα τα παραπάνω
δεν αποτελούν
πλέον για μας
διανοητικές
αλήθειες, αλλά
έναν τρόπο ζωής,
που βελτιώνει
καθημερινά τον
εαυτό μας και τον
κόσμο.

Το αλχημικό έργο
βρίσκεται σε
εξέλιξη...

Το Δαιμόνιο του Σωκράτη ένα "παραψυχολογικό" φαινόμενο στην Αρχαία Ελλάδα

Κείμενο: Σάββας Παττακός

Το «δαιμόνιο» του Σωκράτη είναι ένα αίνιγμα της αρχαιότητας, που συνυφαίνεται μαζί με τη φιλοσοφία στη ζωή αυτού του παράξενου ανθρώπου, ο οποίος άσκησε τεράστια επίδραση στη φιλοσοφική σκέψη.

Η ζωή του Σωκράτη είναι λίγο πολύ γνωστή σε όλους μας όσο και ο τραγικός θάνατός του. Δεν απομακρύνθηκε ποτέ από την Αθήνα. Δεν θέλησε να απομακρυνθεί ούτε από τη φιλοσοφία και να αρνηθεί τα όσα δίδαξε. Έτσι ήπια ήρεμα το κώνειο συζητώντας τις τελευταίες ώρες της ζωής του μαζί με τους μαθητές του για τη φύση και τον προορισμό της ανθρώπινης ψυχής στην πορεία της μετά τον θάνατο. Με τον θάνατό του επιβεβαίωσε τη φιλοσοφία του και φόρεσε το στεφάνι του μάρτυρα της «ελεύθερης σκέψης» (1).

Τι ήταν όμως το δαιμόνιο του Σωκράτη; Πώς μπορούμε να το προσεγγίσουμε; Και πώς συμβιβαζόταν η επίδρασή του στον Σωκράτη, αφού όπως είναι γνωστό ο φιλόσοφός μας ήταν και ένας δάσκαλος της διαλεκτικής και έψαχνε την αλήθεια με λογική, όπως αναφέρει ο Πλούταρχος στο πασίγνωστο βιβλίο του «περί του Σωκράτους Δαιμονίου»;

Πάμπολλες είναι οι αναφορές στο δαιμόνιο του Σωκράτη. Ήδη έχουμε βάλει κάτω από τον τίτλο του άρθρου ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από την Απολογία του Σωκράτους του Πλάτωνα. Απολογία ως γνωστόν έγραψε και ο Ξενοφώντας, ο οποίος αναφέρει επίσης το δαιμόνιο. Μάλιστα ενώ γενικά επικρατεί στους διάφορους συγγραφείς η πιο παραδεκτή αντίληψη ότι το Δαιμόνιο «απέτρεπε» το Σωκράτη από το να προβεί σε κάποια ενέργεια, κατά τον Ξενοφώντα και τον πρόετρεπε. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι στην Απολογία του -κατά τον Ξενοφώντα- ο Σωκράτης εμφανίζεται να λέει στους δικαστές: *«εξαγγείλας εις πολλούς εκ των φίλων μου τας συμβουλάς του θεού, ουδέποτε απεδείχθην ψευδόμενος»*. (Ξενοφώντος Απολογία Σωκράτους II,13).

Έτσι υπήρχε λοιπόν ένα πρόβλημα αρκετά έντονο για τους αρνητές ή επικριτές του δαιμονίου του Σωκράτη. Από τη μία το κατέκριναν από την άλλη όμως δεν είχε αποδειχθεί ποτέ ότι έλεγε ψέματα. Ο Πλούταρχος μάλιστα αναφέρει την περίπτωση μιας μάχης στην Πάρνηθα: μια ομάδα ιππέων σκοτώθηκαν, γιατί δεν ακολούθησαν το δρόμο που τους οδηγούσε ο Σωκράτης. Το δαιμόνιο τον απέτρεπε να πάει από τον δρόμο όπου φαίνεται ότι τους περίμεναν οι εχθροί. Όσοι δεν τον άκουσαν πήγαν από αυτόν το δρόμο και σκοτώθηκαν. Τότε, σημειώνει ο Πλούταρχος, έγινε πολύς θόρυβος στην Αθήνα για το δαιμόνιο του Σωκράτη. Επίσης ο Σωκράτης είχε προαναγγείλει τη μεγάλη καταστροφή των Αθηναίων στη Σικελία. Εδώ παρεπιπτόντως να σημειώσουμε την υποκρισία που επικρατεί και

«... αντιλαμβάνομαι μέσα μου κάτι σαν σημείον θείου και υπερφυσικόν... Τούτο δε, το οποίον ήρχισεν από την παιδικήν μου ηλικίαν, είναι έν είδος φωνής, η οποία ομιλεί και πάντοτε μεν με αποτρέπει, από τούτο το οποίον μέλλω να πράξω, ουδέποτε δε με προτρέπει ...»

στην «ορθολογιστική» εποχή μας. Όλοι κατακρίνουν, και δέθεν απορρίπτουν, τη δυνατότητα πρόγνωσης του μέλλοντος, αλλά ταυτόχρονα βλέπουμε συνεχώς διαφημίσεις για αστρολογία, μέντιουμ και πολλά άλλα που δείχνουν ότι ο πολύς κόσμος ασχολείται, άσχετα με τις επικρίσεις οι οποίες συνυπάρχουν με ... τις διαφημίσεις.

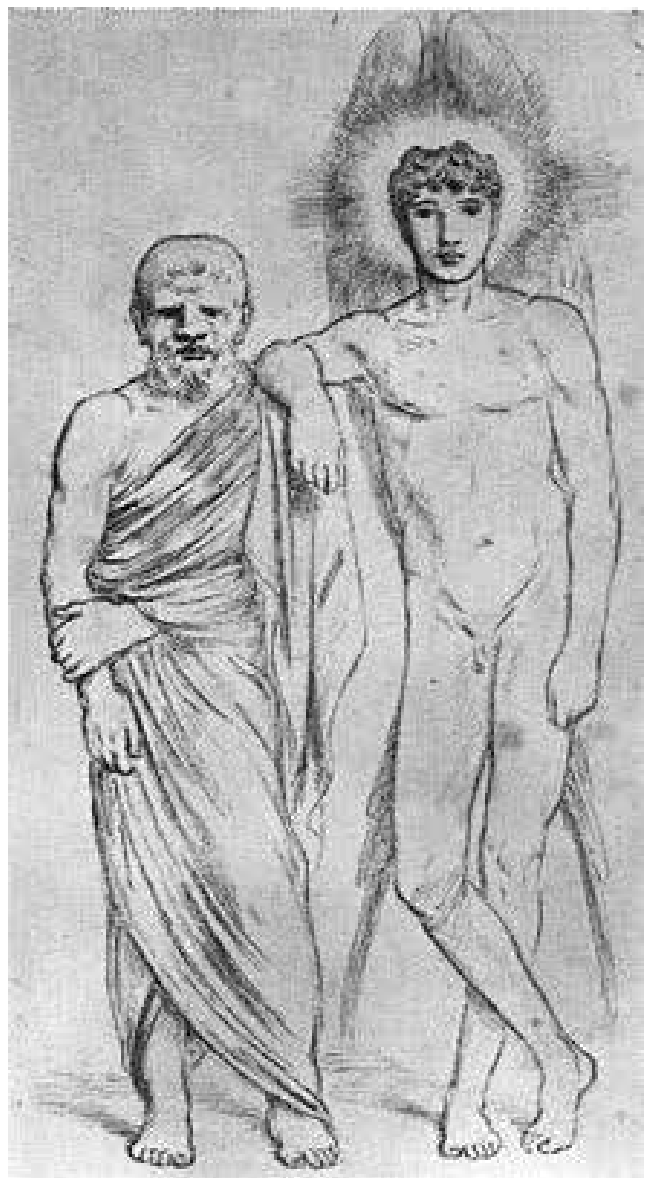
Ο Ξενοφώντας εμφανίζει το δαιμόνιο του Σωκράτη σαν έναν τρόπο μαντικής, με τον οποίο ήταν προικισμένος ο γέρο σειληνός φιλόσοφος. Το χάρισμα αυτό του το έδωσαν οι θεοί και -κατά τον Ξενοφώντα- πρέπει να το παραδεχθεί όποιος παραδέχεται και άλλους τρόπους μαντικής.

Όμως δεν αναφέρονται μόνο ο Ξενοφών και ο Πλούταρχος στο δαιμόνιο του Σωκράτη. Πάρα πολλές φορές αναφέρεται σ' αυτό και ο θείος φιλόσοφος Πλάτωνας. Σαν άμεσος μαθητής του Σωκράτη δίνει αρκετές πληροφορίες για το θέμα από «πρώτο χέρι» όπως θα λέγαμε σήμερα. Μερικές είναι απλές αναφορές στο δαιμόνιο, το οποίο, ως συνήθως, δεν αφήνει τον Σωκράτη να κάνει κάτι όπως: στον Ευθύδημο (272 E). Παρόμοια στον Φαίδρο (242 B). Στο Θεαίτητο (151 A) το δαιμόνιο εμφανίζεται σαν θεία φωνή που αποτρέπει το Σωκράτη σε κάποιες συναναστροφές. Στην Πολιτεία (βιβλίο ΣΤ 496 c) ο Σωκράτης εμφανίζεται να λέει ότι το φαινόμενο που εμφανίζεται σ' αυτόν δεν έχει τύχει σε κανέναν άλλο.

Όμως και στον Κρατύλο ασχολείται ο Πλάτωνας προσπαθώντας να δώσει την ετυμολογία της λέξης δαίμων. Θεωρεί ότι έχει σχέση με τη γνώση, τη σοφία και τη φρόνηση. Έτσι λέει ότι οι άνθρωποι του «χρυσού γένους», του Ησίοδου, ονομάζονται από τον ποιητή δαίμονες -πνεύματα αγνά- γιατί ήταν συνετοί και σοφοί (δαήμονες).

Εδώ να σημειώσουμε ότι για την προσέγγιση του φαινομένου του δαιμόνιου του Σωκράτη έχει σημασία και η εννοιολογική προσέγγιση της λέξης. Στην αρχαία εποχή η λέξη δαίμων και δαιμόνιο δεν είχε τη σημερινή σημασία. Περισσότερο χαρακτήριζε ένα πνεύμα της φύσης, μια οντότητα μεταξύ θεών και ανθρώπων. Πολλές φορές σήμαινε ένα προστατευτικό πνεύμα. Στον Μύθο του Ηρός στο δέκατο κεφάλαιο της Πολιτείας, ο Πλάτωνας εμφανίζει τις ανθρώπινες ψυχές να διαλέγουν το «δαίμονα», ο οποίος θα τις συνοδεύει στην επόμενη ζωή τους. Σήμερα θα λέγαμε τον «φύλακα άγγελό» τους, μια και αυτό το ον θα συνοδεύει την κάθε ψυχή στην ενσάρκωσή της.

Με την επικράτηση του Χριστιανισμού η λέξη δαίμων και δαιμόνιο αποκτούν τη σημερινή σημασία που είναι φορτισμένη αρνητικά. Αυτό έγινε, επειδή οι θεοί των αρχαίων, και γενικότερα όλα τα αόρατα όντα ανώτερα και κατώτερα στα οποία αναφέρονταν, θεωρήθηκαν κακοί και κακά. Όμως δεν υπάρχει καμία αναφορά που να δείχνει ότι ήταν έτσι. Θα είμαστε πιο κοντά στην αλήθεια αν διακρίναμε ότι για τους αρχαίους το καλό και το κακό συνυπάρχουν και πιο πολύ έγκειται στον άνθρωπο να διαλέξει το καλό παρά το ότι για τα λάθη του ευθύνονται κακοποιοί δαίμονες. Πολύ περισσότερο μάλιστα στην περίπτωση του Σωκράτη όπου έχουμε έναν φιλόσοφο μεγάλου ύψους, με τεράστια διαλεκτική ικανότητα και παράδειγμα τρόπου ζωής και θανάτου. Κάτι άλλο λοιπόν

συνέβαινε με το δαιμόνιο του Σωκράτη. Θα προσπαθήσουμε να το εξετάσουμε με βάση αυτά που γράφει ο Πλούταρχος στο βιβλίο που έχουμε ήδη αναφέρει. Το περί Σωκράτους Δαιμονίου. Και μάλιστα έχοντας υπόψη ότι η τοποθέτηση του Πλούταρχου βρίσκεται πολύ κοντά στην εσωτερική άποψη της διαχρονικής εσωτερικής φιλοσοφίας (εσωτερισμού).

«Τι πρέπει να παραδεχθώμεν, φίλτατέ μου, περί του δαιμονίου του Σωκράτους; Πρόκειται περί ψεύδους ή τι πρέπει να υποθέσωμεν; Διότι εκ των περί Πυθαγόρου λεγομένων περί μαντικών δυνάμεων, ουδέν μου εφάνη τόσο μέγα και θείον, (όσον τα περί Σωκράτην). Διότι απaráλλακτα όπως ο Όμηρος έχει ποιήσει την Αθηνά, παρισταμένην παρά τον Οδυσσέα κατά τας παντοειδείς δυσκόλους περιστάσεις του βίου του, κατά τον αυτόν τρόπον φαίνεται ότι το δαιμόνιον επισυνήψεν εις τον Σωκράτην, εξ αρχής του βίου του, ως προηγμένα της οδού του βίου του, κάποιαν οπτασίαν, «η οποία μόνη προπορευομένη ρίπτει φως» επί των αδήλων πραγμάτων και καθ' ας περιστάσεις η ανθρώπινη φρόνησις δεν είναι επαρκής ώστε δια του συλλογισμού να αποφανθή».

Με αυτό το απόσπασμα αρχίζουν σε αυτό το έργο του Πλουτάρχου οι συζητητές τον διάλογο προκειμένου να συμπεράνουν τι ήταν το δαιμόνιο του Σωκράτη. Ένας από τους συνομιλητές προσπαθεί να το τοποθετήσει στα μαντικά «σημεία» τα οποία δέχονταν οι αρχαίοι. Έτσι λέει ότι πρέπει να ήταν ή πταρμός ή «κληδών». Ο πταρμός ανάλογα με τον τρόπο και το χρόνο που γίνονταν είχε κάποια σημασία για τους

αρχαίους. Αυτό επέζησε μέχρι τις μέρες μας και στον απλό λαό κι έτσι όταν κάποιος πταρνίζεται του λένε ότι κάποιος θα τον συζητούν. Ακόμα οι διάφορες «γητιές» που γίνονται για το «κακό μάτι» όταν συνοδεύονται από πταρμό θεωρείται ότι «πιάνουν».

Στον Όμηρο (Οδύσσεια P 545-550) διαβάζουμε:

*Έτσι είπε κι ο Τηλέμαχος φταρνίστηκε με κρότο,
που όλο το σπίτι αντήχησε. Γέλασε η Πηνελόπη
κι έτσι είπε ευτύς στον Εύμαιο με πεταχτά της λόγια
«τρέχα, τον ξένο φώναξε και φερ' τονε μπροστά μου.
Δεν είδες πώς φταρνίστηκε στα λόγια που είπα ο γιός μου;
Δοιλεί πώς χάρος άσφαλτος θα λάχει στους μνηστήρες!*

Οι κληδόνες¹ ήταν πάλι ήχοι, λέξεις, φωνές ή φράσεις που θεωρούνταν σαν οιωνοί-προμηνύματα. Όμως δεν γίνεται δεκτό ότι ο Σωκράτης θα καθοδηγούνταν από ένα τέτοιο κατώτερο είδος μαντείας. Γίνεται μια σκιαγράφηση του χαρακτήρα του από έναν από τους συζητητές: Είχε βεβαιότητα και άκαμπτη δύναμη που πήγαζαν από μια πολλή δυνατή κρίση, παρέμεινε πτωχός με τη θέλησή του σ' όλη του τη ζωή, δεν απομακρύνθηκε από τη φιλοσοφία παρά τα όσα εμπόδια και όταν έφθασε η στιγμή του τέλους, ενώ μπορούσε να διαφύγει δεν το έκανε. Έτσι δεν μπορεί ένας τέτοιος άνθρωπος να αλλάζει τη γνώμη του από «κληδόνες και πταρμούς».

Έτσι οι συζητητές του Πλουτάρχου προσπαθούν να βρουν κάποια άλλη λύση. Με τέχνη ο Πλούταρχος βάζει έναν

πυθαγόρειο, το Θεάνορα, μέσα στον διάλογο. Είχε πάει στη Θήβα -όπου γίνεται η συζήτηση για το δαιμόνιο του Σωκράτη- για να αποδώσει τις νεκρικές τελετές που άρμοζαν σε έναν άλλο πυθαγόρειο -τον Λύσι- ο οποίος είχε πεθάνει εκεί. Ο συγγραφέας τον εμφανίζει να επικοινωνεί με το «δαιμόνιο» του Λύσιδος. Φαίνεται ότι οι Πυθαγόρειοι είχαν αρκετές γνώσεις των αόρατων κόσμων. Αποκαλύπτει ο Πλούταρχος ότι μπορούσαν να επικοινωνήσουν με την «ψυχή» ενός συντρόφου τους που είχε πεθάνει μέσω των ονείρων. Ο Πυθαγόρειος λοιπόν κάνει μια ανάπτυξη και τονίζει τα χαρακτηριστικά ενός ανθρώπου, ο οποίος επικοινωνεί με τις λεπτές διαστάσεις. Είναι αυτός, ο οποίος αντιμετωπίζει όλα αυτά που τραβούν την ψυχή προς όλες τις κατευθύνσεις (εδώ κι εκεί), έχει αυτοέλεγχο, ο νους του είναι καθαρός και απαθής και έτσι έχει τη δυνατότητα να ακούει κάποιες άλλες «φωνές» εκτός από αυτές του θορύβου της καθημερινής ζωής. Ο Σωκράτης εμφανίζεται σαν ένας από αυτούς. Μάλιστα τονίζεται ότι *«μόλις ανεμίγνυνεν εαυτόν με το σώμα προς συμμετοχήν των αναγκαιούντων δια την διατήρησιν του εν τη ζωή, ήτο εξαίρετος δέκτης των θείων ενδείξεων ...»*.

Ακόμη αναφέρεται ότι ο Σωκράτης, όταν κάποιοι ισχυρίζονταν κάτι σχετικά με οράματα, δεν έδινε μεγάλη σημασία. Όταν όμως κάποιος έλεγε ότι άκουσε κάποια «φωνή»,

τότε τον άκουε προσεκτικά και προσπαθούσε να μάθει όσο το δυνατόν περισσότερα. Φαίνεται ότι διέκρινε την ομοιότητα με τη δική του περίπτωση. Πρωταγωνιστικό ρόλο στη συζήτηση αναλαμβάνει ο Σιμμίας ο οποίος είχε ζήσει αρκετά χρόνια δίπλα στον Σωκράτη και είχε ακούσει πολλές διδασκαλίες απ' αυτόν.

Μπορούμε να χωρίσουμε το υπόλοιπο του διαλόγου σε δύο μέρη. Στο ένα θίγεται το θέμα της ύπαρξης των αόρατων οντοτήτων, οι οποίες επικοινωνούν με τον άνθρωπο με μια λάμψη του νου ή με σύμβολα. Αλλά αυτές οι άηχες «νοητικές φωνές» δεν βρίσκουν απήχηση σε όλους τους ανθρώπους, αλλά μόνο σε όσους έχουν *«το ήθος αθόρυβον και ήσυχον την ψυχήν»*. Αυτούς τους ανθρώπους αποκαλούμε αγίους ή θείους.

Στο δεύτερο μέρος αναφέρεται ο μύθος του Τιμάρχου του Χαιρωνέως, ο οποίος πέρασε μέσω του μαντείου Τροφωνίου «στον άλλο κόσμο» και επέστρεψε. Διηγήθηκε δε όλα όσα είδε. Αυτός ο μύθος παρόμοιος με αυτούς που έχει τοποθετήσει ο Πλάτωνας στον Γοργία, στον Φαίδωνα και στον μύθο του Ηρόδου, που εκθέτει στο τελευταίο κεφάλαιο της Πολιτείας, περιέχει πολλές γνώσεις σχετικά με τους αόρατους κόσμους. Αλλά περιέχει και σημαντικές διδασκαλίες και γνώσεις για τα αόρατα σώματα του ανθρώπου. Έτσι μεταξύ άλλων ο Τιμάρχος εμφανίζεται να λέει ότι το ανώτερο μέρος του ανθρώπου

βρίσκεται έξω και πάνω από τον άνθρωπο. Λίγοι κατορθώνουν να επικοινωνούν με αυτό. Όσοι επικοινωνούν σωστά το αποκαλούν δαίμονα. Είναι δε αυτό το μέρος που καθορίζει την τύχη των ψυχών των ανθρώπων. Έτσι ακολουθώντας το παράδειγμα του Πλάτωνα ο Πλούταρχος τοποθετεί στο κατάλληλο σημείο έναν μύθο για να δώσει λύση στο θέμα (2).

Θα προσπαθήσουμε τώρα να προσεγγίσουμε το θέμα του δαιμονίου του Σωκράτη με βάση τον εσωτερισμό. Σύμφωνα με τις διδασκαλίες του παγκόσμιου εσωτερισμού, ο κόσμος μας αποτελείται από τα λεγόμενα τέσσερα στοιχεία: γη, νερό, αέρα και φωτιά (3). Κάθε ένα από αυτά αποτελεί μια σφαίρα και έτσι μπορούμε να πούμε ότι ο κόσμος μας αποτελείται από τέσσερις σφαίρες γης-νερού-αέρα-φωτιάς που διασταυρώνονται. Ανάπτυξη αυτής της γνώσης συναντάμε στον Τίμαιο του Πλάτωνα. Το σημαντικό για το θέμα μας είναι ότι σε αυτήν τη θεώρηση του κόσμου για κάθε σφαίρα ή επίπεδο της φύσης υπάρχουν και οι αντίστοιχοι κάτοικοι. Πρόκειται για τα λεγόμενα πνεύματα της φύσης ή στοιχειακά (4). Δεν αποκλείεται λοιπόν ένα τέτοιο ον να ήταν το δαιμόνιο του Σωκράτη. Η επαφή ανάμεσα στα επίπεδα και τους κατοίκους τους σε γενικές γραμμές είναι αδύνατη, αλλά δεν αποκλείεται εντελώς. Φαίνεται ότι ο Σωκράτης πιθανόν λόγω κάποιας σπάνιας ευαισθησίας μπορούσε να έχει επαφή με κάποιο τέτοιο ον των αόρατων κόσμων και μπορούσε να αποκωδικοποιήσει τα μηνύματα που του έστελνε. Ο κόσμος μας λοιπόν δεν κατοικείται μόνο από τα γνωστά βασίλεια της φύσης που μας μαθαίνει η κατεστημένη παιδεία και επικοινωνούμε με τις αισθήσεις. Υπάρχουν και άλλα αόρατα όντα -ανώτερα και κατώτερα- τα οποία αναφέρονται σε όλες τις χώρες του κόσμου με διάφορα ονόματα: νάνοι, νεράιδες, νύμφες, δέβα, κάμι, ξωτικά κ.α. (5) Πίσω από αυτά τα γενικά ονόματα κρύβονται αλήθειες για όσους ενδιαφέρονται να ψάξουν.

Ας έλθουμε τώρα στον άνθρωπο. Και ο άνθρωπος σαν ον αποτελείται από τα τέσσερα στοιχεία, τα οποία συνθέτουν μια τετραπλή προσωπικότητα. Και πιο πάνω από αυτήν υπάρχει το Εγώ το οποίο είναι τριπλό και ενιαίο ταυτόχρονα (6). Το Άτμα των Ινδών, το Ατμού των Αιγυπτίων, το Άτομο των Αρχαίων Ελλήνων. Αυτή είναι μια δυική προσέγγιση. Εγώ και προσωπικότητα, ανώτερος και κατώτερος άνθρωπος.

Γενικά ο άνθρωπος λειτουργεί με τη συνείδηση της τετράδας, που την εκπροσωπεί ο νους και εκφράζεται με τον

φυσικό εγκέφαλο. Όμως υπάρχει και η «φωνή» του Εγώ την οποία πολύ λίγοι άνθρωποι μπορούν να ακούσουν. Πρόκειται γι' αυτούς που μέσω της απάρνησης των εγχοσμίων και της ανάπτυξης της ανιδιοτελούς συνείδησης μπόρεσαν να ανυψωθούν πιο πάνω από τον κοινό άνθρωπο. Παράλληλα βάδισαν ένα δρόμο άσκησης του εαυτού τους και προσφοράς στο σύνολο. Σ' αυτούς τους ανθρώπους αρχίζουν σιγά σιγά να αναπτύσσονται ανώτερες αισθήσεις, οι οποίες συλλαμβάνουν μηνύματα από λεπτότερες σφαίρες και την ίδια τη φωνή του Εγώ της ανώτερης πνευματικής συνείδησης. Ο νους τους λειτουργεί σαν δέκτης και αισθάνονται σαν να «ακούν φωνές» που τους μεταδίδουν κάτι. Μια τέτοια περίπτωση φαίνεται ότι πιθανόν να ήταν ο Σωκράτης. Αυτά που διαβάσαμε στην αρχή του άρθρου συνηγορούν σ' αυτό. Ας προσθέσουμε εδώ και την περίπτωση των μαντιών όπου οι Πυθίες έπρεπε να είναι αγνές και να μπορούν να ανυψώσουν τη συνείδησή τους σε ψηλότερες σφαίρες.

Το «δαιμόνιο» του δηλαδή δεν αποκλείεται να ήταν τίποτε άλλο από το ίδιο το ανώτερο Εγώ του με το οποίο κατόρθωνε να έρθει σε μια μορφή επαφής. Τέλος να σημειώσουμε ότι σήμερα στην ιατρική γίνεται δεκτό ότι κάποιοι άνθρωποι αισθάνονται σαν να «ακούν φωνές» και πρόκειται για παθολογικές καταστάσεις. Αυτοί οι άνθρωποι, για κάποιους λόγους και μια ιδιαίτερη ανεξέλεγκτη ευαισθησία -χρήση ναρκωτικών, μέθη, ψυχικές αρρώστιες- έχουν επαφή με τους αόρατους κόσμους συνήθως με τους κατώτερους, γιατί γενικά οι κόσμοι χωρίζονται σε κατώτερα και ανώτερα επίπεδα. Αυτού του είδους η επαφή είναι ανεξέλεγκτη και συνήθως προκαλεί προβλήματα σε όσους εμφανίζεται. Αυτό είναι ένα φαινόμενο, το οποίο σήμερα το αντιμετωπίζει η ψυχιατρική. Στο μεσαίωνα όποιους παρουσίαζαν κάτι τέτοιο τους έκαιγαν. Στην περίπτωση του Σωκράτη συνέβαινε μεν κάτι τέτοιο, αλλά δεν του δημιουργούσε πρόβλημα. Σίγουρα δεν θα ήταν μια παθολογική κατάσταση. Εδώ ας θυμηθούμε και τους διάφορους προφήτες της Βίβλου και τους «αγίους» διαφόρων θρησκειών, οι οποίοι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο άκουσαν τη φωνή του Θεού τους και δεν καταδικάστηκαν, αλλά αγιοποιήθηκαν.

Με αυτά τα λίγα πράγματα θίξαμε απλώς το θέμα του δαιμονίου του Σωκράτη. Ο αναγνώστης που ενδιαφέρεται θα ψάξει και θα βρει πολλά και ενδιαφέροντα σχετικά με αυτό. Αλλά την καλύτερη εξήγηση την έδωσε ο ίδιος ο Σωκράτης.

Γιατί με τη ζωή και το παράδειγμά του δεν μας αφήνει να έχουμε προκαταλήψεις ως προς το «παραψυχολογικό φαινόμενο» που τον συνόδευε σ' όλη του τη ζωή. Σίγουρα ήταν ένα ανώτερο πνεύμα ή η ίδια η φωνή του ανώτερου εγώ του. Και ο ίδιος ήταν ένας μεγάλος φιλόσοφος και ένας μάρτυρας της ελεύθερης σκέψης με παγκόσμια αναγνώριση.

Σημείωση

1 «κληδών» σημαίνει λέξεις ή φράσεις τυχαίες που ακούγονται κατά τη διάρκεια μαντικών τελετών και στις οποίες δίνεται έπειτα προφητική σημασία» Βλέπε Άλκη Κυριακίδου Νέστορος «Οι 12 μήνες τα Λαογραφικά» σελιδ. 81. Εκδ. Μάλλιανη παιδεία. Επίσης Βλ. Μέγα λεξικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Henry G. Liddell- Robert Skott σελ. 728 Εκδ. Ιωάννης Σιδέρης.

Παραπομπές

- (1) Βλέπε άρθρο στο περιοδικό Νέα Ακρόπολη Τεύχος 61, «Οι διωγμοί κατά των φιλοσόφων».
- (2) Δύο παρόμοιους εσχατολογικούς μύθους συναντάμε και σε άλλα δύο έργα του

Πλουτάρχου. Στο «Περί του εμφανιζομένου προσώπου τω κύκλω της σελήνης» και «Στον Παραμυθητικό προς Απολλώνιο».

(3) Βλ. άρθρο στο περιοδικό ΝΑ. Τα 4 στοιχεία, τεύχος 31

(4) Βλ. βιβλίο Τα Πνεύματα της Φύσης, εκδ. ΝΑ

(5) Περιοδικό Ν. Ακρόπολη, τεύχος 8ο.

(6) Το 4 με το 3 μας δίνουν το 7 και έτσι έχουμε την επταπλή δομή του ανθρώπου.

Βλ. Θεμελιώσεις του εσωτερισμού τ. 1 εκδ. Νέα Ακρόπολη

Βιβλιογραφία

- Πλουτάρχου Περί Σωκράτους δαιμονίου
- Πλάτωνος Απολογία Σωκράτους
- Πλάτωνος Κρατύλος
- Πλάτωνος Θεαίτητος
- Πλάτωνος Φαίδρος
- Πλάτωνος Ευθύδημος
- Πλάτωνος Πολιτεία
- Ξενοφώντος Απολογία Σωκράτους
- Ξενοφώντος Απομνημονεύματα
- Πλουτάρχου Περί Ίσιδος και Οσίριδος
- Για τη σημασία της λέξης δαίμων βλ. στη δίγλωσση έκδοση του Ινστιτούτου Θερβάντες Τόμος ΙΙ-ΙΙΙ (1987-1988) σελ. 194 σημ. 2
- Περιοδικό Νέα Ακρόπολη, Τεύχη 8, 31, 61.

Το Θέατρο της Πόλης

Δημοκρατία, Φιλοσοφία, και Συλλογική Αυτογνωσία από την Κλασική στην Ελληνιστική Εποχή

Κείμενο: Αγγελική Δανοπούλου, Διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Τμήματος Φιλοσοφίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Το αρχαίο ελληνικό θέατρο αποτελεί ένα από τα πιο παράδοξα και ταυτόχρονα πιο δημιουργικά επιτεύγματα του ανθρώπινου πολιτισμού. Γεννημένο μέσα από θρησκευτικές τελετουργίες, εξελίχθηκε σε έναν από τους πιο σύνθετους και απαιτητικούς θεσμούς της κλασικής πόλης. Στην Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ., η σκηνή δεν ήταν απλώς χώρος καλλιτεχνικής έκφρασης· ήταν ένας τόπος όπου η κοινότητα συγκεντρωνόταν για να στοχαστεί τον εαυτό της, να αναμετρηθεί με τις μνήμες της, να επεξεργαστεί τις εντάσεις της και να διαμορφώσει την πολιτική της ταυτότητα.

Η τραγωδία και η κωμωδία δεν λειτουργούσαν ως διασκέδαση με τη σύγχρονη έννοια. Αντίθετα, αποτελούσαν μορφές δημόσιας φιλοσοφίας, όπου η πόλις έθετε σε δοκιμασία τις αξίες της, τα όριά της και τις αντιφάσεις της. Η σκηνή γινόταν ένας καθρέφτης της συλλογικής συνείδησης, ένας χώρος όπου η κοινότητα μπορούσε να δει τον εαυτό της όχι όπως θα ήθελε να είναι, αλλά όπως πραγματικά ήταν - με τις συγκρούσεις, τις αδυναμίες και τις δυνατότητές της.

Η τραγωδία, με την ένταση των ηθικών διλημμάτων και την αναμέτρηση με το αναπόδραστο, αποκάλυπτε την εύθραυστη ισορροπία ανάμεσα στην ανθρώπινη ελευθερία και την αναγκαιότητα. Η κωμωδία, από την άλλη, με την παρρησία και την πολιτική της τόλμη, αποδομούσε τα αυτονόητα, ασκούσε κριτική στους θεσμούς και υπενθύμιζε ότι η δημοκρατία χρειάζεται όχι μόνο σοβαρότητα αλλά και αυτοσαρκασμό.

Το θέατρο δεν αποτελεί μουσειακό κατάλοιπο, είναι μια ζωντανή φιλοσοφική πρακτική. Ένας χώρος όπου η κοινότητα μαθαίνει να σκέφτεται δημόσια, να αμφιβάλλει, να συγκρούεται και να μεταμορφώνεται. Η μελέτη του αρχαίου ελληνικού θεάτρου δεν αφορά μόνο στην ιστορία της τέχνης· αφορά στην κατανόηση της ίδιας της δημοκρατίας και των τρόπων με τους οποίους οι κοινωνίες παράγουν νόημα, ταυτότητα και αυτογνωσία.

Εισαγωγή

Η εμφάνιση του θεάτρου στην κλασική Αθήνα αποτελεί ένα μοναδικό ιστορικό φαινόμενο, όπου η τέχνη, η πολιτική και η θρησκεία συνυφαίνονται σε έναν ενιαίο θεσμό. Η πόλις, αναζητώντας τρόπους να διαμορφώσει μια κοινή πολιτική και ηθική γλώσσα, δημιούργησε έναν χώρο όπου οι πολίτες μπορούσαν να παρακολουθούν, να κρίνουν και να συμμετέχουν σε μια μορφή δημόσιου στοχασμού. Στα Μεγάλα Διονύσια, η κοινότητα συγκεντρωνόταν όχι μόνο για να τιμήσει τον θεό, αλλά και για να δει τον εαυτό της να καθρεφτίζεται στη σκηνή.

Η τραγωδία, ως δραματική μορφή, λειτουργούσε ως εργαστήριο πολιτικής σκέψης. Οι ήρωες των τραγικών ποιητών δεν ήταν απλώς μυθικά πρόσωπα· ήταν φορείς ερωτημάτων που αφορούσαν στην ίδια την πόλη: τη δικαιοσύνη, την εξουσία, την ευθύνη, την ύβρη, την κρίση και την αποκατάσταση της τάξης. Η σύγκρουση ανάμεσα στο άτομο και την κοινότητα, ανάμεσα στο ανθρώπινο και το θεϊκό, ανάμεσα στο δίκαιο και το νόμιμο, αποκτούσε στη

σκηνή μια ένταση που δεν μπορούσε να εκφραστεί σε κανέναν άλλο χώρο της δημόσιας ζωής.

Ο χορός, ως συλλογικό σώμα, ενσάρκωνε τη φωνή της κοινότητας. Δεν ήταν απλώς σχολιαστής της δράσης, αλλά ενεργός συμμετέχων στη διαδικασία της σκέψης. Μέσα από τον ρυθμό, την κίνηση και τον λόγο, ο χορός εξέφραζε την κοινή εμπειρία, τις ανησυχίες και τις προσδοκίες της πόλης.

Η κωμωδία, από την άλλη πλευρά, λειτουργούσε ως ριζοσπαστική κριτική της δημοκρατίας. Ο Αριστοφάνης, με την παρρησία του, δεν δίσταζε να σατιρίσει πολιτικούς, στρατηγούς, ποιητές και θεσμούς, αποκαλύπτοντας τις αδυναμίες και τις αντιφάσεις της αθηναϊκής κοινωνίας. Η κωμωδία υπενθύμιζε ότι η δημοκρατία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την ικανότητα της αυτοκριτικής.

Στο σύνολό του, το αρχαίο ελληνικό θέατρο υπήρξε ένας χώρος όπου η πόλις στοχάζεται δημόσια. Ένας τόπος όπου η τέχνη γίνεται φιλοσοφία και η φιλοσοφία γίνεται κοινή εμπειρία. Η μελέτη του σήμερα δεν αφορά μόνο στην ιστορία της τέχνης, αλλά στην κατανόηση της ίδιας της δημοκρατίας και των τρόπων με τους οποίους οι κοινότητες παράγουν νόημα, ταυτότητα και αυτογνωσία.

Το παρόν άρθρο επιχειρεί να εξετάσει το θέατρο όχι μόνο ως αισθητικό φαινόμενο, αλλά ως θεσμό που διαμόρφωσε την πολιτική και φιλοσοφική σκέψη της κλασικής Αθήνας. Στόχος είναι να αναδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο η σκηνή λειτούργησε ως χώρος συλλογικής αυτογνωσίας, ως μηχανισμός δημοκρατικής παιδείας και ως πεδίο όπου η κοινότητα στοχάζεται τον εαυτό της μέσα από την αναπαράσταση.

1. Το Θέατρο ως Πολιτικός Θεσμός

1.1. Η Πόλις ως Παραγωγός και Θεατής

Το θέατρο στην κλασική Αθήνα δεν μπορεί να γίνει κατανοητό έξω από το πολιτικό πλαίσιο της πόλης. Η ίδια η δομή του θεσμού αποκαλύπτει ότι το θέατρο δεν ήταν μια ιδιωτική καλλιτεχνική δραστηριότητα, αλλά μια συλλογική πολιτειακή λειτουργία, ενταγμένη στον πυρήνα της δημοκρατικής ζωής. Η πόλις δεν ήταν απλώς ο τόπος όπου λάμβαναν χώρα οι παραστάσεις· ήταν ο παραγωγός, ο ρυθμιστής, ο χρηματοδότης και ταυτόχρονα ο θεατής του θεάτρου.

Η οργάνωση των δραματικών αγώνων στα Μεγάλα Διονύσια και στα Λήναια αποτελούσε μια σύνθετη διαδικασία που απαιτούσε τη συνεργασία πολλών θεσμών:

του άρχοντος επωνύμου,
των χορηγών,
των ποιητών,
των χοροδιδασκάλων,
των πολιτών που συμμετείχαν ως χορευτές,
και φυσικά του κοινού, το οποίο αποτελούσε το τελικό
κριτήριο της επιτυχίας.

Η χορηγία, ως θεσμός, δεν ήταν απλώς οικονομική υποχρέωση· ήταν μια μορφή πολιτικής αρετής. Ο χορηγός δεν χρηματοδοτούσε μια ιδιωτική παράσταση, αλλά μια δημόσια τελετουργία που εξέφραζε την ταυτότητα της πόλης. Η ανάληψη της χορηγίας αποτελούσε πράξη πολιτικής ευθύνης και κοινωνικού κύρους, ενταγμένη στο πλαίσιο της λειτουργίας, δηλαδή της συνεισφοράς των πλουσίων στο κοινό καλό.

Το κοινό, από την άλλη πλευρά, δεν ήταν παθητικός δέκτης. Η συμμετοχή του ήταν ενεργή και πολιτικά φορτισμένη. Η πόλη παρείχε το θεωρικό - ένα επίδομα που επέτρεπε στους φτωχότερους πολίτες να παρακολουθήσουν τις παραστάσεις -αναγνωρίζοντας ότι η παρουσία όλων ήταν απαραίτητη για τη λειτουργία του θεσμού. Η δημοκρατία δεν μπορούσε να επιτρέψει την αποκλειστικότητα της πρόσβασης στην πολιτισμική αυτογνωσία.

Το θέατρο, επομένως, λειτουργούσε ως συλλογική σκηνή της πόλης. Η κοινότητα συγκεντρωνόταν στο θέατρο του Διονύσου για να δει τον εαυτό της να αναπαρίσταται, να κρίνεται και να μεταμορφώνεται. Η σκηνή ήταν ένας τόπος όπου η πόλις στοχάζεται τον εαυτό της, όχι μέσα από αφηρημένες θεωρίες, αλλά μέσα από ζωντανές εικόνες, συγκρούσεις και πάθη.

Η ίδια η αρχιτεκτονική του θεάτρου ενίσχυε αυτή τη λειτουργία. Το κοίλον, με τη χωρητικότητα δεκάδων χιλιάδων θεατών, δημιουργούσε μια αίσθηση συλλογικότητας που δεν μπορούσε να επιτευχθεί σε κανέναν άλλο χώρο της πόλης. Η θέαση ήταν κοινή· η εμπειρία ήταν κοινή· η κρίση ήταν κοινή. Το θέατρο ήταν η δημόσια πλατεία της σκέψης.

Τέλος, η διαδικασία της κρίσης - η επιλογή του νικητή από επιτροπές πολιτών - ενίσχυε την πολιτική διάσταση του θεσμού. Η πόλη δεν παρακολουθούσε απλώς· αξιολογούσε. Η κρίση της κοινότητας ήταν μέρος της ίδιας της δραματικής διαδικασίας.

Έτσι, το θέατρο στην Αθήνα δεν ήταν απλώς τέχνη. Ήταν ένας πολιτικός μηχανισμός αυτογνωσίας, μια τελετουργία

δημοκρατίας, ένας τρόπος με τον οποίο η πόλη στοχάζεται τον εαυτό της μέσα από την αναπαράσταση.

1.2. Τα Μεγάλα Διονύσια ως Πολιτικό Γεγονός

Τα Μεγάλα Διονύσια αποτελούσαν ένα από τα σημαντικότερα πολιτικά και πολιτισμικά γεγονότα της κλασικής Αθήνας. Παρότι ενταγμένα στο πλαίσιο της λατρείας του Διονύσου, η λειτουργία τους υπερέβαινε κατά πολύ τα όρια της θρησκευτικής τελετουργίας. Στην πραγματικότητα, τα Διονύσια αποτελούσαν μια τελετουργία πολιτικής αυτοπαρουσίασης, έναν τρόπο με τον οποίο η πόλις πρόβαλλε την ταυτότητά της, την ισχύ της και τις αξίες της τόσο προς τους πολίτες όσο και προς τον ευρύτερο ελληνικό κόσμο.

Η γιορτή συγκέντρωνε χιλιάδες ανθρώπους: πολίτες, μέτοικους, ξένους, συμμάχους, πρέσβεις. Η παρουσία των συμμάχων της Αθηναϊκής Συμμαχίας, οι οποίοι έφερναν τους φόρους τους (φόρος συμμαχικός), αποτελούσε μια δημόσια επίδειξη δύναμης. Η πόλη, μέσα από την τελετουργική προβολή των συμμάχων, επιβεβαίωνε την ηγεμονική της θέση στο Αιγαίο.

Η πομπή, που ξεκινούσε από την Ελευσίνα και κατέληγε στο θέατρο του Διονύσου, ήταν μια πολιτική πορεία. Οι πολίτες, οργανωμένοι σε φυλές, έφεραν σύμβολα της πόλης, ενώ οι άρχοντες και οι χορηγοί προβάλλονταν ως φορείς της δημοκρατικής λειτουργίας. Η πομπή δεν ήταν απλώς θρησκευτική· ήταν μια δημόσια επιτέλεση της πολιτειακής τάξης.

Στο πλαίσιο αυτό, το θέατρο λειτουργούσε ως κορύφωση της γιορτής. Οι δραματικοί αγώνες δεν ήταν απλώς καλλιτεχνικός διαγωνισμός· ήταν ένας πολιτικός θεσμός. Οι ποιητές, μέσα από τα έργα τους, συμμετείχαν στη δημόσια συζήτηση για τα μεγάλα ζητήματα της εποχής: τον πόλεμο, τη δικαιοσύνη, την εξουσία, την ηθική ευθύνη, την κρίση και την αποκατάσταση της τάξης.

Η επιλογή των ποιητών και των έργων τους από τον επώνυμο άρχοντα δεν ήταν ουδέτερη διαδικασία. Αντίθετα, αποτελούσε μια μορφή πολιτικής επιλογής, καθώς τα έργα που παρουσιάζονταν στη σκηνή είχαν τη δύναμη να επηρεάσουν την κοινή γνώμη και να διαμορφώσουν την πολιτική συνείδηση των πολιτών.

Η ίδια η δομή των αγώνων ενίσχυε τη δημοκρατική

διάσταση του θεσμού. Οι κριτές, επιλεγμένοι από τις φυλές, αντιπροσώπευαν την κοινότητα. Η κρίση τους δεν ήταν απλώς αισθητική· ήταν πολιτική. Η επιλογή του νικητή ανατακλούσε τις αξίες της πόλης, τις προτιμήσεις της και τις ανησυχίες της.

Τα Μεγάλα Διονύσια, επομένως, λειτουργούσαν ως πολιτική σκηνή. Η πόλη, μέσα από τη γιορτή, επιτελούσε την ταυτότητά της, αναμετρίοταν με τις μνήμες της και διαμόρφωνε το μέλλον της. Το θέατρο, ενταγμένο σε αυτή τη γιορτή, αποτελούσε τον κατεξοχήν χώρο όπου η πόλις στοχάζεται τον εαυτό της μέσα από την αναπαράσταση.

2. Η Τραγωδία ως Δημόσια Φιλοσοφία

2.1. Η Δραματική Σύγκρουση ως Φιλοσοφικό Εργαλείο

Η τραγωδία της κλασικής Αθήνας αποτελεί ένα από τα πιο εντυπωσιακά παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο μια κοινότητα μπορεί να μετατρέψει την τέχνη σε εργαλείο φιλοσοφικής διερεύνησης. Η δραματική σύγκρουση - η καρδιά της τραγωδίας - δεν είναι απλώς ένα αφηγηματικό σχήμα. Είναι

ένας μηχανισμός σκέψης, μια μορφή δημόσιας διαλεκτικής όπου η πόλις στοχάζεται τα όριά της, τις αξίες της και τις αντιφάσεις της.

Στον πυρήνα της τραγωδίας βρίσκεται η σύγκρουση ανάμεσα σε δύο δίκαια, δύο αξίες, δύο τρόπους θέασης του κόσμου. Η τραγωδία δεν παρουσιάζει έναν «καλό» και έναν «κακό»· παρουσιάζει δύο μορφές δικαιοσύνης που συγκρούονται αμετάκλητα. Η Αντιγόνη και ο Κρέων δεν είναι αντίθετοι χαρακτήρες· είναι φορείς δύο διαφορετικών αντιλήψεων περί δικαίου: του άγραφου και του θεσμικού. Η σύγκρουσή τους δεν επιλύεται· αναδεικνύεται.

Αυτό το χαρακτηριστικό της τραγωδίας - η απουσία τελικής λύσης - είναι βαθιά φιλοσοφικό. Η τραγωδία δεν προσφέρει απαντήσεις· προσφέρει χώρο σκέψης. Η κοινότητα καλείται να αναμετρηθεί με την πολυπλοκότητα των ηθικών διλημμάτων, να αναγνωρίσει ότι η πραγματικότητα δεν υπακούει σε απλές κατηγορίες και ότι η ανθρώπινη δράση είναι πάντοτε εκτεθειμένη στην αβεβαιότητα.

Η δραματική σύγκρουση λειτουργεί ως εργαστήριο πολιτικής σκέψης. Στον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου, η θυσία της Ιφιγένειας αποκαλύπτει το τίμημα της συλλογικής απόφασης και την τραγική φύση της πολιτικής ευθύνης. Στον «Οιδίποδα Τύραννο», η αναζήτηση της αλήθειας οδηγεί στην αυτοκαταστροφή, υπογραμμίζοντας την αδυναμία του ανθρώπου να ελέγξει πλήρως τη μοίρα του.

Η τραγωδία, επομένως, δεν είναι απλώς αναπαράσταση μύθων. Είναι μια φιλοσοφική διερεύνηση της ανθρώπινης κατάστασης, όπου η πόλις βλέπει τον εαυτό της να αναμετρείται με τα όριά του. Η σκηνή γίνεται τόπος όπου η κοινότητα στοχάζεται πάνω στην ευθύνη, την ελευθερία, την εξουσία, την ύβρη, την κρίση και την αποκατάσταση της τάξης.

Η ίδια η μορφή της τραγωδίας ενισχύει αυτή τη λειτουργία. Η εναλλαγή επεισοδίων και στάσιμων δημιουργεί έναν ρυθμό σκέψης: δράση - στοχασμός - δράση - στοχασμός. Ο θεατής δεν παρασύρεται απλώς από την πλοκή· καλείται να στοχαστεί πάνω σε αυτήν. Η τραγωδία είναι μια διαλεκτική σε κίνηση.

Τέλος, η τραγωδία λειτουργεί ως καθρέφτης της πόλης. Οι μύθοι που παρουσιάζονται στη σκηνή δεν είναι απομακρυσμένες ιστορίες· είναι τρόποι με τους οποίους η κοινότητα επεξεργάζεται τις δικές της εμπειρίες: τον πόλεμο, την πολιτική κρίση, την κοινωνική ένταση, την απώλεια, την ενοχή. Η τραγωδία είναι η δημόσια συνείδηση της πόλης.

2.2. Η Έννοια της Κάθαρσης

Η έννοια της κάθαρσης αποτελεί ένα από τα πιο πολυσυζητημένα και παρεξηγημένα στοιχεία της αριστοτελικής θεωρίας της τραγωδίας. Συχνά ερμηνεύεται ως μια ατομική ψυχολογική διαδικασία, μια συναισθηματική «ανακούφιση» του θεατή. Ωστόσο, στο πλαίσιο της κλασικής Αθήνας, η κάθαρση πρέπει να γίνει κατανοητή πρωτίστως ως συλλογικό φαινόμενο, ως διαδικασία που αφορά στην πόλη στο σύνολό της και όχι μόνο στο άτομο.

Η τραγωδία δεν απευθυνόταν σε μεμονωμένους θεατές· απευθυνόταν στην κοινότητα. Το θέατρο του Διονύσου, με τη χωρητικότητα δεκάδων χιλιάδων πολιτών, δημιουργούσε έναν χώρο όπου η πόλις συγκεντρωνόταν για να βιώσει από κοινού την αναπαράσταση των μύθων της. Η κάθαρση, επομένως, δεν ήταν μια εσωτερική, ιδιωτική εμπειρία· ήταν μια δημόσια τελετουργία συναισθηματικής και ηθικής επεξεργασίας.

Η τραγωδία έφερνε στη σκηνή ζητήματα που αφορούσαν στην πόλη: τον πόλεμο, την πολιτική κρίση, την κοινωνική διάσπαση, την ενοχή, την ευθύνη, την ύβρη. Η κοινότητα, βλέποντας τους ήρωες να αναμετρώνται με τα όρια της ανθρώπινης δράσης, επεξεργαζόταν τις δικές της εμπειρίες. Η κάθαρση λειτουργούσε ως μηχανισμός συλλογικής αυτογνωσίας.

Η αριστοτελική διατύπωση - «δι' ἑλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν» - δεν πρέπει να διαβαστεί ως απλή συναισθηματική εκτόνωση. Ο οἶκτος και ο φόβος δεν είναι τυχαία συναισθήματα· είναι συναισθήματα που συνδέονται με την ηθική κρίση. Ο οἶκτος αφορά στην αναγνώριση της κοινής ανθρώπινης ευθραυστότητας· ο φόβος αφορά στην επίγνωση ότι η μοίρα του ήρωα θα μπορούσε να είναι και δική μας.

Η κάθαρση, λοιπόν, δεν είναι παθητική. Είναι ενεργή διαδικασία ηθικής συμμετοχής. Ο θεατής δεν παρακολουθεί απλώς· συμμετέχει στη σκέψη της πόλης. Η τραγωδία τον καλεί να αναμετρηθεί με τα όρια της ανθρώπινης δράσης, να αναγνωρίσει την πολυπλοκότητα των ηθικών διλημμάτων και να στοχαστεί πάνω στη δική του θέση μέσα στην κοινότητα.

Επιπλέον, η κάθαρση έχει και μια πολιτική διάσταση. Σε περιόδους κρίσης - όπως ο Πελοποννησιακός Πόλεμος - η τραγωδία λειτουργούσε ως χώρος όπου η πόλη μπορούσε να επεξεργαστεί συλλογικά το τραύμα της. Ο «Φιλοκτήτης» του Σοφοκλή, για παράδειγμα, θέτει το ζήτημα της εγκατάλειψης και της προδοσίας σε μια εποχή όπου η Αθήνα αντιμετώπιζε εσωτερικές εντάσεις και εξωτερικές απειλές. Η κάθαρση, σε αυτή την περίπτωση, λειτουργεί ως θεραπεία της πολιτικής κοινότητας.

Τέλος, η κάθαρση συνδέεται με την ίδια τη φύση της δημοκρατίας. Η δημοκρατία απαιτεί την ικανότητα της κοινότητας να αναγνωρίζει τα λάθη της, να επεξεργάζεται τις εντάσεις της και να ανανεώνει την ηθική της συνοχή. Η τραγωδία, μέσα από την κάθαρση, προσφέρει έναν χώρο όπου αυτή η διαδικασία μπορεί να λάβει χώρα. Η κάθαρση είναι, με έναν βαθύ τρόπο, πολιτική παιδεία.

2.3. Ο Χορός ως Συλλογική Συνείδηση

Ο χορός αποτελεί ένα από τα πιο ιδιότυπα και βαθιά φιλοσοφικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας. Σε

αντίθεση με τις σύγχρονες αντιλήψεις περί θεάτρου, όπου ο χορός συχνά θεωρείται διακοσμητικό ή δευτερεύον στοιχείο, στην κλασική Αθήνα ο χορός ήταν κεντρικός φορέας νοήματος, ένας συλλογικός οργανισμός που ενσάρκωνε τη φωνή της κοινότητας, τη μνήμη της και την κρίση της.

Ο χορός δεν λειτουργεί ως απλός σχολιαστής της δράσης. Αντίθετα, αποτελεί έναν ενδιάμεσο χώρο ανάμεσα στον θεατή και τον ήρωα. Εκφράζει συναισθήματα, φόβους, ελπίδες, αμφιβολίες και κρίσεις που δεν μπορούν να εκφραστούν από τα δραματικά πρόσωπα. Ο χορός είναι η συλλογική συνείδηση της πόλης, η φωνή που παρακολουθεί, κρίνει και στοχάζεται τα γεγονότα.

Η λειτουργία του χορού είναι πολυεπίπεδη:

α) Ο χορός ως φωνή της κοινότητας

Ο χορός συχνά αποτελείται από πολίτες, γέροντες, γυναίκες ή ξένους - ομάδες που δεν έχουν άμεση πρόσβαση στην εξουσία. Μέσα από τη φωνή τους, η πόλη εκφράζει τις ανησυχίες και τις προσδοκίες της. Στον «Αγαμέμνονα», ο χορός των γερόντων της πόλης εκφράζει τον φόβο και την αβεβαιότητα που συνοδεύουν την επιστροφή του βασιλιά από τον πόλεμο. Η φωνή τους δεν είναι ουδέτερη· είναι η φωνή μιας κοινότητας που έχει υποστεί τις συνέπειες της πολιτικής απόφασης.

β) Ο χορός ως ηθικός και πολιτικός σχολιαστής

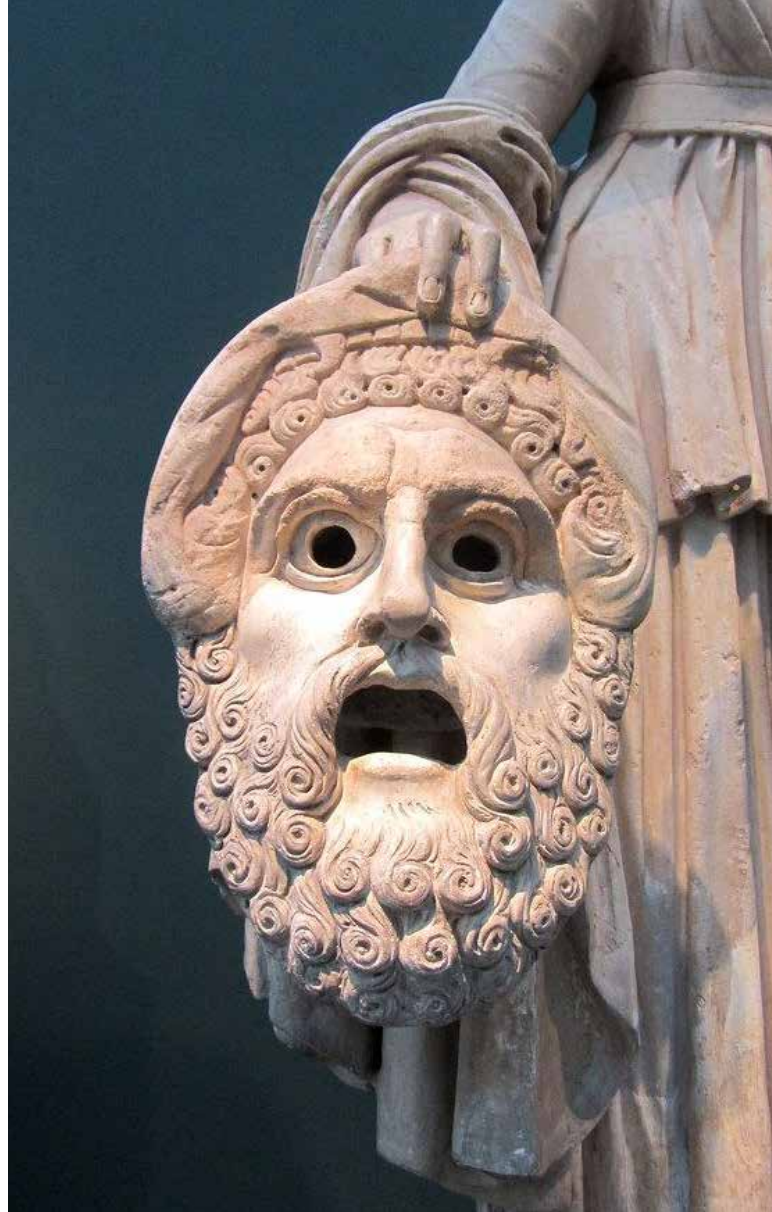
Ο χορός δεν περιορίζεται στην περιγραφή των γεγονότων. Παρεμβαίνει, σχολιάζει, κρίνει. Στον «Οιδίποδα Τύραννο», εκφράζει την αγωνία της πόλης για την πανούκλα και την ανάγκη για ηθική και πολιτική καθαρότητα. Η φωνή του χορού λειτουργεί ως ηθική πυξίδα της κοινότητας.

γ) Ο χορός ως φορέας μνήμης

Ο χορός συχνά ανακαλεί μύθους, παραδόσεις και παλαιότερα γεγονότα, λειτουργώντας ως φορέας συλλογικής μνήμης. Η μνήμη αυτή δεν είναι απλώς αφηγηματική· είναι πολιτική. Υπενθυμίζει στην πόλη τις ρίζες της, τις αξίες της και τα λάθη της.

δ) Ο χορός ως τελετουργικό σώμα

Η κίνηση, ο ρυθμός και η μουσική του χορού δεν είναι απλώς αισθητικά στοιχεία. Αποτελούν κατάλοιπα της τελετουργικής προέλευσης της τραγωδίας. Ο χορός διατηρεί τη σύνδεση της τραγωδίας με τη διονυσιακή λατρεία, υπενθυμίζοντας ότι η σκηνή είναι χώρος ιεροπραξίας και στοχασμού.

ε) Ο χορός ως φωνή της αμφιβολίας

Σε πολλές τραγωδίες, ο χορός εκφράζει την αμφιβολία, την αμηχανία ή την αδυναμία κατανόησης των γεγονότων. Αυτή η αμφιβολία δεν είναι αδυναμία· είναι φιλοσοφική στάση. Ο χορός αναγνωρίζει ότι η ανθρώπινη γνώση είναι περιορισμένη και ότι η πραγματικότητα υπερβαίνει τις βεβαιότητες της πόλης.

στ) Ο χορός ως φιλοσοφική λειτουργία

Ο χορός, επομένως, δεν είναι απλώς μέρος της τραγωδίας· είναι η συλλογική φωνή της πόλης. Εκφράζει την κοινή εμπειρία, τη μνήμη, την κρίση και την αμφιβολία. Μέσα από τον χορό, η πόλη στοχάζεται τον εαυτό της. Είναι η δημόσια συνείδηση που συνοδεύει την τραγική δράση, την ερμηνεύει και την εντάσσει στο πλαίσιο της κοινότητας. Η παρουσία του χορού υπενθυμίζει ότι η τραγωδία δεν είναι ατομικό δράμα· είναι κοινωνικό γεγονός.

Η Κλασική Ελλάδα (5ος–4ος αιώνας π.Χ.) αποτελεί μια από τις πιο δημιουργικές περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας. Πέρα από την τέχνη και τη φιλοσοφία, εδώ τέθηκαν τα θεμέλια για την ανάπτυξη πολλών επιστημονικών κλάδων, όπως τα μαθηματικά, η φυσική, η αστρονομία, η ιατρική και η βιολογία, θεμέλια πάνω στα οποία βασίστηκε η σύγχρονη επιστημονική θεώρηση. Οι Έλληνες στοχαστές διαμόρφωσαν τις βάσεις της επιστημονικής μεθόδου για όλες τις επόμενες γενιές.

Η έννοια της επιστήμης στην αρχαιότητα

Οι αρχαίοι Έλληνες αντιλαμβάνονταν την επιστήμη ως συστηματική και ορθολογική γνώση, που στόχευε στην κατανόηση των φυσικών φαινομένων μέσα από τη λογική και την παρατήρηση. Αντί να αποδίδουν τα γεγονότα στη θέληση των θεών, οι Έλληνες φιλόσοφοι άρχισαν να αναζητούν ορθολογικές εξηγήσεις. Η λέξη «φυσική» προέρχεται από τη «φύση», το αντικείμενο της μελέτης τους, και η επιστήμη διαχωρίστηκε σταδιακά από τη μυθολογία και τη θρησκεία.

Η Φιλοσοφία ως μητέρα των επιστημών

Μια σπουδαία μήτρα που κυοφόρησε τις μεγαλοφυίες της Ελλάδας ήταν η Φιλοσοφία. Οι Πλάτων και Αριστοτέλης έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της επιστημονικής σκέψης. Ο Πλάτων, μέσω της Ακαδημίας, πρόβαλε την αξία των μαθηματικών ως μέσο κατανόησης της αλήθειας. Ο Αριστοτέλης, με το Λύκειο, συστηματοποίησε σχεδόν κάθε γνωστικό πεδίο και ανέπτυξε την επαγωγική μέθοδο — τη βάση της σύγχρονης επιστημονικής έρευνας.

Πριν ακόμη από τους φιλοσόφους των κλασικών χρόνων, όμως, οι Προσωκρατικοί φιλόσοφοι προετοίμασαν το έδαφος. Ο Θαλής ο Μιλήσιος (7ος–6ος αι. π.Χ.) θεωρείται ο πρώτος που επιχείρησε να εξηγήσει τα φυσικά φαινόμενα χωρίς αναφορά στους θεούς. Πίστευε ότι το νερό είναι η αρχή των πάντων. Ο Αναξίμανδρος και ο Αναξίμενης ανέπτυξαν περαιτέρω τη θεωρία των στοιχείων, προσπαθώντας να περιγράψουν τη γένεση και τη δομή του κόσμου. Ενώ ο Ηράκλειτος ο Εφέσιος εισήγαγε την ιδέα της μεταβολής, θεωρώντας τη φωτιά ως στοιχείο-σύμβολο της διαρκούς αλλαγής. Μέσα από αυτές τις θεωρίες, γεννήθηκε η κοσμολογία, δηλαδή η μελέτη της δομής και της προέλευσης του σύμπαντος, η οποία αργότερα κορυφώθηκε με τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη.

Ιατρική: Η ασθένεια γίνεται αντικείμενο παρατήρησης

Πριν από την κλασική περίοδο, οι ασθένειες θεωρούνταν θεϊκή τιμωρία και εξισορρόπηση κάποιας ύβρεως που ο ασθενής είχε προηγουμένως διαπράξει. Ο Ιπποκράτης ο Κώος, ο «πατέρας της Ιατρικής», άλλαξε αυτή την αντίληψη εισάγοντας την κλινική παρατήρηση, φέρνοντας έτσι μια επανάσταση στην εποχή και ξυπνώντας έτσι μια νέα επιστήμη, την Ιατρική.

Ο Ιπποκράτης (Κως 460 π.Χ.- Λάρισα 377 π.Χ.) είναι ο «πατέρας της Ιατρικής». Θεωρούσε ότι οι ασθένειες οφείλονται σε φυσικά αίτια και στο περιβάλλον, ανέπτυξε τη θεωρία των χυμών και εισήγαγε την κλινική παρατήρηση της πορείας των ασθενειών για να προβλέψει της εξέλιξής τους. (Ασκληπιείο Κω, 4ος αι. π.Χ.).

Υποστήριξε ότι οι ασθένειες οφείλονται σε φυσικά αίτια και στο περιβάλλον, (βλ. Περί αέρων, υδάτων, τόπων), ενώ ανέπτυξε τη θεωρία των «χυμών» (αίμα, φλέγμα, κίτρινη και μαύρη χολή), όπου η υγεία εξαρτάται από τη διατήρηση αυτών σε ισορροπία. Αποκορύφωμα της σκέψης του ήταν η κλινική καταγραφή, ένα από τα πιο σύγχρονα στοιχεία της κλασικής ιατρικής νοοτροπίας που βασίζεται στη σκέψη ότι η ασθένεια είναι μια διαδικασία με εξέλιξη μέσα στον χρόνο. Τι έφαγε ο ασθενής; Πώς κοιμήθηκε; κ.ο.κ.

Μια από τις μεγάλες καινοτομίες ήταν η έννοια της πρόγνωσης (πρόβλεψης), που μείωνε τον πανικό και μετέτρεπε την αβεβαιότητα σε σχέδιο. Δόθηκε τεράστια σημασία σε αυτό που σήμερα θα λέγαμε lifestyle medicine (διατροφή, ύπνος, άσκηση, ανάπαυση, ρυθμός ζωής), δίνοντας στον άνθρωπο αίσθηση ελέγχου πάνω στην υγεία του. Τελικά, οι θεοί δεν μας τιμωρούν, εμείς είμαστε απρόσεκτοι!

Μαθηματικά: Η γέννηση της λογικής απόδειξης

Στα κλασικά χρόνια, τα μαθηματικά έπαψαν να είναι απλά εργαλεία υπολογισμού και έγιναν θεωρητική επιστήμη με αυστηρές αποδείξεις. Ανάμεσα στους μεγάλους μαθηματικούς δεν μπορεί κανείς να μην διακρίνει τον Πυθαγόρα τον Σάμιο, ο

οποίος μαζί με τους μαθητές του στη σχολή του, θεώρησαν ότι το σύμπαν διέπεται από αρμονικές αναλογίες και μαθηματικούς νόμους. Η περίφημη Πυθαγόρεια θεωρία για το ορθογώνιο τρίγωνο είναι το πιο γνωστό παράδειγμα. Ο Εύδοξος ο Κνίδιος ανέπτυξε προηγμένες θεωρίες για τις αναλογίες και την αστρονομία, καθώς και τη μέθοδο εξάντλησης (πρόδρομος ολοκληρωτικού τρόπου σκέψης). Ο Ευκλείδης, με το έργο του Στοιχεία, συστηματοποίησε τη γεωμετρία και έθεσε τις βάσεις του σύγχρονου μαθηματικού συλλογισμού.

Η μαθηματική σκέψη στην Κλασική Ελλάδα δεν ήταν απλώς πρακτική αλλά φιλοσοφική, συνδέοντας την αφηρημένη λογική με την αντίληψη της παγκόσμιας τάξης. Κι έτσι τα μαθηματικά ή μια ανώτατη θεωρητική επιστήμη μπορούσαν να οδηγήσουν στη θέαση της θείας ουσίας του σύμπαντος. Αντίληψη παντελώς αντίθετη με τη σημερινή υπολογιστική και οριζόντια προσέγγιση που τηρούμε απέναντι στα μαθηματικά.

Αστρονομία: Το Σύμπαν ως Μαθηματικό Μοντέλο

Οι Έλληνες αστρονόμοι προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τις κινήσεις των ουράνιων σωμάτων χρησιμοποιώντας γεωμετρικά σχήματα. Ανάμεσα στις μεγαλύτερες και καινοτόμες θεωρίες

«Σχολή των Αθηνών»: Διακρίνονται στο κέντρο ο Πλάτων (αριστερά) και ο Αριστοτέλης (δεξιά), εν μέσω πολλών διάσημων φιλοσόφων, μαθηματικών και επιστημόνων της κλασικής αρχαιότητας, ενώ από ψηλά παρακολουθούν οι θεοί: Απόλλων και Αθηνά (Νωπογραφία (fresco), Ραφαήλ, 1509-1511, Βατικανό).

που αναπτύχθηκαν σε αυτή την περίοδο, στην κορωνίδα αυτών τίθεται η θεωρία περί σφαιρικότητας της Γης, η οποία ήταν γνωστή ήδη από την εποχή του Πυθαγόρα, για τον οποίο δεν θα μπορούσε η Γη να μην θεωρηθεί ως μια σφαίρα, για λόγους αισθητικής και μαθηματικής τελειότητας.

Η θεωρία του Μέτωνος περί μετωνικού κύκλου (Μέτων ο Αθηναίος, 432 π.Χ.) υπολόγισε τον «Μετωνικό Κύκλο» των 19 ετών, ο οποίος εναρμονίζει το ηλιακό με το σεληνιακό έτος, μια γνώση που χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα στον υπολογισμό του Πάσχα.

Και φυσικά, η Ηλιοκεντρική Θεωρία που διατυπώθηκε από τον Αρίσταρχο τον Σάμιο, αιώνες πριν τον Κοπέρνικο, με βάση την οποία η Γη περιστρέφεται γύρω από τον Ήλιο.

Φυσικά, υπάρχει και το γεωκεντρικό Μοντέλο, που υποστήριξαν ο Αριστοτέλης και πολύ αργότερα ο Πτολεμαίος το οποίο κυριάρχησε για περισσότερο από 1.500 χρόνια.

Με πενιχρά μέσα υπολογισμού αλλά με πολλή ευστροφία και σφαιρική αντιμετώπιση της γνώσης, οι αστρονόμοι της εποχής καταλήγουν σε βεβαιότητες και συμπεράσματα που η σύγχρονη επιστήμη πρόσφατα μόνο κατάφερε να αποδείξει.

Ατομική θεωρία & βιολογία:

Αποκωδικοποιώντας τα μυστικά της φύσης

-Η Τολμηρή Φυσική Εξήγηση του Δημόκριτου

Στον 5ο αιώνα π.Χ., ο Δημόκριτος πρότεινε μια επαναστατική ιδέα: ότι η ύλη αποτελείται από αόρατα, άφθαρτα σωματίδια,

τα «άτομα», τα οποία κινούνται στο κενό. Υποστήριξε έτσι ότι οι διαφορές στις ιδιότητες των υλικών (σκληρότητα, γεύση, χρώμα) οφείλονται στο σχήμα και τη διάταξη των ατόμων τους. Αυτή η θεωρία άνοιξε δρόμο για ερωτήσεις του τύπου «πώς λειτουργεί;» αντί «ποιος θεός το έκανε;».

-Η Βιολογία και Ζωολογία του Αριστοτέλη

Ο Αριστοτέλης, μεταξύ άλλων ιδιοτήτων, θεωρείται ο πρώτος πραγματικός βιολόγος στην ιστορία, καθώς εφάρμοσε συστηματική ταξινόμηση στα έμβια όντα. Χώρισε τα ζώα σε «έναυμα» (σπονδυλωτά) και «άναυμα» (ασπόνδυλα). Στο έργο του Περί τα ζώα ιστορία, περιέγραψε με εκπληκτική ακρίβεια την ανατομία και τη συμπεριφορά άνω των 500 ειδών, ανακαλύπτοντας μεταξύ άλλων ότι τα δελφίνια αναπνέουν με πνεύμονες και θηλάζουν τα μικρά τους!

Μηχανική & πολεοδομία: Η γνώση γίνεται μηχανήματα

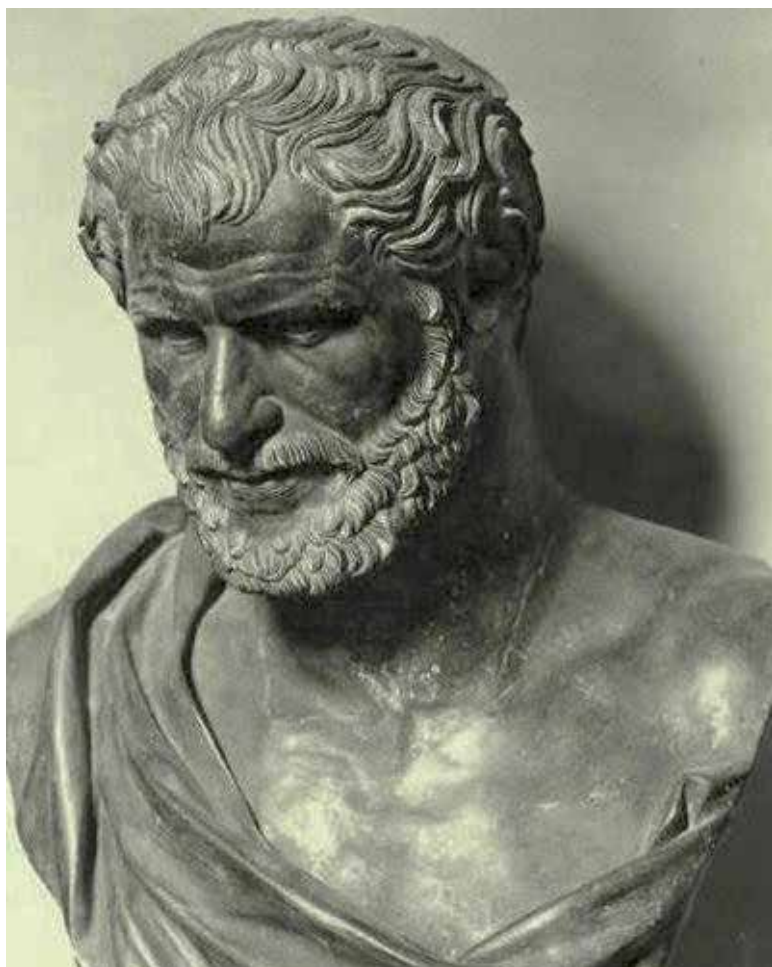
Η επιστημονική γνώση δεν έμεινε μόνο στα εργαστήρια ή στις διανοουμενίστικες συζητήσεις αλλά εφαρμόστηκε και στην καθημερινή ζωή και την οργάνωση των πόλεων, στην πολεοδομία και τη μηχανική. Ο Ιππόδαμος ο Μιλήσιος εισήγαγε το «Ιπποδάμειο σύστημα» (ορθογώνια ρυμοτομία), το οποίο εφάρμοσε στον Πειραιά και τη Ρόδο, εξασφαλίζοντας καλύτερο αερισμό, φωτισμό και άμυνα της πόλης.

Γενικώς, η κλασική εποχή, ιδίως ο 4ος αι. π.Χ., είδε αύξηση στην πολιορκητική τεχνολογία, με την ανάπτυξη μηχανισμών εκτόξευσης (καταπέλτες) και την εμπειρική μηχανική γύρω από την αντοχή υλικών (τάση, ελαστικότητα ξύλου/σχοινιού/ μετάλλου).

Πώς «χτίζεται» η γνώση

Η λογική γίνεται εργαλείο-σκελετός για όλες τις επιστήμες που θέλουν να είναι «ακριβείς». Η επιρροή της Κλασικής Ελλάδας στην επιστήμη είναι αδιαμφισβήτητη. Οι ιδέες των Ελλήνων αποτέλεσαν πυξίδα για τους Ρωμαίους, τους Άραβες λόγιους και τους επιστήμονες της Αναγέννησης. Από τον Θαλή και τον Ιπποκράτη έως τον Ευκλείδη και τον Αριστοτέλη, η ελληνική σκέψη έθεσε τα θεμέλια της επιστημονικής μελέτης που συνεχίζει να καθοδηγεί την έρευνα μέχρι σήμερα.

Μέσα σε μια κοινωνία που τιμούσε τη λογική, τη συζήτηση και τη γνώση, γεννήθηκε η ιδέα ότι ο άνθρωπος μπορεί να

Ο Δημόκριτος πρότεινε την επαναστατική ιδέα, ότι η ύλη αποτελείται από αόρατα και άφθαρτα σωματίδια, τα «άτομα», που κινούνται στο κενό και ότι το σχήμα και η διάταξή τους προκαλεί τις διαφορές στις ιδιότητες των υλικών. Προτομή (πιθανόν) του Δημόκριτου (Αρχαιολογικό Μουσείο Νάπολης).

κατανοήσει τον κόσμο με τη δύναμη του νου. Ο άνθρωπος πλέον και όχι τα θεία είναι το μέτρο των πραγμάτων. Παν μέτρον άνθρωπος!

Πρωτογενείς Πηγές (Αρχαία Κείμενα)

- Ιπποκράτης: *Airs, Waters, Places, Epidemics 1 and 3, The Oath*. (p. 12)
- Ευκλείδης: *Στοιχεία* (ιδίως Βιβλία V, X, XII για αναλογίες/ασύμμετρα/μέθοδο εξάντλησης). (p. 12)
- Αριστοτέλης: *Historia Animalium* (Περί τα ζώα ιστορία), *Parts of Animals* (Περί ζώων μοριών), *Generation of Animals* (Περί ζώων γενέσεως), *Prior Analytics & Posterior Analytics* (για τη Λογική/Οργανόν). (p. 13)

Σύγχρονες Ακαδημαϊκές Μελέτες & Συλλογικά Έργα

- Φάρινγκτον, Μπένζαμιν. *Η επιστήμη στην αρχαία Ελλάδα*. (Πρωτότυπος τίτλος: *Greek science - Its meaning for us*).
- Lloyd, G. E. R. *Αρχαία ελληνική επιστήμη*. (Πρωτότυπος τίτλος: *Early Greek Science: Thales to Aristotle*).

Είναι αλήθεια ότι στη δική μας υλιστική εποχή, η ιδέα της προϋπαρξής θεωρείται εξωφρενική. Είναι όμως η μόνη θεωρία που μπορεί να εξηγήσει το μυστηριώδες πρόβλημα του καλού και του κακού και να συμφιλιώσει τον άνθρωπο με την επιφανειακά τρομερή αδικία της ζωής. Τίποτε άλλο δεν μπορεί να καταπραΰνει αποτελεσματικά το επαναστατημένο μας αίσθημα δικαιοσύνης. Η Ε. Π. Μπλαβάτσκι μας λέει ότι οι διαδοχικές εμφανίσεις πάνω σε μια γη δείχνουν μια ιδιαίτερη γραμμή ζωής, όπου είναι δεμένες όλες οι υπάρξεις (προσωπικότητες) σαν μαργαριτάρια από ένα περιδέραιο. Είναι σαν ένας ατομικός παλμός ζωής, που άρχισε στη Νιρβάνα (υποκειμενικό πεδίο της φύσης) όπως ένας παλμός θερμότητας ή φωτός, που, μέσω του αιθέρα αρχίζει να κινείται στη δυναμική πηγή του. Με την ώθηση του κάρμα και τη δημιουργική κατεύθυνση της ανικανοποίητης επιθυμίας για ύπαρξη, ο παλμός ζωής πορεύεται στο αντικειμενικό πεδίο της Φύσης και τέλος, ύστερα από πολλές κυκλικές μεταβολές, επιστρέφει στη Νιρβάνα.

Φυσικά για να ζήσει κανείς μια συνειδητή ζωή στον άλλο κόσμο, (μετά τον θάνατο) και να καταλάβει ότι Ζωή και Θάνατος είναι οι δύο όψεις της μίας Ζωής, πρέπει πρώτα απ' όλα να πιστέψει και να βιώσει όσο ζει ότι υπάρχει και μία άλλη ζωή. Σε αυτό το άρθρο θα δούμε μερικές από τις αντιλήψεις για τη μετενσάρκωση (αρκετές από αυτές δοσμένες μέσα από μύθους), παρμένες από κλασικούς αρχαίους Έλληνες φιλόσοφους και συγγραφείς.

Αναφορές για τη μετενσάρκωση έχουμε σε αρκετά έργα του Πλάτωνα, όπως στον Φαίδωνα, τον Φαίδρο, τον Γοργία, τους Νόμους και την Πολιτεία.

ΦΑΙΔΩΝ

Ο αληθινός φιλόσοφος επιδιώκει να κρατά την ψυχή του ελεύθερη από το ζυγό του σώματος, αρνούμενος συστηματικά τις σωματικές απολαύσεις και γνωρίζοντας το «Ον» στην απόλυτη πραγματικότητά του, τις ιδέες με καθαρή διάνοια, με την ίδια του την ψυχή και όχι με τις αισθήσεις. Έτσι δεν κάνει τίποτε άλλο από το να πλησιάζει τον θάνατο, που είναι ο οριστικός χωρισμός της ψυχής από το σώμα.

Επιχειρήματα για την αθανασία της ψυχής:

1. Το επιχείρημα των αντίθετων πραγμάτων π.χ. ωραίο - άσχημο, δίκαιο-άδικο κ.α. Το ένα γεννιέται πάντα από το άλλο. Το γίνεσθαι συντελείται προς δύο κατευθύνσεις, αφού κάθε αντίθεση έχει δυο πόλους. Έχουμε λοιπόν μία γέννηση από τον πρώτο πόλο προς τον δεύτερο και με αντίστροφη διεύθυνση μία άλλη από τον δεύτερο προς τον πρώτο. Αντίθεση υπάρχει και μεταξύ ζωής και θανάτου. Επομένως και εδώ θα έχουμε δύο γεννήσεις.

Η μια θα είναι το αποθνήσκειν και η άλλη το αναζείν. Υπάρχει σίγουρα

Η γέννηση μας είναι ύπνος και είναι λήθη. Η ψυχή που κοντά μας ανατέλλει, αστέρι της ζωής μας, σε κάποιον άλλο τόπο έχει δύσει, κι είναι από πολύ μακριά φθασμένη.

Christopher Wordsworth

ο θάνατος. Αν δεν υπάρχει αναγέννηση αυτό θα είναι η μόνη εξαίρεση του γενικού νόμου των αντιθέτων. Αν πάλι δεν υπάρχει γίνεσθαι από τον θάνατο προς τη ζωή, η ζωή θα είχε εξαφανιστεί. «Εκ των τεθνεώτων τους ζώντας γίνεσθαι, και τας των τεθνεώτων ψυχάς είναι».

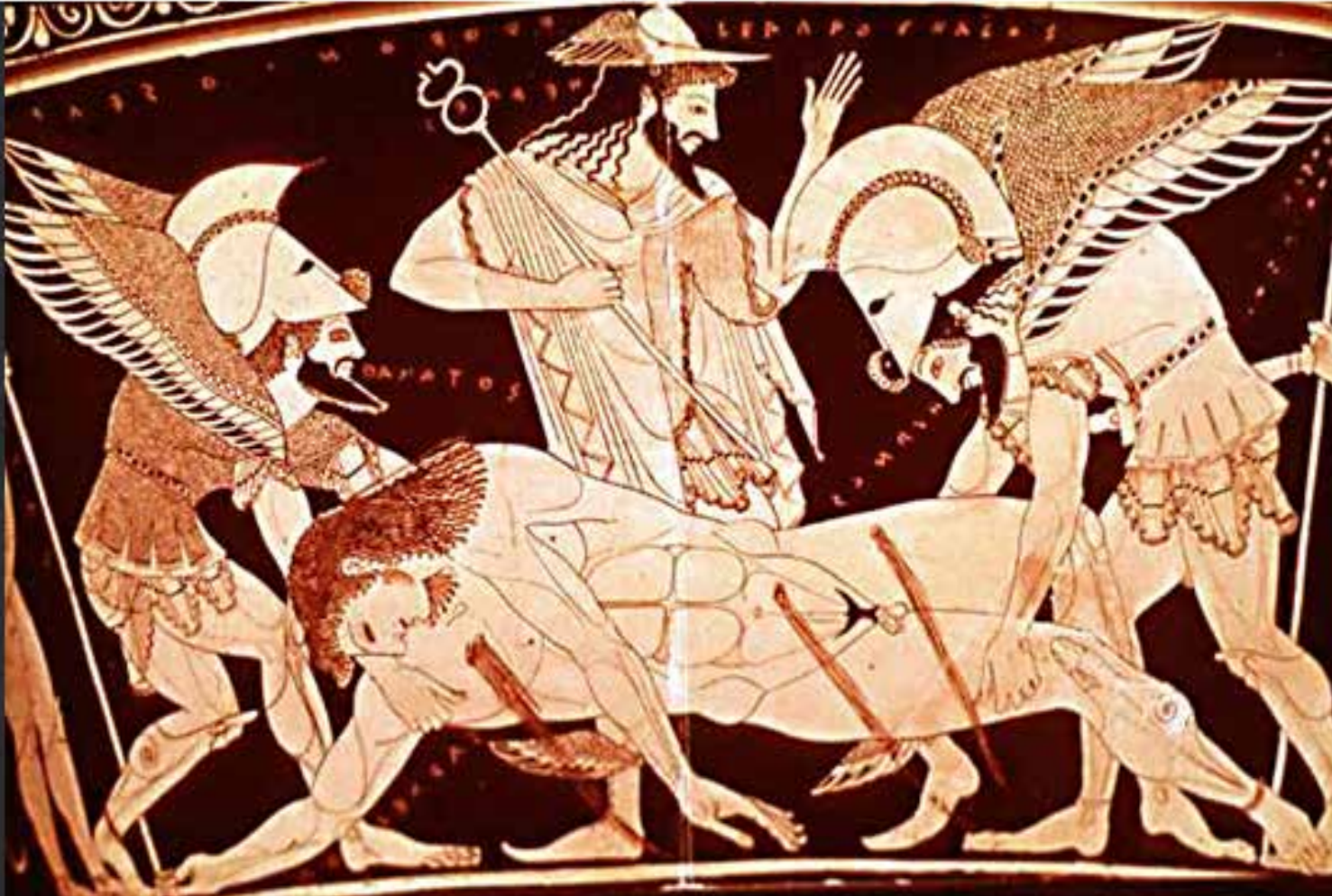
2. Επιχείρημα της ανάμνησης: Αν ό,τι ονομάζουμε μάθηση (σύμφωνα με τον Πλάτωνα) είναι ανάμνηση, οι τωρινές μας αναμνήσεις προϋποθέτουν μια προγενέστερη μάθηση. Από αυτό συμπεραίνουμε ότι οι ψυχές μας προϋπήρχαν και είχαν φρόνηση, πριν την ύπαρξή τους, με τη μορφή ανθρώπου. Τότε ακριβώς είναι που αποκτήσαμε τις γνώσεις που με τη διαλεκτική μέθοδο επαναφέραμε στη συνείδησή μας στην παρούσα ζωή.

3. Επιχείρημα της συγγένειας με τα όντως όντα: Αφού το σώμα δεν διαλύεται αμέσως μετά τον θάνατο, αλλά μερικά μέρη του διατηρούνται επ' αόριστο, η ψυχή, που μοιάζει και συγγενεύει με τις αιώνιες μορφές της απόλυτης πραγματικότητας και με το θείο, είναι αιώνια και αθάνατη.

4. Η τύχη των ψυχών μετά τον θάνατο: Όσοι λάτρεψαν το σώμα στη ζωή τους, πάλι μέσα σε σώματα θα γυρίσουν στον κόσμο, όχι μόνο ανθρώπων αλλά και ζώων με ήθη ανάλογα μ' εκείνα, που οι ίδιοι είχαν στην προηγούμενη τους ζωή. Οι γαστρίμαργοι και αναίσχυντοι θα γίνουν όνοι, οι τύραννοι και οι άρπαγες λύκοι και ιέρακες, οι σώφρονες και δίκαιοι

από ένστικτο και χωρίς φιλοσοφία μέλισσες και μέρμηγκες, ή και άνθρωποι πάλι. Μόνο η ψυχή του αληθινού φιλοσόφου απαλλάσσεται οριστικά από κάθε τι ανθρώπινο και ζει στον κύκλο των θεών, στην αιωνιότητα. Το 3ο μέρος του βιβλίου κλείνει με τον γεωγραφικό μύθο του «τέλους», που μας δείχνει κάτω από ποιες φυσικογεωγραφικές συνθήκες και με ποια φυσική οργάνωση της γης πραγματοποιείται το ταξίδι στο υπερπέραν, που τελειώνει ύστερα από την κρίση των ψυχών με τα μαρτυρικά βάσανα των κακών και τη μακαριότητα των αγαθών. Περιγράφει λοιπόν ότι οι ψυχές αναχωρούν για το ταξίδι αυτό οδηγούμενες από δαίμονες (πνεύματα-άγγελοι), που έχουν οριστεί για την καθοδήγησή τους κατά τη διαδρομή μέχρι τον τόπο κρίσης και την τελική άφιξή τους στον τόπο που έχει οριστεί για την κάθε μία, σύμφωνα με την απόφαση της κρίσης.

Όταν η ψυχή είναι δεμένη με το σώμα και τις επιθυμίες του, βαραίνει και σύρεται πάλι στον ορατό κόσμο (από φόβο του Άδη και του αόρατου), στριφογυρνά γύρω από τα μνημεία και τους τάφους όπου παρατηρήθηκαν μερικά φαντάσματα ψυχών σαν σκιές. Αυτές οι ψυχές δεν λύθηκαν από το σώμα σε καθαρή κατάσταση αλλά μετέχουν στο ορατό, γι' αυτό και γίνονται ορατές. Κάθε ηδονή και λύπη, σαν καρφί, καρφώνει την ψυχή στο σώμα, την κολλάει πάνω του και την κάνει να

νομίζει ότι όσα υπαγορεύει το σώμα είναι αληθινά. Τέτοιες ψυχές περιπλανώνται, ως τη στιγμή που, σύμφωνα με την επιθυμία τους, θα δεσμευτούν πάλι μέσα σ' ένα σώμα. Έτσι χάνει η ψυχή την τύχη να συνυπάρξει με το θείο και το καθαρό, με το ον που έχει μία και μόνο μορφή και πέφτει γρήγορα σε άλλο σώμα, σαν να σπέρνεται και να φυτρώνει από μέσα του. Η ψυχή έρχεται στον Άδη μην έχοντας τίποτε άλλο, εκτός από την ηθική μόρφωση και τον τρόπο ζωής της. Αυτά είναι εκείνα που ωφελούν ή βλάπτουν τον αποθανόντα στο ξεκίνημα της εκεί πορείας του. Εφόσον η ψυχή είναι αθάνατη, έχει ανάγκη φροντίδας, όχι μόνο γι' αυτό τον χρόνο που ονομάζουμε ζωή, αλλά για όλο τον χρόνο και είναι δεινός ο κίνδυνος για αυτόν που θα παραμελήσει την ψυχή του.

ΠΟΛΙΤΕΙΑ (Ο Μύθος του Ηρός-βιβλίο Γ')

Ο Πλάτωνας αναφέρεται στη μετενσάρκωση με έναν μύθο. Είναι ο μύθος του Ηρός του Αρμενίου, ενός ανθρώπου, που, αφού σκοτώθηκε στον πόλεμο, αναστήθηκε 12 μέρες μετά τον θάνατά του πάνω στη νεκρική πυρά και διηγήθηκε στους παρευρισκόμενους όσα είδε στον άλλο κόσμο. Αναφέρει λοιπόν ότι οι δίκαιες ψυχές ανέβαιναν από το χάσμα που ήταν δεξιά,

προς τον ουρανό (κόσμος ανωτέρων ιδεών, αρχετύπων), ενώ οι άδικες ψυχές κατέβαιναν από το χάσμα που ήταν αριστερά, κάτω στη γη (Κάμα-λόκα τόπος εξαγνισμού από τις επιθυμίες), ανάμεσα στα οποία βρίσκονταν οι δικαστές που έστελναν τις ψυχές στον ανάλογο τόπο. Σύμφωνα με τον Σωκράτη, οι αδικίες πληρώνονται με δεκαπλάσια ποινή για το κάθε αδίκημα. Μετά από 7 μέρες παραμονής στον τόπο κρίσης, οι ψυχές πήγαιναν σ' ένα άλλο μέρος, όπου έβλεπαν τη διάταξη των πλανητών μέσα στο σύμπαν.

Μετά οι ψυχές διάλεγαν τον τρόπο ζωής για τη νέα τους ενσάρκωση, αφού εκτίθενται διάφοροι τρόποι ζωής ανθρώπων και ζώων. Οι διάφοροι τρόποι ζωής περιέχουν ανακατεμένες όλες τις καταστάσεις (φτώχεια-πλούτη, υγεία-αρρώστια) και καθορίζουν την ποιοτική κατάταξη των ψυχών. Ο άνθρωπος εκλέγει μόνος του την τύχη του, τον «δαίμονά» του, που τον παρακολουθεί από τη γέννηση ως τον θάνατό του. Οι πιο νέες ψυχές, που βιάζονται να διαλέξουν, κατόπιν κατηγορούν την τύχη και τους θεούς για τον βασανιστικό τρόπο ζωής που διάλεξαν. Αντίθετα οι πιο βασανισμένες ψυχές (και διαμορφωμένες κατά συνέπεια), έκαναν πιο προσεκτικά την επιλογή τους. Εκεί μπορεί να συμβεί μεταβολή της ψυχής από

το καλό στο κακό και αντίθετα. Έτσι αν κάποιος αφιερώνεται στη ζωή του σε μια υγιή φιλοσοφία και έχει λίγη τύχη στην κλήρωση, μπορεί να ζήσει μια ευτυχισμένη ζωή. Το θέαμα της εκλογής ζωής από τις ψυχές ήταν θαυμάσιο και ελεεινό ταυτόχρονα. Πολλοί γνωστοί ήρωες, εξαιτίας των παθημάτων τους στην προηγούμενη ζωή, διάλεγαν τη ζωή ζώνων π.χ. κύκνος, αετός, καθώς και το αντίθετο. Η ψυχή κατόπιν έπαιρνε από τη Λάχηση τον δαίμονα που είχε διαλέξει για να την προστατεύσει αλλά και για να εποπτεύει στην εκτέλεση των υποχρεώσεων που αυτή διάλεξε. Κατόπιν, κάτω από το χέρι της Κλωθούς, η ψυχή μαζί με τον δαίμονα επικύρωνε τη μοίρα που διάλεξε. Μετά πήγαινε στο γνέσιμο της Ατρόπου, όπου γίνονταν αμετάκλητα τα όσα διάλεξε. Τέλος οι ψυχές πήγαιναν στο άγονο πεδίο της Λήθης, όπου έπιναν το νερό της λησμονιάς και ξεχνούσαν τα προηγούμενα. Μόλις κοιμόντουσαν οι ψυχές ακούγονταν βροντές, γίνονταν σεισμός και σκορπίζονταν προς τη γέννηση σαν διάττοντες αστέρες.

Ο Πλάτωνας τελειώνει, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι, αφού γνωρίζουμε ότι η ψυχή είναι αθάνατη δεν ξεφεύγουμε από τον δρόμο που φέρνει προς τα επάνω, πρέπει να είμαστε δίκαιοι και φρόνιμοι και φίλοι με τον εαυτό μας και τους θεούς, έτσι ώστε να είμαστε πάντα ευτυχισμένοι.

ΓΟΡΓΙΑΣ

Στο τέλος του βιβλίου, ο Σωκράτης αναφέρει έναν μύθο σχετικά με τη μετά θάνατο ζωή και αφομοίωση των εμπειριών της ψυχής. Την εποχή που παρέλαβαν την εξουσία ο Ζευς, ο Ποσειδώνας και ο Πλούτωνας, υπήρχε ο νόμος που έλεγε ότι ο άνθρωπος που θα περνούσε τη ζωή του σύμφωνα με τους θείους και ανθρώπινους νόμους, όταν πεθάνει, θα κατοικήσει στους νήσους των μακάρων, ευτυχισμένος και μακριά από κάθε δυστυχία, ενώ όποιος έκανε το αντίθετο θα ρίχνεται στον Τάρταρο (δεσμοκτήριο) για να δικαστεί και να τιμωρηθεί. Σημαντική είναι η αναφορά ότι όπως ήταν κάποιος όσο ζούσε στο σώμα το ίδιο, θα ήταν και αφού πέθαινε, για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το ίδιο ισχύει και για την ψυχή: φανερώνονταν όλα σε αυτήν- και οι φυσικές και οι επίκτητες ιδιότητες, όσες απέκτησε ο άνθρωπος από την επίδοσή του σε κάθε πράγμα. Έτσι υπάρχουν και ουλές που μένουν, όχι μόνο στο σώμα αλλά και στην ψυχή από το ψεύδος και την αλαζονεία. Οι ψυχές αυτές στέλνονται στο δεσμοκτήριο και τους αποδίδονται οι τιμωρίες

που τους ταιριάζουν. Όσοι τέλος διέπραξαν μέγιστα αδικήματα και καθίστανται αθεράπευτοι εξαιτίας αυτών, τιμωρούνται παραδειγματικά.

ΦΑΙΔΡΟΣ

Στον «Φαίδρο» ο Πλάτωνας αναφέρει έναν ακόμη μύθο σχετικά με την αθανασία της ψυχής και την κάθοδό της στην ύλη με την πτώση των φτερών της. Παρομοιάζει την ψυχή με ένα ζεύγος φτερωτών αλόγων κι έναν ηνίοχο. Λέει ότι η ψυχή φροντίζει για καθετί άψυχο, περιπλανιέται σ' όλο το σύμπαν και παρουσιάζεται κάθε φορά με διαφορετικές μορφές. Εφόσον η ψυχή είναι τέλεια και φτερωτή, περιπλανάται στους αιθέρες κι όλο τον κόσμο κυβερνά. Όταν όμως πέσουν τα φτερά της, πέφτει μέχρι να πιαστεί από κάποιο στερεό, όπου, αφού κατοικήσει, θα πάρει γήινο σώμα. Η σύμπτυξη ψυχής και σώματος ονομάζεται «ζών», κινεί τον εαυτό του εξαιτίας της δύναμης της ψυχής και αποκαλείται θνητό.

Τα φτερά της ψυχής τρέφονται με την ωραιότητα, τη σοφία, την αγαθότητα και καθετί όμοιο με αυτά, ενώ, φθείρονται και καταστρέφονται με το αισχρό, το κακό και όλα τα αντίθετα. Αν, από κάποια σύμπτωση, γίνει βαριά (λόγω της λησμονιάς και της κακίας), αν χάσει τα φτερά της και πέσει στη γη, τότε είναι νόμος να μην εμφυτευτεί σε κανένα σώμα ζώου κατά την πρώτη της γέννηση. Όποια ψυχή γνώρισε πολλά, εισέρχεται σε σώμα ανδρός που θα γίνει φιλόσοφος ή θα λατρεύει το ωραίο ή σε σώμα μουσικού. Η κατώτερη ψυχή μπαίνει σε σώμα βασιλιά, που θα σέβεται τους νόμους, η «τρίτης τάξης» ψυχή σε σώμα πολιτικού ή οικονομολόγου ή κερδοσκόπου, η «τέταρτη τάξη» σε σώμα αθλητή, που θα ασχοληθεί με τη θεραπεία του σώματος, η «πέμπτη τάξη» σε σώμα ανδρός που πρόκειται να γίνει μάντης ή ιεροτελεστής. Η «έκτη τάξη» σε σώμα ποιητή ή καλλιτέχνη, η «έβδομη τάξη» σε σώμα καλλιεργητή της γης, η «όγδοη» σε σώμα σοφιστή ή δημαγωγού και η «ένατη» τάξη σε σώμα τυράννου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κακριδής - Αρχαία Ελληνική Μυθολογία Τόμος 5
- Πλάτων - Φαίδων
- Πλάτων - Φαίδρος
- Πλάτων - Γοργίας
- Πλάτων - Πολιτεία
- Φωτόπουλου - Μυσταγωγήματα
- Ε.Π. Μπλαβάτσκι - Το κλειδί της Θεοσοφίας
- Άρθρο Κωστούλας Αδάμου: Μετενσάρκωση (περιοδικό Ν. Ακρόπολη)

Η κλασική εποχή της αρχαίας Ελλάδας ξεκινά το 478 π.Χ. με το τέλος των Περσικών Πολέμων και την ίδρυση της Δηλιακής Συμμαχίας και ολοκληρώνεται το 323 π.Χ. με τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Αποτελεί μία από τις κορυφαίες στιγμές στην παγκόσμια πολιτική ιστορία, δεδομένου ότι τότε τέθηκαν τα θεμέλια των σύγχρονων δημοκρατικών θεσμών και της έννοιας του ενεργού πολίτη. Στο παρόν άρθρο θα εξετάσουμε συνοπτικά την πολιτική οργάνωση των δύο σημαντικότερων πόλεων-κρατών της εποχής, δηλαδή της Αθήνας και της Σπάρτης, καθώς και τα γεγονότα που οδήγησαν στην αποδυνάμωσή τους.

Η Πόλις-Κράτος

Η πολιτική ζωή οργανώθηκε γύρω από την «Πόλιν», μια αυτόνομη και αυτοδιοικούμενη κοινότητα. Ήδη από τις αρχές του 8ου αιώνα π.Χ. στην αρχαία Ελλάδα είχε διαμορφωθεί ένα νέο μοντέλο οργάνωσης. Διάσπαρτα χωριά και δήμοι συνενώνονται και μετατρέπονται σε κράτη, με το καθένα να έχει τα δικά του σύνορα, οικονομία, πολιτική οργάνωση, στρατό και αμυντική θωράκιση.

Το Πολίτευμα της αρχαίας Αθήνας

Από την εποχή που ο Κλεισθένης έκανε τις μεταρρυθμίσεις, το 508 π.Χ., και μέχρι το 462 π.Χ. οι αρχηγοί των μεγάλων αριστοκρατικών οικογενειών της Αθήνας ρύθμιζαν την πολιτική ζωή, γιατί ακόμη η εξουσία ήταν κυρίως στα χέρια των αριστοκρατών. Ο Εφιάλτης και ο Περικλής το 462–461 π.Χ. θέσπισαν έναν νόμο που αφαιρούσε από τον Άρειο Πάγο πολλά από τα προνόμιά του. Το παλιό αριστοκρατικό συμβούλιο έχασε τη δύναμή του και πολλές από τις εξουσίες του πέρασαν στην εκκλησία του Δήμου, τη Βουλή των πεντακοσίων και την Ηλιαία. Υπό την ηγεσία του Περικλή, η δημοκρατία έφτασε στο απόγειό της και η περίοδος αυτή δικαίως ονομάστηκε «Ο Χρυσός Αιώνας του Περικλή».

Η Εκκλησία του Δήμου, που ήταν το κυρίαρχο όργανο και στο οποίο όλοι οι ελεύθεροι Αθηναίοι πολίτες είχαν δικαίωμα λόγου (ισηγορία) και ψήφου. Με αυτόν τον τρόπο, η Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ. εφάρμοσε την Άμεση Δημοκρατία, με τις αποφάσεις να λαμβάνονται από το σώμα των πολιτών. Ο Περικλής επίσης όρισε με νόμο ότι Αθηναίος πολίτης δεν ήταν μόνο όποιος είχε πατέρα Αθηναίο πολίτη αλλά και μητέρα κόρη Αθηναίου πολίτη. Το μέτρο είχε σκοπό να περιορίσει τον αριθμό όσων είχαν τα πλεονεκτήματα του Αθηναίου πολίτη. Η Εκκλησία του Δήμου συνεδρίαζε 40 φορές τον χρόνο, ρύθμιζε την εσωτερική και την εξωτερική πολιτική της πόλης, αποφάσιζε για τα χρήματα που πήγαιναν στα μεγάλα έργα, στις πολεμικές επιχειρήσεις, και για θρησκευτικά θέματα. Τέλος, όριζε τους δέκα στρατηγούς και τους υπόλοιπους ανώτερους στρατιωτικούς.

Η Βουλή των Πεντακοσίων (500 πολίτες πάνω από 30 ετών), προετοίμαζε τα θέματα προς συζήτηση στην Εκκλησία του

Δήμου (προβουλευμένα). Έλεγε αυστηρά όσους έπαιρναν δημόσιο αξίωμα τόσο στην αρχή όσο και στο τέλος της θητείας τους, καθώς και τα δημόσια οικονομικά. Και

Η Ηλιαία ήταν ένα λαϊκό δικαστήριο που εξασφάλιζε την ισονομία. Την αποτελούσαν 6.000 δικαστές ή ηλιαστές με ηλικία πάνω από 30 ετών. Κληρώνονταν 600 δικαστές από κάθε μία από τις δέκα φυλές με ετήσια θητεία και χωρίζονταν σε μικρότερα δικαστήρια.

Πολλά αξιώματα ανατίθεντο με κλήρωση για την αποφυγή της διαφθοράς, ενώ καθιερώθηκε η αποζημίωση (μισθός) για τους φτωχότερους πολίτες, ώστε να μπορούν να

συμμετέχουν όλοι στη διακυβέρνηση της πόλης-κράτους. Η θητεία των κληρωτών κρατούσε ένα έτος και αποτελούσαν την εκτελεστική εξουσία. Ορισμένοι πολύ σημαντικοί αξιωματούχοι, όπως οι δέκα στρατηγοί που προαναφέραμε, ήταν αιρετοί, εκλέγονταν δηλαδή από την Εκκλησία του Δήμου, με δικαίωμα επανεκλογής. Οι Εννέα Άρχοντες ήταν πολίτες πάνω από 30 ετών, κληρωτοί από τις δέκα φυλές με ενιαύσια θητεία, θρησκευτικά και δικαστικά καθήκοντα, ενώ ήταν υπεύθυνοι για την τήρηση του ημερολογίου.

Παράλληλα, παρέμειναν παλαιότεροι θεσμοί, όπως ο Άρειος Πάγος, τον οποίο απάρτιζαν οι άρχοντες όταν τελείωνε

η θητεία τους. Μετά το 462 π.Χ. δικάζε μόνο ειδικές υποθέσεις (ανθρωποκτονίες, πυρκαγιές).

Παρατηρούμε ότι μέσα στα πλαίσια του νέου πολιτεύματος αναδείχθηκαν επιφανείς προσωπικότητες όπως ο Περικλής (ηγέτης της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, γνωστός για τις μεταρρυθμίσεις που ενίσχυσαν τη δημοκρατική συμμετοχή), ο Κλεισθένης (θεωρείται ο «πατέρας» της Αθηναϊκής Δημοκρατίας), ο Εφιάλτης (μείωσε την εξουσία του Αρείου Πάγου, ενισχύοντας τη δημοκρατική εξουσία), και αργότερα ο Δημοσθένης (σημαντικός ρήτορας του 4ου αιώνα π.Χ.), οι οποίοι διαμόρφωσαν πολιτεύματα, θεσμούς (Εκκλησία του Δήμου, Βουλή των Πεντακοσίων), και νομικά πλαίσια, επηρεάζοντας την πολιτική συμμετοχή, τη νομοθεσία και την κρατική οργάνωση.

Η Σπαρτιατική Πολιτεία

Στον αντίποδα της Αθήνας βρισκόταν η Σπάρτη, με ένα πολίτευμα Ολιγαρχικό και στρατιωτικοποιημένο. Η εξουσία

μοιραζόταν μεταξύ των δύο Βασιλέων, της Γερουσίας και των πέντε Εφόρων, ενώ η Απέλλα (συνέλευση των πολιτών) είχε περιορισμένο ρόλο. Η θέσπιση του θεσμού της Γερουσίας και της Απέλλας αποδίδεται στον μεγάλο νομοθέτη της Σπάρτης, Λυκούργο, ο οποίος προσπάθησε αφενός να περιορίσει τη βασιλική αυθαιρεσία, αφετέρου να καλλιεργήσει τις τρεις αρετές των Σπαρτιατών, δηλαδή την ισότητα (μεταξύ των πολιτών), τη στρατιωτική ικανότητα και τη λιτότητα.

Η Γερουσία ήταν ένα σώμα 28 ανδρών, ηλικίας από 60 ετών και άνω (οπότε και ολοκληρωνόταν η στρατιωτική θητεία), η οποία εκλέγονταν διά βίου από την Απέλλα. Διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πολιτική ζωή του κράτους, έχοντας την εξουσία να προετοιμάζει τους νόμους προς ψήφιση, καθώς και να έχει τη νομοθετική πρωτοβουλία.

Οι πέντε Έφοροι αποτελούσαν μια ομάδα αξιωματούχων που είχαν ως στόχο την εποπτεία των βασιλέων και των κατοίκων της πόλης, ειδικά σε ό,τι αφορούσε στην τήρηση των παραδόσεων.

Με τον όρο «Απέλλα» είναι γνωστή η συνέλευση των «Ομοίων», δηλαδή όλων των ελεύθερων αρρένων Σπαρτιατών που κατείχαν πολιτικά δικαιώματα.

Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος (431-404 π.Χ.):

Η σύγκρουση Αθήνας και Σπάρτης δεν ήταν μόνο στρατιωτική αλλά και ιδεολογική (Δημοκρατία εναντίον Ολιγαρχίας). Η ήττα της Αθήνας οδήγησε στην προσωρινή κατάλυση της δημοκρατίας από τους Τριάκοντα Τυράννους, ενώ ολιγαρχικά φιλοσπαρτιατικά καθεστώτα επιβλήθηκαν στο σύνολο σχεδόν των πόλεων-κρατών της εποχής.

Η Κρίση και η Άνοδος της Μακεδονίας

Στον 4ο αιώνα π.Χ., οι συνεχείς πόλεμοι μεταξύ των πόλεων-κρατών (Κορινθιακός Πόλεμος, Θηβαϊκή Ηγεμονία) αποδυνάμωσαν το κλασικό μοντέλο. Η άνοδος του Φιλίππου Β' της Μακεδονίας και η μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ.) σήμαναν το τέλος της αυτονομίας των πόλεων και τη μετάβαση στη

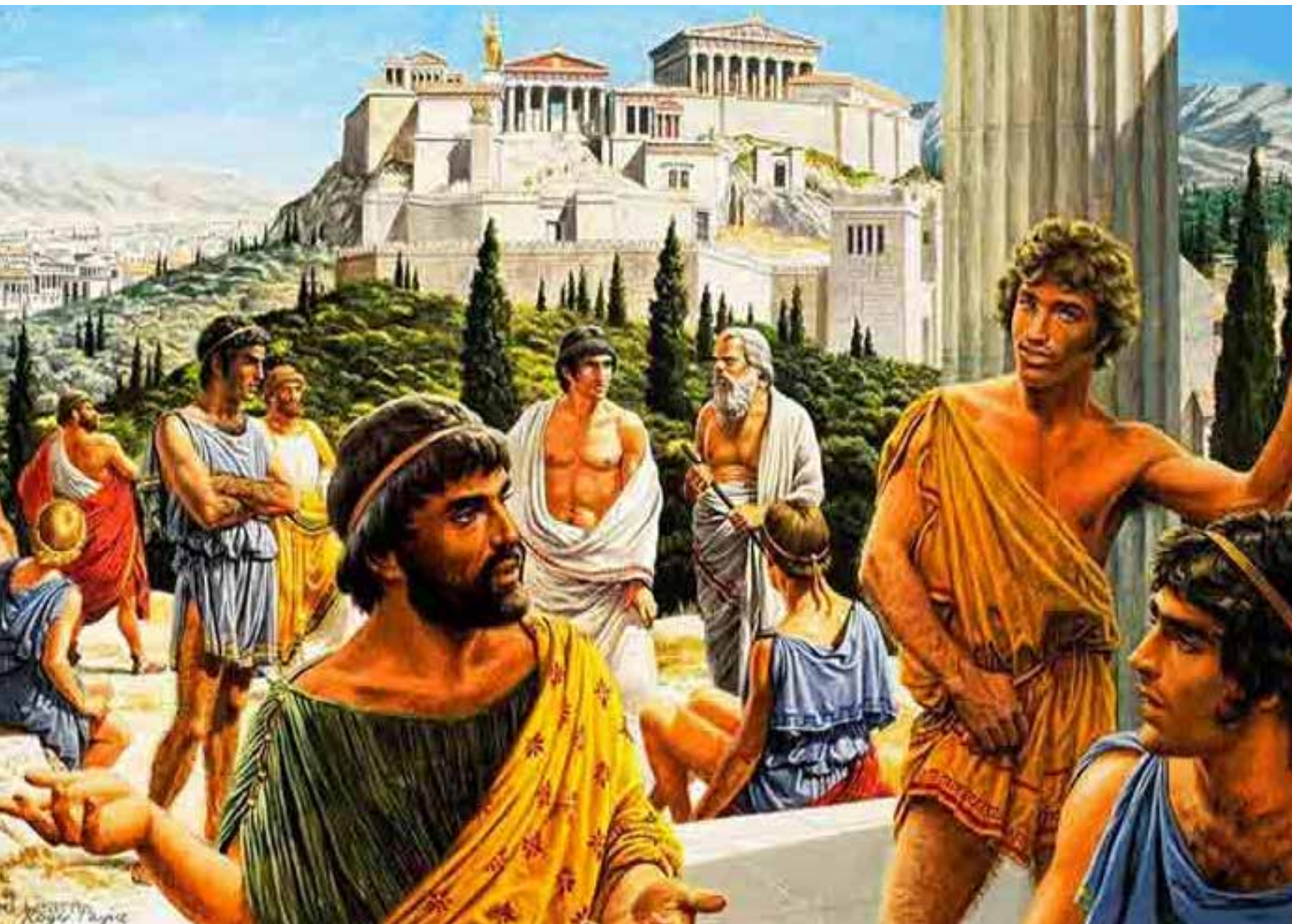
δημιουργία μίας αχανούς αυτοκρατορίας, προαναγγέλλοντας την ελληνιστική εποχή.

Συμπέρασμα

Η πολιτική στην κλασική Ελλάδα δεν ήταν απλώς η διαχείριση της εξουσίας, αλλά ένας τρόπος ζωής. Για άλλη μία φορά βλέπουμε ότι στους πολιτισμούς της αρχαιότητας η πολιτική οργάνωση κινείται μεταξύ του μοντέλου της πόλης-κράτους, που κυριάρχησε στον ελληνικό χώρο την κλασική εποχή, και της αυτοκρατορίας. Το δε μοντέλο διακυβέρνησης της πόλης-κράτους άφησε σημαντικές παρακαταθήκες στον σύγχρονο κόσμο, όπως οι έννοιες της ισηγορίας, της ισονομίας και της λογοδοσίας των αρχόντων.

Πηγές:

- <https://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9152>
- <http://www.mixanitouxronou.gr/oi-poleis-krati-tis-archaiotitas-i-poreia-toy-apoikismoy-ton-ellinikon-fylon-ston-elladiko-choro-kai-oi-protos-poleis-poy-dimioyrgithikan-nea-ekpompi/>
- <http://el.wikipedia.org/Λυκούργος>

Αντισυμβατική ζωή και Κυνική επανεκκίνηση του νοήματος

Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από την εμμονική αναζήτηση επιτυχίας, την εξάρτηση από την κοινωνική αποδοχή και τη διάχυτη καταναλωτική κουλτούρα. Σε αυτό το πλαίσιο, η Κυνική φιλοσοφία λειτουργεί ως αντίπαλο δέος, προτείνοντας έναν τρόπο ζωής που αναζητά νόημα όχι μέσω της κοινωνικής κινητικότητας, αλλά μέσω της προσήλωσης στη φύση, την αυτονομία και την εσωτερική ειλικρίνεια. Η γνωστή φράση του Αντισθένη - «Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις» - υπογραμμίζει ότι η φιλοσοφική σκέψη γεννιέται όταν ο άνθρωπος παύει να αναπαράγει άκριτα τις έννοιες της καθημερινότητας, αναζητώντας την αλήθεια πέρα από το γλωσσικό περίβλημα (Στοβαίος, Ανθολόγιον, 2.29).

Η επιτυχία στη σύγχρονη κοινωνία μετρείται συχνά με εξωτερικά κριτήρια: επαγγελματική ανέλιξη, οικονομική ευρωστία, κοινωνική καταξίωση. Οι Κυνικοί θα απέρριπταν αυτή την προσέγγιση, υποστηρίζοντας ότι η αληθινή ευδαιμονία προέρχεται από την εσωτερική ελευθερία και την αυτάρκεια. «Ὁ σοφὸς ἐστὶν αὐτάρκης· ἔχει γὰρ τὸν πλοῦτον πάντων» (Διογένης Λαέρτιος, VI.104).

Η κοινωνία δημιουργεί ψευδαισθήσεις ευτυχίας μέσα από την καταναλωτική κουλτούρα και την επιβολή κοινωνικών ρόλων. Οι Κυνικοί θεωρούσαν αυτές τις πιέσεις ως παγίδες που απομακρύνουν τον άνθρωπο από την ουσία της ζωής. Ο Διογένης αναζητούσε την αλήθεια στην απλότητα και τη φυσικότητα της ύπαρξης. «Ζητῶ ἄνθρωπον» - δεν έψαχνε άτομο συμμορφωμένο αλλά ανθρώπινη αυθεντικότητα (Διογένης Λαέρτιος, VI.49).

Οι Κυνικοί δεν επιδίωκαν την αποδοχή ούτε αναζητούσαν την επιβεβαίωση της κοινωνίας. Υποστήριζαν μια ζωή χωρίς ψευδαισθήσεις και χωρίς ανούσιες επιδιώξεις. Η αξία της ζωής βρίσκεται στην ίδια την εμπειρία της ύπαρξης, στη σύνδεση με το παρόν και στην αποδοχή της αλήθειας χωρίς κοινωνικά φίλτρα. «Ὁ βίος παίγνιον», δηλαδή όχι σαν θέατρο ρόλων και κοινωνικών προσχημάτων, αλλά ως αυθεντική χαρά, χωρίς υποκρισία και σκηνοθεσία, κατά τον Διογένη Λαέρτιο (VI.70).

Η Ιπαρχία η Κυνική, σύζυγος του Κράτη, αποτελεί σύμβολο απελευθέρωσης από τα έμφυλα στερεότυπα. Απορρίπτοντας τον παραδοσιακό ρόλο της γυναίκας, έζησε ως φιλόσοφος με πλήρη συνέπεια. «Εγώ, ὦ Κράτι, οὐκ ἔρχομαι ἐπὶ γάμον, ἀλλ' ἐπὶ βίον κοινόν φιλοσόφου» (Διογένης Λαέρτιος, VI.96). Η στάση της προτείνει όχι απλώς φεμινισμό, αλλά φιλοσοφική συνέπεια που υπερβαίνει τις συμβάσεις του φύλου.

Μια διαχρονική ανάγνωση της κυνικής σκέψης ως εργαλείου εσωτερικής ανεξαρτησίας στην τεχνολογική κοινωνία

«Ἄνθρωπον ζητῶ»: Ο Διογένης καθισμένος στη σκιά της σύγχρονης προόδου, κρατώντας το φανάρι της αυθεντικότητας σε έναν κόσμο επιταγών και προσποίησης

Η έντιμη πενία δεν θεωρείται έλλειψη, αλλά απελευθέρωση από την τυραννία των επιθυμιών. Ο πλούτος, η δόξα και τα αξιώματα είναι δεσμά που ο Κυνικός απορρίπτει. «Πλούσιος ὁ μηδενὸς δεόμενος» (Διογένης Λαέρτιος, VI.50). Στην κυνική ηθική, το λιγότερο είναι πλουσιότερο· η ελευθερία ξεκινά όταν τελειώνει η ανάγκη της ιδιοκτησίας.

Η αντίθεση Φύσης και Νόμου είναι θεμελιώδης. Οι Κυνικοί ζουν σύμφωνα με τη φύση, όχι με τις τεχνητές κοινωνικές συμβάσεις. «Κατὰ φύσιν ζῆν» σημαίνει να απορρίπτεις ὅ,τι δεν είναι αυθόρμητο, ὅ,τι επιβάλλεται χωρίς ανάγκη ἢ αλήθεια (Διογένης Λαέρτιος, VI.71). Η ελευθερία από τον φόβο του θανάτου είναι υπέρτατη μορφή εσωτερικής ανεξαρτησίας. «Εὐτυχὴς ὁ ἔτοιμος ἀποθανεῖν»: ο θάνατος δεν είναι τραγωδία ἀλλὰ η φυσικὴ ολοκλήρωση της σοφίας (Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον, 2.47). Ο ελεύθερος ἄνθρωπος δεν ὀρίζεται ἀπὸ τὸ τέλος, ἀλλὰ

ἀπὸ τὸ πῶς ζεῖ χωρίς τὸ ἄγχος τῆς διατήρησης. Ἡ παρρησία καὶ ἡ ἀντισυμβατικότητα εἶναι βασικὰ εργαλεῖα τοῦ Κυνικοῦ. Μιλά χωρίς φόβο, ἀμφισβητεῖ τὴν ἐξουσία καὶ ἀποκαλύπτει τὴν ὑποκρισία. Ὁ λόγος τοῦ δεν εἶναι προσβολή ἀλλὰ καθρέφτης. Δεν συμβουλεύει· ἀποκαλύπτει. Δεν διαπραγματεύεται· ἀπογυμνώνει. Ἡ φιλοσοφία τοῦ δεν εἶναι θεωρία· εἶναι πράξη ἀντίστασης.

Ἡ Κυνικὴ Ἀρνηση τῆς Εξουσίας στὴ Σύγχρονη Πολιτικὴ

Ἡ πολιτικὴ, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερα, ἀποτελεῖ μηχανισμό ἐξουσίας που καθορίζει τὴν ὁργάνωση τῶν κοινωνιῶν, τὶς σχέσεις τῶν πολιτῶν με τὸ κράτος καὶ τὴν κατανομή τῶν πόρων καὶ τῶν δικαιωμάτων. Ωστόσο, ἡ Κυνικὴ

φιλοσοφία, με θεμελιωτές τον Αντισθένη, τον Διογένη τον Σινωπέα και τον Κράτη τον Θηβαίο, δεν αντιμετώπισε την πολιτική ως μέσο κοινωνικής προόδου, αλλά ως μορφή κοινωνικής καταπίεσης και ψευδαίσθησης ισχύος.

Οι Κυνικοί δεν επιδίωξαν να μεταρρυθμίσουν τα πολιτικά συστήματα· αντίθετα, πρότειναν την πλήρη αποδέσμευση από αυτά, προτάσσοντας την προσωπική αυτάρκεια, την εσωτερική ελευθερία και την αρετή ως υπέρτατες αξίες. Η φιλοσοφία τους δεν ήταν θεωρητική κατασκευή, αλλά πρακτική στάση ζωής που αμφισβητούσε ριζικά τις δομές εξουσίας, τους θεσμούς και τις κοινωνικές συμβάσεις.

Ο Διογένης ο Σινωπεύς έζησε απορρίπτοντας κάθε κοινωνική σύμβαση. Δεν είχε σπίτι, περιουσία ή αξιώματα. Ζούσε σε έναν πήλινο πίθο, τρεφόταν με τα ελάχιστα και περιφρονούσε την εξουσία σε όλες της τις μορφές. «Μή μοι τὸν ἥλιον ἀφαίρει» είπε στον Μέγα Αλέξανδρο, όταν εκείνος τον ρώτησε τι χάρη θέλει (Διογένης Λαέρτιος, VI.38). Η απάντηση αυτή δεν ήταν απλώς ειρωνική· ήταν φιλοσοφική δήλωση ανεξαρτησίας. Ο Διογένης δεν αναγνώριζε καμία εξουσία πάνω από τη φυσική ελευθερία του ανθρώπου.

Οι Κυνικοί θεωρούσαν την πολιτική εξουσία ως δομή που εξυπηρετεί τους κυβερνώντες, όχι τους πολίτες. Η συμμετοχή στο πολιτικό παιχνίδι δεν οδηγεί σε ελευθερία, αλλά σε ψυχολογική εξάρτηση. Η ανάγκη για κοινωνική ασφάλεια, αποδοχή και επιρροή είναι, κατά τους Κυνικούς, τεχνητές ανάγκες που δημιουργούνται για να κρατούν τον άνθρωπο υποταγμένο. Ο Δίων Χρυσόστομος συνοψίζει: «Ὁ τύραννος τρέμει συνεχῶς, ὁ Κυνικός οὐ φοβείται οὐδέν» (Δίων Χρυσόστομος, Διαλέξεις, VI.7).

«Κατὰ φύσιν ζῆν» — όχι σύμφωνα με τον νόμο, αλλά σύμφωνα με τη φύση (Διογένης Λαέρτιος, VI.71). Η Φύση είναι ο αυθεντικός οδηγός του ανθρώπου. Ο Νόμος, αντίθετα, είναι κοινωνικό κατασκευάσμα που συχνά καταπιέζει. Οι Κυνικοί καλούν τον άνθρωπο να ζήσει σύμφωνα με τη φύση, να απορρίψει τις τεχνητές ανάγκες και να αναζητήσει την αυθεντικότητα της ύπαρξης.

Ο Αντισθένης, μαθητής του Σωκράτη και ιδρυτής της σχολής, υποστήριζε ότι η αρετή είναι αρκετή για την ευδαιμονία και δεν χρειάζεται ούτε πλούτο, ούτε εξουσία, ούτε κοινωνική θέση. «Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ». (Στοβαίος, Ανθολόγιον, 2.12). Η αρετή, κατά τον Αντισθένη, δεν είναι θεωρία· είναι πράξη

που καλλιεργείται με άσκηση και αυτοέλεγχο. Η πολιτική, αντί να προάγει την αρετή, τη διαστρεβλώνει μέσα από την επιδίωξη δύναμης και επιρροής.

«Ελευθερία ἐστὶ τὸ μὴ δεῖσθαι» - ελευθερία είναι να μην έχεις ανάγκη (Διογένης Λαέρτιος, VI.72). Ο ελεύθερος άνθρωπος δεν προσδοκά τίποτα από κανέναν· πράττει επειδή είναι αληθινός, όχι επειδή είναι κοινωνικά νομιμοποιημένος.

Σήμερα, η πολιτική καθορίζει κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής: από την οικονομία μέχρι τα δικαιώματα και τις ελευθερίες. Οι Κυνικοί θα έβλεπαν αυτή την εξάρτηση ως μια νέα μορφή ψυχολογικής δουλείας. Η συνεχής πολιτική ενασχόληση, η ανάγκη συμμετοχής και η πίστη σε θεσμούς που συχνά αποτυγχάνουν, εγκλωβίζουν το άτομο σε ένα σύστημα χωρίς ουσιαστική επιρροή. Η αποδέσμευση από την πολιτική δεν σημαίνει απάθεια· είναι επιλογή ελευθερίας. Το να μην αποδέχεσαι άκριτα τις δομές εξουσίας είναι η αληθινή επανάσταση. Όχι εξωτερική. Εσωτερική.

Η πραγματική απελευθέρωση δεν έρχεται από την κατάργηση των κυβερνήσεων, αλλά από την κατάργηση της ψευδαίσθησης ότι η ευτυχία και η αρετή μπορούν να προκύψουν από αυτές. Όπως διακήρυξε ο Διογένης: «Εὐτυχὴς ὁ ἔτοιμος ἀποθανεῖν» - δεν φοβάται αυτός που δεν ελπίζει τίποτα από την εξουσία (Στοβαίος, Ανθολόγιον, 2.47).

Για τους Κυνικούς, η πραγματική κυριαρχία δεν είναι να εξουσιάζεις τους άλλους. Είναι να μην σε εξουσιάζει τίποτα. «Μηδενὸς δεόμενος, πάντων βασιλεύς»: όποιος δεν χρειάζεται τίποτα, κυβερνά τον εαυτό του απόλυτα (Διογένης Λαέρτιος, VI.50). Ο Διογένης δεν πολεμά την εξουσία με σπαθί· την στερεί από ακροατήριο. Η στάση αυτή δεν είναι απομόνωση. Είναι επανακαθορισμός. Δεν αρνείται τον κόσμο· αρνείται την ψευδαίσθηση του ελέγχου που ο κόσμος εμποτίζει στο άτομο.

Η Κυνική φιλοσοφία δεν καταγγέλλει απλώς την πολιτική. Αντιθέτως, την υπερβαίνει. Απορρίπτει την αναμονή για εξωτερική λύτρωση, καταργεί τον φόβο της απώλειας και θεμελιώνει την ελευθερία σε μια αταξική, άχρονη, ενσυνείδητη ύπαρξη.

Ο Φωτοδότης της Αλήθειας: Κυνική Ηθική σε Εποχή Ψευδαισθήσεων

Η Κυνική φιλοσοφία απορρίπτει την παραδοσιακή αντίληψη της ηθικής ως εξωτερικό σύστημα κανόνων

που επιβάλλονται κοινωνικά ή θεσμικά. Προτείνει αντίθετα την επιστροφή στη φυσική κατάσταση του ανθρώπου, όπου η ηθική αναδύεται όχι ως υπακοή, αλλά ως εσωτερική στάση και συνειδητή επιλογή. Η ηθική δεν είναι για τους Κυνικούς εργαλείο τάξης αλλά έκφραση αυτάρκειας, αλήθειας και ελευθερίας (Διογένης Λαέρτιος, VI.38–72).

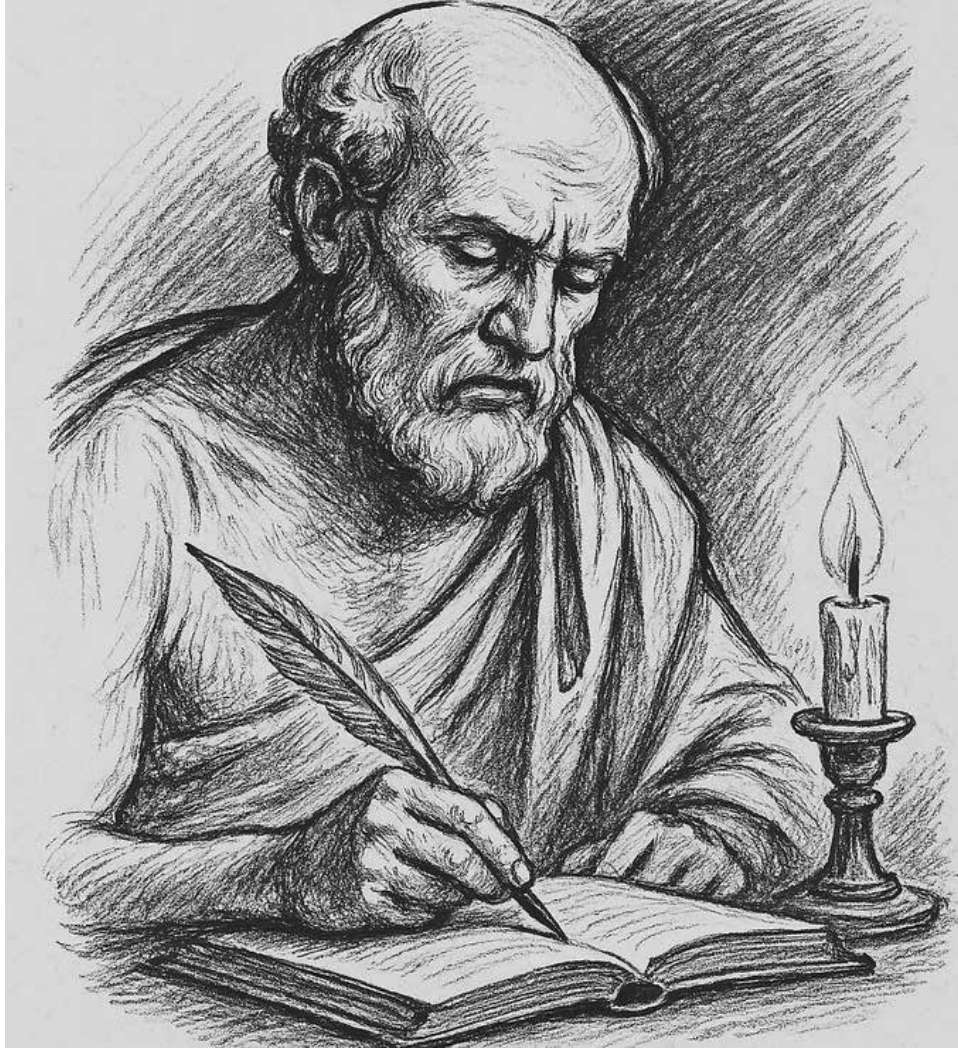
Ο Διογένης, κεντρική μορφή του Κυνισμού, αμφισβήτησε ριζικά κάθε κοινωνική σύμβαση και τεχνητό κανόνα που δεν βασιζόταν στην αυθεντικότητα της ανθρωπίνης φύσης. Οι θεσμοθετημένες ηθικές αξίες, στα μάτια των Κυνικών, λειτουργούσαν ως μηχανισμοί συμμόρφωσης, όχι ως γνήσια αξιακά πλαίσια. Σε έναν κόσμο που προωθεί κοινωνικούς ρόλους και προσδοκίες, οι Κυνικοί απαντούν με ριζική ειλικρίνεια και άρνηση προσποίησης: «Οὐδὲν δεῖ τοῦ νομίμου εἰ μὴ φύσιν ἀδικεῖ»: δεν χρειάζεται κανένας νόμος, αν δεν παραβιάζεται η φύση (Στοβαίος, Ανθολόγιον, 2.17).

Για τον Κυνισμό, η φύση είναι το απόλυτο ηθικό μέτρο. Οποιαδήποτε απόκλιση από αυτήν, μέσω κοινωνικών επιβολών ή πολιτισμικών ρόλων, αλλοιώνει την ηθική συνείδηση. Η επιστροφή στη φύση σημαίνει αποδοχή του εαυτού χωρίς φίλτρα, χωρίς επινοημένες ανάγκες, χωρίς την πανοπλία της επιβεβαίωσης.

Η αυθεντικότητα είναι η ανώτερη αρετή. Ο άνθρωπος παγιδεύεται στους ρόλους που του υποβάλλονται· ο Κυνικός σπάει τον ρόλο και εκθέτει την ουσία. Ο Διογένης, μέσα από πράξεις που φαίνονταν ακραίες, επιβεβαίωνε ότι η αληθινή ηθική είναι η αποδοχή του εαυτού πέρα από καθωσπρεπισμούς.

Οι Κυνικοί δεν αναζητούν θεολογική ή μεταφυσική νομιμοποίηση. Η ζωή αποκτά νόημα από την ίδια την εμπειρία της, χωρίς ανάγκη για κοινωνική έγκριση ή επαγγελματική ταυτότητα. Δεν χρειάζεται προκαθορισμένο σχέδιο για να ζήσει κανείς ηθικά· αρκεί η συνειδητή απόρριψη των επιβαλλόμενων αξιών.

Η ηθική αυτονομία δεν είναι απομόνωση. Είναι κριτική

Στο φως της γνώσης, οι σκιές της λήθης υποχωρούν

επανεξέταση. Οι κοινωνίες συχνά συγκροτούν ηθικές νόρμες για να διατηρούν την τάξη, όχι για να προάγουν την ανθρώπινη ευημερία. Οι Κυνικοί απαντούν με παρρησία και ασκητική ευθυκρισία. Η ηθική δεν ανήκει στην πολιτεία, αλλά στο άτομο.

Στη σύγχρονη κοινωνία, γεμάτη με τεχνητές αξίες, καταναλωτισμό και τεχνολογικές επιταγές, ο Κυνισμός προτείνει μια ηθική βασισμένη στην υπαρξιακή ελευθερία, όχι στη συμβατική αποδοχή. Ο σύγχρονος άνθρωπος καλείται να απορρίψει τις ψευδαισθήσεις νοήματος που του προσφέρονται, και να επαναδιεκδικήσει την εσωτερική ισορροπία και την αλήθεια.

Όταν ο Διογένης κρατούσε το φανάρι του στην αγορά, δεν αναζητούσε έναν «ηθικό» πολίτη αλλά έναν αληθινό άνθρωπο χωρίς μάσκα, χωρίς συμβιβασμό, χωρίς μεσολάβηση. Η αληθινή ηθική είναι πράξη ριζικής ελευθερίας και αναγνώρισης της φυσικής μας ταυτότητας. Δεν υπακούει σε κανένα σύστημα γιατί γεννιέται από εκεί που δεν υπάρχει επιβολή: από τον ίδιο τον εαυτό.

Ποιοί είμαστε:

Η Νέα Ακρόπολη είναι ένας Διεθνής Πολιτιστικός και Φιλοσοφικός Οργανισμός που δραστηριοποιείται σε περισσότερες από 55 χώρες στον κόσμο και έχει ως σκοπό να ενεργοποιήσει την εσωτερική δύναμη του ατόμου, προωθώντας τον ανθρώπινο πολιτισμό, τον αυθεντικό εθελοντισμό και την πρακτική φιλοσοφία.

Οι 3 αρχές μας

1 - Συναδελφосύνη

Η προώθηση ενός Ιδεώδους παγκόσμιας συναδελφосύνης βασισμένο στο σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, πέρα από τις διαφορές μας, φυλετικές, μορφωτικές, θρησκευτικές, κοινωνικές κ.ά.

2 - Γνώση

Η αγάπη για τη σοφία, η οποία μέσα από τη συγκριτική μελέτη των φιλοσοφιών, θρησκειών, επιστημών και τεχνών, προωθεί τη γνώση για το σύμπαν, τη φύση και τον άνθρωπο.

3 - Ανάπτυξη

Η ανάπτυξη των καλύτερων στοιχείων του ανθρώπου, με την προώθηση και την ένταξή του στη φύση και την κοινωνία, όχι ως απλό παρατηρητή αλλά ως ενεργό συμμετέχοντα σ' έναν κόσμο που χρειάζεται βελτίωση.

Ο στόχος μας

Προτείνουμε ένα Νέο Ανθρωπισμό, μια νέα Φιλοσοφική προσέγγιση του κόσμου και του Εαυτού μας. Νέα και συγχρόνως αρχαία, βασισμένη στη Σοφία του παρελθόντος αλλά προσαρμοσμένη στο σήμερα, στις σύγχρονες ανάγκες μας και με οραματισμό για το μέλλον.

...η
αναζήτηση
της Σοφίας
που γίνεται
τρόπος ζωής
και δίνει
νόημα στην
ύπαρξή
μας

Τι είναι για μας η φιλοσοφία

Η φιλοσοφία είναι η **σοφία της καθημερινής ζωής**. Το να φιλοσοφείς είναι πολύ απλά να είσαι «παρών» στη ζωή, στους άλλους και στον εαυτό σου.

Δεν είναι μια διανοητική προσέγγιση αλλά πάνω απ' όλα ένας τρόπος ζωής προσιτός σε όλους και αποτελείται από την εφαρμογή των διδασκαλιών των σοφών όλων των εποχών.

Γιατί Φιλοσοφία σημαίνει να συνδιαλεγόμαστε με τον εαυτό μας, να ερχόμαστε σε επαφή με ιδέες κι όχι με απόψεις και να κάνουμε **σωστές επιλογές ελεύθερα**.

προσφέρει
το οξυγόνο
της ψυχής,
ένα Όραμα
για να
Είσαι

Τι είναι για μας ο πολιτισμός

Στη Νέα Ακρόπολη αναγνωρίζουμε την ανάγκη να διασώσουμε και να αναπτύξουμε, μέσα από μια ολιστική προσέγγιση, την τέχνη, την επιστήμη, το μυστικισμό και την πολιτική ως την τέχνη της αρμονικής συνύπαρξης. Δεν μαθαίνουμε απλά για κάθε πολιτισμό αλλά **χτίζουμε τον πολιτισμό και την κουλτούρα μέσα στον καθένα**.

Γιατί ο Πολιτισμός διευρύνει την κατανόησή μας για τη ζωή και τον κόσμο και μας φέρνει πιο κοντά στον άνθρωπο μέσα από ένα πνεύμα σεβασμού, αλληλεγγύης και αλληλοκατανόησης.

είναι μια
αυθεντική
στάση
καρδιάς,
ένα κανάλι
Δύναμης
και Ζωής

Τι είναι για μας ο εθελοντισμός

Ο Εθελοντισμός είναι μια **αυθεντική στάση καρδιάς** πέρα από τις μόδες.

Η Νέα Ακρόπολη προσφέρει στην κοινωνία ένα πεδίο μέσα από το οποίο μπορεί ο άνθρωπος αναπτύσσοντας τις αξίες της ένωσης, της αλληλεγγύης, της ανεκτικότητας, της υπευθυνότητας, να οδηγηθεί στη βελτίωση τόσο του εαυτού του όσο και της κοινωνίας στην οποία ζει.

Γιατί το σκοτάδι δεν νικείται με χτυπήματα αλλά με Φως!

Μία ανανεωμένη αντίληψη για τον άνθρωπο και τον κόσμο γεννιέται τα τελευταία χρόνια μέσα από τις έρευνες που γίνονται στις Ανθρωπιστικές και Φυσικές Επιστήμες. Ο Mircea Eliade, ο Edgar Morin, ο Fritjof Capra και ο Gilbert Durand εισάγουν ξανά την έννοια του «φανταστικού» και του «ιερού» μέσα από έρευνες και μελέτες των Παραδοσιακών Κοινωνιών.

Σύμφωνα με τις αντιλήψεις των παραδοσιακών λαών ο άνθρωπος μπορεί να συνδεθεί με το Σύμπαν μέσω της «Ιερής Γεωγραφίας». Σκοπός αυτής είναι η αναπαράσταση πάνω στη γη του ουράνιου κόσμου. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μια σύνδεση ανάμεσα στον ουρανό και τη γη σε έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό τόπο. Έτσι ο παραδοσιακός άνθρωπος χτίζει ναούς και πόλεις σε ενεργειακά φορτισμένους χώρους. Αυτή η σύνδεση σε συγκεκριμένο χώρο γιορταζόταν σε συγκεκριμένες ημέρες του χρόνου. Ημέρες που καθορίζονταν από ένα Ημερολόγιο, του οποίου σκοπός ήταν να ενεργοποιεί τον χώρο συνδέοντάς τον με τους κοσμικούς ρυθμούς. Η Ιερή Γεωγραφία λοιπόν συνδέεται άμεσα με τις περιφορές των άστρων και τις εποχές.

Ο άνθρωπος δημιουργεί το δικό του σπίτι, τη δική του πόλη, τον δικό του κόσμο σύμφωνα με ένα πρότυπο: το Σύμπαν. Επαναλαμβάνει την αρχική, μυθική δημιουργία του κόσμου από τον θεό, σύμφωνα με δικές του δυνατότητες στον δικό του χώρο, με τέτοιο τρόπο, ώστε ο υλικός κόσμος να αποτελέσει την αντανάκλαση του θεϊκού ουράνιου κόσμου.

Αρχικά ο άνθρωπος προσανατολίζει τον χώρο, ο οποίος θα δομηθεί, για να έχει ένα νόημα και να ακολουθεί την πορεία των άστρων. Ο προσανατολισμός γίνεται με βάση ένα κέντρο, ένα σημείο αφετηρίας, που θα αποτελέσει και τον ομφαλό του κόσμου. Είναι το «Κέντρο», το σημείο όπου αναβλύζουν οι δυνάμεις της φύσης και ενεργοποιείται όλος ο χώρος. Η πόλη που χτίζεται είναι η αντανάκλαση μιας άλλης «ουράνιας πόλης» και αποτελεί έναν χώρο κήσης του ανθρώπου για να μεγαλώσει πνευματικά και να έρθει σε επαφή με τις ουράνιες αρχές του.

Σύμφωνα με όσα έγραψε ο Πλάτωνας, υπάρχει ένας ανώτερος κόσμος, ο Κόσμος των Ιδεών, εκεί όπου κατοικούν τα αρχέτυπα του Κόσμου. Σαν αντανάκλαση αυτού του Ουράνιου κόσμου υπάρχει ο υλικός κόσμος, πάνω στον οποίο ζει και ο άνθρωπος.

Στον Τίμαιο ο Πλάτωνας γράφει ότι αυτός ο κόσμος πάνω στον οποίο ζούμε και αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας, είναι ακριβές αντίγραφο ενός ουράνιου σχεδίου με αναλογίες και συμμετρίες. Αλλά και στην Πολιτεία αναφέρει ότι η Γεωμετρία είναι μία επιστήμη που προέρχεται από έναν ανώτερο κόσμο.

Ο Πausanias αναφέρει ότι μόνον οι μικροί δήμοι χτίζονται τυχαία, άρα όλοι οι μεγάλοι δήμοι χτίζονται μετά από μελέτη. Ο Στράβων αναφέρει ότι όσοι ασχολούνται με τις θέσεις διαφόρων τόπων παίρνουν υπόψη τους τα δεδομένα των αστρονόμων και γεωμετρών σχετικά με τα σχήματα, τα μεγέθη και τις αποστάσεις. Μόνο τότε ο μελετητής μετρά τη γη κατά μήκος και κατά

πλάτος, υπολογίζοντας το εμβαδόν, ενώ τα υπόλοιπα τα υπολογίζει από τον λόγο των αποστάσεων.

Υπάρχουν και αρκετοί Μύθοι οι οποίοι εξηγούν γιατί οι Αρχαίοι Έλληνες έκτιζαν τα Ιερά τους σε συγκεκριμένες και όχι τυχαίες τοποθεσίες. Τη θέση της Αθήνας την υπέδειξε η Θεά Αθηνά. Τη θέση των Δελφών υπόδειξαν δύο χρυσοί αετοί, ο ένας ήρθε από την ανατολή και ο άλλος από τη δύση και συναντήθηκαν πάνω ακριβώς από τους Δελφούς. Τη θέση της Δωδώνης υπόδειξε ένα μαύρο περιστέρι που ήρθε από τις Θήβες της Αιγύπτου. Οι Μυκήνες χτίστηκαν στη θέση όπου έπεσε το ξίφος του Περσέα. Τη θέση του Ασκληπιείου της Επιδαύρου την καθόρισε η γέννηση του Ασκληπιού.

Ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» γράφει ότι υπήρχε ειδικός ΝΟΜΟΣ που καθόριζε τη θέση των Ιερών. Αλλά και το Μαντείο των Δελφών έπαιζε καθοριστικό ρόλο, με τους χρησμούς που έδινε σε σχέση με τις τοποθεσίες των Ιερών και των Πόλεων.

Ο Θεοφάνης Μανιάς αναφέρει και αποδεικνύει στο βιβλίο του «Τα άγνωστα μεγαλουργήματα των Αρχαίων Ελλήνων» ότι οι θέσεις των Πόλεων και των Ιερών της Αρχαίας Ελλάδας παρουσιάζουν μια γεωμετρική σύνδεση μεταξύ τους με ομόκεντρους κύκλους και τρίγωνα, αλλά και με μαθηματικές αναλογίες, όπως:

Οι Δελφοί απέχουν εξίσου:

- από Ελευσίνα και Ιωλκό (550 στάδια)
- από Μεγαλόπολη και Φυγαλεία (660 στάδια)
- από Ιδαίο Άντρον της Κρήτης και Σμύρνη (2200 στάδια)
- από Πέλλα και Κέρκυρα (1360 στάδια)
- από Κίνυρα Θάσου και Καρδαμύλη Χίου (1700 στάδια)

Η Αθήνα απέχει εξίσου:

- από Κνωσό και Πέλλα (1760 στάδια)

-από Δωδώνη και Ίλιο Τρωάδος (1700 στάδια)

-από Σμύρνη και Θέρμη Θεσ/νίκης (1620 στάδια)

-από Σπάρτη και Δήλο (800 στάδια)

Η Σπάρτη απέχει εξίσου:

- από Κνωσό και Δωδώνη (1700 στάδια)
- από Πέλλα Μακεδονίας και Ζάκρο Κρήτης (2200 στάδια)
- από Ιωλκό και Δήλο (1375 στάδια)

Το Άργος απέχει εξίσου από Αθήνα, Δελφούς και Ολυμπία (550 στάδια)

Η Δήλος απέχει εξίσου:

- από το Ασκληπιείο της Κω και το Ασκληπιείο της Επιδαύρου (1020 στάδια)
- από τη Σμύρνη και τη Θήβα (1080 στάδια)
- από το Ιδαίο Άντρο Κρήτης και το Τροφώνιο Μαντείο (1296 στάδια)

-από τους Δελφούς και την Αλεξάνδρεια Τρωάδος (1460 στάδια)

-από τη Σπάρτη και την Πέργαμο (1360 στάδια).

Η Δωδώνη απέχει εξίσου:

-από τους Δελφούς - Ιωλκό (1050,617647 στάδια)

-από την Ολυμπία - Τροφώνιο Μαντείο (1210 στάδια)

-από τα Ανάκτορα Νέστορος - Ελευσίνα (1600 στάδια)

-από την Αθήνα - Σπάρτη (1700 στάδια)

-από τη Δήλο - Αλεξάνδρεια Τρωάδος (2482 στάδια)

Η Κνωσός Κρήτης απέχει εξίσου:

-από Σπάρτη - Επίδαυρο (1700 στάδια)

-από Άργος - Μυκήνες (1815 στάδια)

Η Πέλλα Μακεδονίας απέχει εξίσου:

-από Δελφούς - Σαμοθράκη (1360 στάδια)

-από Αθήνα - Αλεξάνδρεια Τρωάδος (1760 στάδια)

-από Ολυμπία - Επίδαυρο (1908 στάδια)

-από Πάρο - Σμύρνη (2530 στάδια)

-από Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και Αλεξάνδρεια της Ισού (6600 στάδια)

Ο Μέγας Αλέξανδρος ίδρυσε αρκετές πόλεις που έφεραν το όνομά του, «Αλεξάνδρεια», σε συγκεκριμένα γεωγραφικά σημεία που είχαν τέτοιες αποστάσεις από πολλές ελληνικές πόλεις, ώστε να σχηματίζονται γεωμετρικές αναλογίες

μέσα στον Ελλαδικό χώρο. Θα αναφέρουμε μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα, όπως αναφέρονται στο βιβλίο του Θεοφάνη Μανιά.

Αν με κέντρο την Πέλλα της Μακεδονίας και ακτίνα την απόσταση Πέλλας-Αθήνας γράψουμε περιφέρεια, αυτή διέρχεται από την Αλεξάνδρεια της Τρωάδος.

Αν με κέντρο το νησί Δήλος και ακτίνα την απόσταση Δήλου-Δελφών

γράψουμε περιφέρεια, αυτή διέρχεται από την Αλεξάνδρεια Τρωάδος.

Αν με κέντρο την Δωδώνη και ακτίνα την απόσταση Δωδώνης-Δήλου γράψουμε περιφέρεια, αυτή διέρχεται από την Αλεξάνδρεια Τρωάδος.

Η ευθεία Πέλλας - Αλεξάνδρειας Τρωάδος προεκτεινόμενη, συναντά την Αλεξάνδρεια της

Ισού.

Η ευθεία Πέλλας-Δήλου προεκτεινόμενη συναντά την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου.

Όλες αυτές οι γεωμετρικές αναλογίες και πολλές άλλες που αναφέρει ο Θεοφάνης Μανιάς φανερώνουν μια σχέση που υπακούει σε συγκεκριμένες γεωμετρικές και μαθηματικές αναλογίες. Στην εποχή που ζούμε αυτό είναι τουλάχιστον μια πρώτη απόδειξη εφαρμογής της Ιερής Γεωγραφίας σε ένα χώρο. Για να μπορέσει να καταλάβει όμως κάποιος την ουσιαστική σημασία της Ιερής Γεωγραφίας πρέπει να αναπτύξει τη φαντασία και να αντιληφθεί το ιερό ως ένα μέρος της ανθρώπινης συνείδησης που επιτρέπει στον άνθρωπο να πλησιάσει τις ουράνιες αρχές του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Fernand Schwarz. "Η Νέα Ανθρωπολογία", Εκδ. Νέα Ακρόπολη 1991
- Θεοφάνης Μανιάς. "Τα Άγνωστα Μεγαλουργήματα των Αρχαίων Ελλήνων", Εκδ. Πύρινος Κόσμος

Ο Πόλεμος στην Κλασική Ελλάδα

Κείμενο: Σήφης Σταυρουλάκης

Ο πόλεμος στην Κλασική Ελλάδα, λειτούργησε ως καταλύτης πολιτικής και πνευματικής ωρίμανσης. Ήταν κάτι πολύ περισσότερο, από τη σημερινή μορφή του πολέμου και της σύγκρουσης. Η Κλασική Ελλάδα δεν μεγαλούργησε λόγω του πολέμου, αλλά παρά τον πόλεμο, μετατρέποντας την κρίση σε πεδίο σκέψης, τέχνης και αυτογνωσίας.

Έτσι, έχουμε το πέρασμα από τα Ομηρικά χρόνια και την αριστοκρατική κοινωνία του έπους, που για τον πολεμιστή, κυριαρχεί η έννοια της τιμής, της αρετής, της ατομικής φήμης στον αγώνα και διαμορφώνει το ηρωικό ιδανικό, στην κλασική Ελλάδα, που μετατρέπεται στον αγώνα για την ελευθερία, τη δημοκρατία και τη χρήση της στρατηγικής.

Συνοπτικά όταν μιλάμε για τους πολέμους στην κλασική Ελλάδα, αναφερόμαστε στην περίοδο από τους περσικούς πολέμους, έως και την άνοδο της μακεδονικής κυριαρχίας στον Ελλαδικό χώρο. Συγκεκριμένα:

Περσικοί Πόλεμοι (499-449 π.Χ.)

Ιωνική Επανάσταση (499-493 π.Χ.): Αρχική εξέγερση κατά της περσικής κυριαρχίας· έθεσε τη βάση για ευρύτερη σύγκρουση.

Πρώτη Περσική Εισβολή (492-490 π.Χ.): Μάχη του Μαραθώνα (490 π.Χ.).

Δεύτερη Περσική Εισβολή (480-479 π.Χ.): Μάχες των Θερμοπυλών και των Πλαταιών και ναυμαχία της Σαλαμίνας. Οι ελληνικές πόλεις-κράτη ενώθηκαν ενάντια στον κοινό εχθρό, διατηρώντας την ανεξαρτησία τους και επηρεάζοντας το μέλλον του δυτικού πολιτισμού.

Πελοποννησιακός Πόλεμος (431-404 π.Χ.).

Μακροχρόνια σύγκρουση μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης, μαζί με τους αντίστοιχους συμμάχους τους. Σημαντικός για:

Την πτώση της αθηναϊκής δύναμης και το τέλος της Χρυσής Εποχής της Αθήνας.

Τις αλλαγές στην τακτική του πολέμου και τη χρήση της ναυτικής δύναμης.

Τις κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις στον ελληνικό κόσμο.

Κορινθιακός Πόλεμος (395-387 π.Χ.).

Σύγκρουση μεταξύ Σπάρτης και συμμαχίας Αθήνας, Θήβας, Κορίνθου και Άργους. Οδηγούμαστε στην αποδυνάμωση της σπαρτιατικής κυριαρχίας και στην άνοδο της Θήβας.

Πόλεμος πάντων μεν πατήρ ἐστί, πάντων δὲ Βασιλεύς.

Ηράκλειτος

Ηγεμονία της Θήβας (371-362 π.Χ.)

Μάχη των Λεύκτρων (371 π.Χ.): Η Θήβα, υπό την ηγεσία του Επαμεινώνδα, νίκησε αποφασιστικά τη Σπάρτη, σηματοδοτώντας το τέλος της σπαρτιατικής υπεροχής.

Μάχη της Μαντινείας (362 π.Χ.): Ο Επαμεινώνδας σκοτώθηκε, οδηγώντας στην παρακμή της θηβαϊκής δύναμης και την αποδυνάμωση των ελληνικών πόλεων-κρατών, δημιουργώντας το υπόβαθρο για τη μακεδονική επέκταση.

Άνοδος της Μακεδονίας (359-336 π.Χ.)

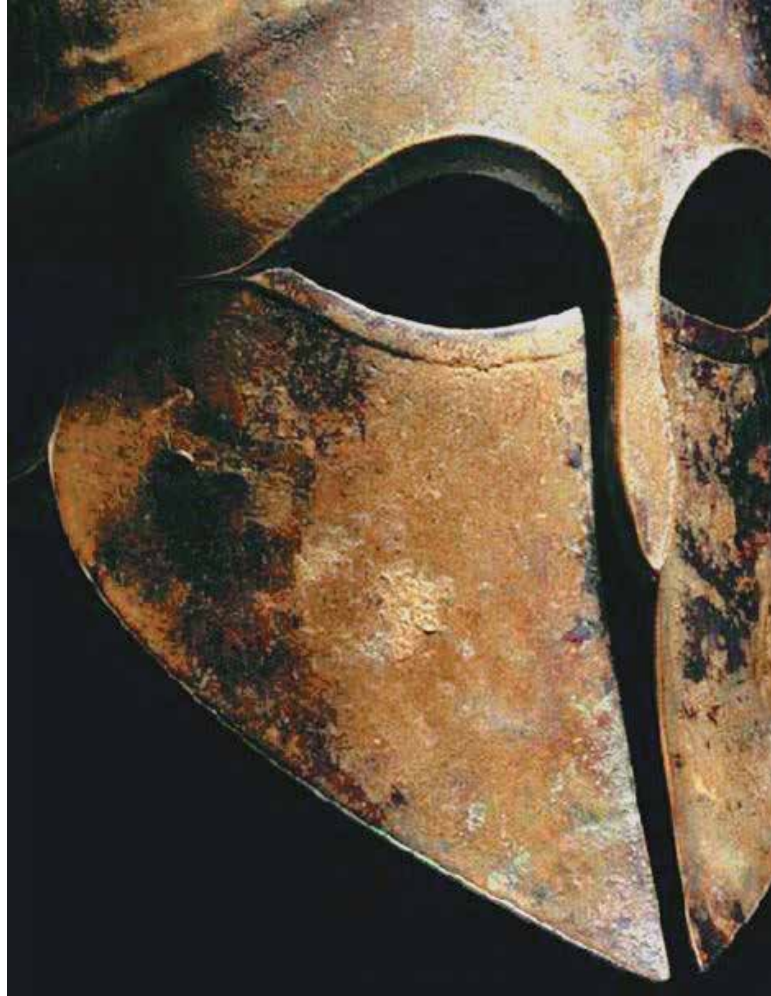
Ο Φίλιππος Β' της Μακεδονίας αναμόρφωσε τον μακεδονικό στρατό, εισάγοντας τη σάρισα (μακρά λόγχη) και βελτιώνοντας την τακτική του ιππικού.

Μάχες όπως στη Χαιρώνεια (338 π.Χ.) έδειξαν τη στρατιωτική υπεροχή των Μακεδόνων έναντι των ελληνικών πόλεων-κρατών, προετοιμάζοντας το έδαφος για τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Οι Περσικοί Πόλεμοι, αποτελούν μία από τις σημαντικότερες περιόδους της αρχαίας ελληνικής ιστορίας, όπου ο ελληνικός κόσμος βρέθηκε αντιμέτωπος με την πανίσχυρη Περσική Αυτοκρατορία. Η σύγκρουση αυτή, που διήρκεσε από το τέλος του 6ου έως τα μέσα του 5ου αιώνα π.Χ., δεν ήταν απλώς ένας πόλεμος μεταξύ δύο λαών, αλλά μια μάχη διαφορετικών πολιτισμών, πολιτικών συστημάτων και αντιλήψεων για την ελευθερία και την κυριαρχία. Ήταν επίσης ένας πόλεμος ο οποίος έφερε στο προσκήνιο και ανέδειξε νέες στρατηγικές και τακτικές πολέμου, οπλισμούς, καθώς και μεγάλες προσωπικότητες που καθόρισαν τόσο εκείνη την εποχή, όσο και την επόμενη.

Από την Ιωνική Επανάσταση που αποτέλεσε τη σπίθα της σύγκρουσης, έως τις εντυπωσιακές μάχες του Μαραθώνα, των Θερμοπυλών, της Σαλαμίνας και των Πλαταιών, οι Πέρσες και οι Έλληνες αναμετρήθηκαν σε πεδία που καθόρισαν την πορεία της ιστορίας. Οι Έλληνες, παρά τις εσωτερικές τους διχόνοιες, κατάφεραν να ενωθούν απέναντι στον κοινό εχθρό, επιδεικνύοντας στρατιωτική ευφυΐα, ανδρεία και μια απaráμιλλη επιθυμία για ελευθερία. Αυτή η πολεμική σύγκρουση δεν σημάδεψε μόνο την τύχη της Ελλάδας, αλλά και το μέλλον της Ευρώπης και του Δυτικού κόσμου.

Οι Περσικοί Πόλεμοι, δεν ήταν απλώς σύγκρουση στρατών, αλλά σύγκρουση κοσμοαντιλήψεων. Αυτή η σύγκρουση γέννησε το θεμελιώδες ερώτημα: Τι αξίζει να υπερασπιστεί ο άνθρωπος; Ο άνθρωπος παύει να είναι θύμα των θεών, όπως στα Ομηρικά Έπη και γίνεται συν-δημιουργός της τάξης του κόσμου. Έτσι έχουμε την γέννηση της φιλοσοφίας. Η φιλοσοφία δεν γεννιέται από ειρήνη, αλλά από συνειδητοποιημένο τραύμα. Δηλαδή, ο πόνος που δεν μας κάνει σκληρότερους, αλλά πιο συνειδητούς. Η Κλασική Ελλάδα είναι η πρώτη κοινωνία που κοίταξε το τραύμα της κατάματα και που, αντί να το θάψει, το μετέτρεψε σε σκέψη, τέχνη και φιλοσοφία. Και η φιλοσοφία γεννιέται ακριβώς εκεί, όταν η δύναμη συναντά το μέτρο και η ελευθερία ζητά νόημα.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (431-404 π.Χ.)

Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος υπήρξε ένας μακροχρόνιος αιματηρός εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στη συμμαχία με επικεφαλής την Αθήνα (Αθηναϊκή ή Δηλιακή συμμαχία) και στη συμμαχία με επικεφαλής τη Σπάρτη (Πελοποννησιακή συμμαχία).

Αρχικά τόσο η Αθήνα όσο και η Σπάρτη είχαν συμμαχήσει για να αντιμετωπίσουν την Περσική εισβολή. Η μεγάλη δύναμη και η ακμή της Αθήνας την εποχή αυτή, θορύβησε τους Σπαρτιάτες που σύναψαν μία αντίστοιχη συμμαχία με τις πόλεις της Πελοποννήσου. Έτσι ξέσπασε ο μεγαλύτερος ελληνικός εμφύλιος πόλεμος, που οδήγησε σύμφωνα με την άποψη πολλών ιστορικών, στην αρχή και την κλιμάκωση της παρακμής του αρχαίου ελληνικού κόσμου.

ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (395-387 π.Χ.)

Ο Κορινθιακός Πόλεμος, ήταν ένας σημαντικός συγκρουσιακός αγώνας στην αρχαία Ελλάδα, που ενεπλάκησαν οι κυριότερες ελληνικές πόλεις-κράτη της εποχής, συμπεριλαμβανομένων της Σπάρτης, της Αθήνας, της Θήβας και της Κορίνθου.

Μετά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, η Σπάρτη επιβεβαίωσε την ηγεμονία της στον ελληνικό κόσμο, αλλά η σκληρή πολιτική της και οι συνεχείς επεμβάσεις της στα εσωτερικά άλλων πόλεων-κρατών προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις. Η Αθήνα και η Θήβα, πρωταγωνιστές του Κορινθιακού Πολέμου, συνεργάστηκαν για να ανατρέψουν την κυριαρχία της Σπάρτης.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΘΗΒΑΣ (371-362 π.Χ.)

Η Θηβαϊκή Ηγεμονία βάσισε την ακμή της σε δύο μεγάλες στρατιωτικές και πολιτικές προσωπικότητες: τον Επαμεινώνδα και τον Πελοπίδα. Η άνοδός της ξεκινάει με μία ανέλπιστη νίκη στη μάχη που δόθηκε στα Λεύκτρα Βοιωτίας (371 π.Χ.), απέναντι στον αήττητο έως τότε στρατό των Σπαρτιατών. Τα επόμενα χρόνια εξελίσσεται στην ηγέτιδα δύναμη στον ελλαδικό χώρο, εισάγοντας στην πολεμική ιστορία τον περίφημο Ιερό Λόχο, ένα ειδικό τάγμα οπλιτών, και την καινοτόμα πολεμική τακτική Λοξή Φάλαγγα. Ο όρος «λοξή» αναφέρεται τόσο στον τρόπο διάταξης όσο και στον τρόπο προώθησης της φάλαγγας.

Αυτός ο σχηματισμός χρησιμοποιήθηκε και από τον Μ. Αλέξανδρο, αλλά και αργότερα κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου από τον Μ. Φρειδερίκο της Πρωσίας και τον Γερμανό στρατάρχη Πάουλ φον Χίντενμπουργκ.

Έτσι, μέσα από τη διαδικασία του πολέμου, έχουμε αλλαγές σε όλους τους τομείς.

Στην πολιτική ζωή, έχουμε ενίσχυση της πολιτικής συνείδησης. Ο πόλεμος ενεργοποιούσε τους πολίτες. Επίσης

ενίσχυε τη συλλογική ταυτότητα και τον πατριωτισμό και τέλος ανέδειξε ηγετικές μορφές.

Στην οικονομία, έχουμε ανάπτυξη στρατιωτικής και ναυτικής οικονομίας. Επιπροσθέτως, έντονη κυκλοφορία χρήματος και δημόσια έργα, διότι οι πολεμικές ανάγκες κινητοποίησαν πόρους και εργατικό δυναμικό. Πολύ σημαντική ήταν η επέκταση της επιρροής μέσω συμμαχιών.

Όσον αφορά στην κοινωνία και την καθημερινή ζωή, έχουμε την καλλιέργεια αρετών όπως ανδρεία, πειθαρχία, αίσθηση καθήκοντος. Την ισχυροποίηση του συλλογικού «εμείς». Ο πόλεμος ένωσε πολίτες διαφορετικών τάξεων. Και τέλος την κοινωνική κινητικότητα και την άνοδο ατόμων, μέσω στρατιωτικής αριστείας.

Πνευματική και πολιτισμική ζωή: Γεννιέται η βαθιά φιλοσοφική σκέψη, για τον άνθρωπο και την εξουσία. Ο πόλεμος γέννησε ερωτήματα περί δικαιοσύνης, νόμου και ηθικής. Και οδήγησε στην Άνθηση της τραγωδίας και της ιστοριογραφίας. Έργα που εξετάζουν τα όρια της ανθρωπίνης ύβρεως και του πολέμου.

Συμπερασματικά, στην Κλασική Ελλάδα ο πόλεμος ήταν υπόθεση του πολίτη, όχι επαγγελματιών στρατιωτών. Ο ίδιος άνθρωπος, ήταν πολίτης στην αγορά και οπλίτης στη φάλαγγα. Η συμμετοχή στον πόλεμο ήταν ηθικό καθήκον, όχι επάγγελμα. Έτσι ο πόλεμος δοκίμαζε αν ο άνθρωπος άξιζε την ελευθερία που διεκδικούσε. Επίσης ο πόλεμος ήταν ένα παιδαγωγικό μέσο, καλλιεργούσε την ανδρεία, τη σωφροσύνη και την αίσθηση του κοινού πεπρωμένου. Αν λυγίσει ένας στην φάλαγγα, όλοι κινδυνεύουν. Έτσι ο πόλεμος δίδασκε ότι ο άνθρωπος δεν σώζεται μόνος του. Για την Αθήνα, ο πόλεμος σήμαινε: «Υπερασπίζομαι το δικαίωμά μου να σκέφτομαι, να μιλώ και να συμμετέχω». Για τη Σπάρτη, σήμαινε: «Υπερασπίζομαι την πειθαρχία και τη συνοχή, που κρατούν την πόλη όρθια».

Τι μας διδάσκει η Κλασική Ελλάδα σήμερα: Όχι «να επιστρέψουμε στον πόλεμο» – αλλά στην Ευθύνη, καθώς δεν υπάρχει δίκαιος πόλεμος χωρίς προσωπική ευθύνη. Μας διδάσκει το μέτρο, η δύναμη χωρίς αυτοκριτική οδηγεί σε ύβρη, ακόμη κι αν νικά. Αν δεν μιλήσουμε φιλοσοφικά για τον πόλεμο, θα μιλήσει μόνο η βία και η δημοκρατία πεθαίνει όταν ο πολίτης γίνεται θεατής της βίας αυτής.

ΠΗΓΕΣ

- Κάλλας, Α. (2008). Περσικοί Πόλεμοι: Η σύγκρουση Ανατολής και Δύσης. Αθήνα: Εκδόσεις Καρδαμίτσα.
- Παπαρηγόπουλος, Κ. (2009). Ιστορία του Ελληνικού Έθνους: Οι Περσικοί Πόλεμοι. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.
- Παλούρη, Α. (1999). Περσικοί Πόλεμοι. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Στρατιωτική σχολή Ευελπίδων (2022). Το φαινόμενο του πολέμου στην αρχαία Ελλάδα. Εκδόσεις Γκοβόστη.

Δικτυακοί τόποι

- http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2290/Istoria_A-Gymnasiou_html-empl/index_06_04.html
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BD%CF%8E%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CF%82>
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B4%CE%B1%CF%82>
- <https://exploringgreece.tv/destinations/thiva-voiotia-poiios-itan-o-ieros-lochos-ton-thivon-kai-i-paraxeni-synthesi-toy/14963/>

Ηταν στις αρχές του 5ου πΧ αιώνα όταν η Αθήνα αντιμετώπισε νικηφόρα την υπερδύναμη εκείνης της εποχής, την Περσία. Σίγουρα πολλοί νέοι της πέθαναν στον πόλεμο αυτό. Μια γενιά μετά, στα μέσα του αιώνα αυτού, οι Αθηναίοι κατασκεύασαν τον Παρθενώνα. Η ιστορία δεν τον συμπεριέλαβε στα 7 θαύματα του αρχαίου κόσμου γιατί αποτελεί ένα θαύμα που ακόμη και τώρα συνεχίζει να είναι θαύμα.

Δέκα χρόνια χρειάστηκαν από τα θεμέλια (448 πΧ) μέχρι τα εγκαίνιά του (438 πΧ) κι άλλα έξι για να ολοκληρωθεί ο γλυπτός διάκοσμος. Γενικός επόπτης και καλλιτέχνης ήταν ο γλύπτης Φειδίας. Για δυό χρόνια έλλειψε από την Αθήνα, πήγε Ολυμπία για να φτιάξει στα γρήγορα ένα επίσημο 7ο θαύμα της αρχαιότητας, το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Ολύμπιου Δία.

Ο Παρθενώνας ως Ναός

1. Πάντα ένας ναός ήταν ο χώρος «κατοικίας» ενός θεού (σήμερα ενός αγίου). Από εκεί ο θεός εξέπεμπε τις «ακτίνες» του σε όλη την πόλη, σαν τεράστιο «αντηχείο» όπως δείχνουν τα σχήματα των αιγυπτιακών ναών ή σαν τεράστιος «χώρος εκπομπής» όπως δείχνουν τα σχήματα και οι θέσεις των ελληνικών ναών. Στον Παρθενώνα, το τεράστιο χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς ακτινοβολούσε μέσα από τα πεντελικά μάρμαρα, «τις πέτρες του φωτός». Για κάποιους ακόμη και τώρα τα μάρμαρα αυτά λάμπουν.

2. Ο ναός ήταν κι ο τόπος συγκέντρωσης και λατρείας των πιστών του, όπως και οι σημερινές εκκλησίες. Ήταν δηλαδή σημείο ένωσης των πιστών μεταξύ τους και με τον θεό του ναού. Γύρω από τον Παρθενώνα, πάνω στην Ακρόπολη συγκεντρωνόταν όλοι οι Αθηναίοι – πολίτες και ξένοι - ειδικά στα Παναθήναια, την πιο μεγάλη γιορτή της Αθήνας.

3. Κάθε ναός είχε την «ειδικότητά» του, αυτή που το όνομά του φανέρωνε. Ο Παρθενώνας, αφιερωμένος στην παρθένα Αθηνά, την θεά που κανείς άνθρωπος ούτε θεός κατέκτησε, έστελνε τις ακτίνες της Σοφίας. Αν και στην τότε Αθήνα οι σοφοί είχαν κρυφτεί για να φανερωθούν οι φιλόσοφοι, οι εραστές της Σοφίας.

4. Επιπλέον κάποιοι ναοί είχαν τη θεότητα που προστάτευε την πόλη, ήταν οι οι «πολιούχοι», οι προστάτες της πόλης. Βρίσκονταν στο κέντρο της πόλης και ακόμη καλύτερα ήταν πάνω στην ακρόπολη της πόλης. Η Αθηνά ήταν η πολιούχος της πόλης των Αθηνών! Ο ναός της ήταν ο μεγαλύτερος και σημαντικότερος πάνω στην Ακρόπολη, στο πιο ψηλό και πιο ιερό μέρος της πόλης. Κι η ακρόπολη υψωμένη πάνω από τους αγρούς, τα σπίτια και την αγορά, ανάμεσα σε πολιτικά και δικαστικά κτήρια και ιερά για όλους τους θεούς, ακόμη και τους αγνώστους.

5. Από παλιά λέμε τους ναούς και με την λέξη «μνημείο». Δηλαδή ο ναός είναι μια μνήμη γραμμένη – σκαλισμένη στα μάρμαρα, μια γνώση και μια συμπεριφορά για τους πολίτες. Κι όσο η μνήμη είναι ζωντανή η πόλη έχει ταυτότητα και σκοπό. Ο πολιτικός Περικλής κι ο καλλιτέχνης Φειδίας φρόντισαν όλες τις λεπτομέρειες του Παρθενώνα για να θυμούνται, να ζουν με ταυτότητα και νόημα οι Αθηναίοι.

6. Ο Ναός κανονίζει τη ζωή της πόλης. Οι μύθοι του θεού προστάτη του είναι συμβολικά γραμμένοι πάνω στο μάρμαρο εξασφαλίζοντας την αιωνιότητά τους. Οι καθημερινές τελετές των ιερών τους μαζί με τις μεγάλες – σε κύκλους χρόνου – γιορτές φροντίζουν ώστε ο μύθος του θεού να είναι πάντα ζωντανός, ανανεωμένος και αναγεννημένος όπως τη στιγμή της δημιουργίας του. Όλος ο διάκοσμος κάθε ναού και η λατρευτική φροντίδα του στόχευε και στοχεύει να κάνει «ζωντανή» την ύπαρξη του θεού και των ευεργετημάτων που μοιράζει στους ανθρώπους. Ο διάκοσμος του Παρθενώνα ήταν μοναδικός σε μέγεθος, ομορφιά και πληρότητα, αντάξιος της Αθηνάς και της Σοφίας. Και αντάξιος της Πόλης των Αθηνών.

Ο διάκοσμος του Παρθενώνα

Ο διάκοσμος του Παρθενώνα και τα υψηλά του σύμβολα έχει εμπνεύσει καλλιτέχνες και μυστικιστές από όλους τους χρόνους και τους τόπους. Η έμπνευση και τελειότητα της κατασκευής τους χαρακτηρίζει την κορυφή της τέχνης, την εποχή «κλασική Ελλάδα», και τον Χρυσό Αιώνα της Αθήνας.

Οι εξωτερικοί κίονες με τα τρίγλυφα και τις μετόπες συμβολίζουν έναν ρυθμό λιτό, σοβαρό, βαρύ και δυνατό, έναν αρσενικό ρυθμό που οι Έλληνες ονόμαζαν Δωρικό Ρυθμό. Στους εσωτερικούς κίονες και στον εσωτερικό τοίχο με τη ζωφόρο, επικρατεί ένας ρυθμός ζωής, χάρις και θηλυκότητας που λεγόταν Ιωνικός Ρυθμός. Και πάνω στα δύο τριγωνικά εξωτερικά μέρη, στα Αετώματα όπως λέγονταν, παρουσιάζονταν οι κύριες θεϊκές λειτουργίες του ναού: Η γέννηση της Αθηνάς και η μάχη της με τον Ποσειδώνα.

Οι ήρωες και οι θεοί γύρω και πάνω

Οι μετόπες, ανάμεσα στα τρίγλυφα, αποτελούσαν «καρέ» με ανάγλυφες παραστάσεις ηρώων αλλά και στιγμών δημιουργίας. Επάνω από τους κίονες, σύμβολα των ανθρώπων που ανυψώνονται, αν και θνητοί, και κάτω από τα τρίγωνα των θεών, ήταν αθάνατοι, βρίσκονταν οι ήρωες: προστάτες των ανθρώπων, υπηρέτες των θεών, αναζητητές του εαυτού τους, της σοφίας και της αθανασίας.

Στο δυτικό μέρος, στις μετόπες έχουμε σκηνές της Γιγαντομαχίας. Εκεί που οι θεοί, το γνωστό δωδεκάθεο του Ολύμπου, μάχονται με τους γίγαντες. Ο Δίας, η Αθηνά, ο Άρης κι οι άλλοι θεοί νικούν τη χαοτική δύναμη των

γιγάντων, φτιάχνουν έναν νέο κόσμο πολιτισμού και Ιεραρχίας. Θεμελιώνουν στον κόσμο τη νεότερη δυναστεία του Ολύμπου. Πρόκειται για μια κοσμική μάχη και νίκη.

Στην ανατολική μετώπη έχουμε μια άλλη μάχη, μια αθηναϊκή μάχη: Ο σημαντικότερος ήρωας της Αθήνας, ο Θησεάς νικάει τις αμαζόνες. Είναι μια νίκη πάνω στο «θηλυκό» στοιχείο, πάνω στην άγνη, πολεμική και κυρίως μη οικογενειακή θηλυκότητα που αντιπροσώπευαν οι αμαζόνες. Ο Θησεάς έχει ήδη κάνει γυναίκα του τη βασίλισσά τους, Ιππολύτη κι αυτές θέλουν να την πάρουν πίσω. Η Ιππολύτη πολεμά στο πλευρό του Θησεά

και θυσιάζεται γι αυτόν γέρνοντας τη νίκη στους Αθηναίους. Ο ανθρώπινος πολιτισμός ξεκινάει με την οικογένεια κι ο Θησέας το κατορθώνει και το θεσμοθετεί.

Στη βόρεια πλευρά, έχουμε την Κενταυρομαχία. Όταν ο Θησέας πήγε στον γάμο του καλύτερου φίλου και συντρόφου του στα κατορθώματα, του Πειρίθου, τον βασιλιά των Λαπιθών, ήταν καλεσμένοι και οι κένταυροι, άνθρωποι με ζώο μαζί. Εκεί οι κένταυροι μέθυσαν κι όρμησαν στη νύφη και στις γυναίκες. Οι δύο ήρωες, Θησέας και Πειρίθους πάλεψαν μαζί με τους Λαπίθες και σκότωσαν τους κενταύρους. Δηλαδή σκότωσαν το ζώο για να λευτερώσουν τον άνθρωπο και να σώσουν τη νύφη. Ο Πειρίθους στη μυθολογία εμφανίζεται σαν το «alter ego» του Θησέα, παρόμοια με το ανατολίτικο δίδυμο Γιλгамέσ – Ενκιντού της Μεσοποταμίας. Στη βόρεια πλευρά είναι η μάχη και η νίκη του ολοκληρωμένου ανθρώπου απέναντι στα ζωώδη ένστικτα. Η μάχη για τον πολιτισμό συνεχίζεται με την ατομικοποίηση του ανθρώπου και τη νίκη στα ζωικά χαρακτηριστικά του.

Στη νότια πλευρά έχουμε τον Τρωικό πόλεμο. Η μεγάλη μάχη των Ελλήνων με τους Τρώες. Δεν είναι η μάχη της οικογένειας ή της ατομικής ολοκλήρωσης, αλλά η μάχη της ομάδας, η μάχη όλης της φυλής ενάντια σε μια παλιά φυλή που δεν σέβεται τους θεϊκούς νόμους. Είναι όλος ο δυτικός πολιτισμός ενάντια στον ανατολικό (ή στην Περσία). Νικητές οι Έλληνες. Ο πολιτισμός συνεχίζεται μέσα από τους Έλληνες.

Τα αετώματα και οι μύθοι της Αθηνάς

Με όλες αυτές τις «πολιτισμικές» νίκες των Αθηναίων - Ελλήνων ηρώων και θεών, μπορούμε να πάμε στα δύο τρίγωνα του Παρθενώνα, στα δύο Αετώματα. Εδώ οι θεοί βρίσκονται στα τρίγωνα που δίνουν ζωή στην Αθήνα μέσα από τη γέννηση και την κυριαρχία της πολιούχου Αθηνάς.

Στο ανατολικό αέτωμα ήταν σκαλισμένη με μοναδική τελειότητα η γέννηση της Αθηνάς. Στο κέντρο του τριγώνου είναι ο Δίας και η Αθηνά και με τη Νίκη στην κορυφή του τριγώνου να την στεφανώνει. Δίπλα της ο Ήφαιστος, κρατώντας τον διπλό πέλεκυ. Γύρω και κατά μήκος του τριγώνου, οι υπόλοιποι ολύμπιοι θεοί. Στη δεξιά άκρη το άρμα της Σελήνης δύει. Στην αριστερή το άρμα του Ήλιου ανατέλει στη σκηνή.

Ο Δίας είχε καταπιεί την πρώτη του γυναίκα, τη Μήτιδα, κι ένας ανυπόφορος πονοκέφαλος τον τυρανούσε. Ζήτησε από τον γιό του τον Ήφαιστο να του ανοίξει το κεφάλι και από εκεί ξεπετάχτηκε η Αθηνά, ώριμη και πάνοπλη, με περικεφαλαία, ασπίδα και δόρυ και πολεμικές ιαχές που διαπέρασαν τον Όλυμπο. Η Μήτις ήταν η θεά της έξυπνης σκέψης, της στρατηγικής, της πανουργίας και της καλής συμβουλής. Ο Δίας – εξουσία την κατάπιε, δηλαδή την ενσωμάτωσε μέσα του και από εκεί άρχισε να σχηματίζεται η Σοφία – Αθηνά και τα όπλα της. Ο Ήφαιστος με τον πέλεκυ της εσωτερικής και εξωτερικής δημιουργίας βοήθησε να γεννηθεί. Η Εξουσία μετατρέπεται σε Σοφία και Νίκη. Κι αυτή η Σοφία θα οδηγεί και θα προστατεύει την πόλη της Αθήνας.

Στο δυτικό αέτωμα η Αθηνά «μονομαχεί» με τον Ποσειδώνα, τον θεό των θαλασσών. Στο κέντρο του τριγώνου στέκονται όρθιοι σχηματίζοντας με το σώμα τους ένα V. Η Νίκη οδηγεί το άρμα της Αθηνάς και η Αμφιτρίτη το άρμα του σύζυγού της Ποσειδώνα. Στο κάτω μέρος η τρίαίνα του Ποσειδώνα κάνει να αναβλύζει αλμυρό νερό. Το δόρυ της Αθηνάς έκανε να φυτρώσει μια ελιά. Κάτω νερά, πάνω ο κεραυνός του Δία που δίνει τέλος στην έριδα των δύο θεών. Ο Κηφισός, ο Ιλισός και η Καλλιρόη στις άκρες του αετώματος. Ο Κέκροπας, μισός φίδι,

μισός άνθρωπος εγκρίνει τη νίκη της Αθηνάς: Αυτή θα είναι η πολιούχος.

Ο Ποσειδώνας είναι η δύναμη της θάλασσας, των νερών, του πλούτου, της γης. Παλιός θεός και προστάτης των Ατλάντων, επίσης προστάτης της Αττικής γης και πατέρας του Θησέα. Η εξωτερική ισχύς της Αθήνας ήταν το εμπόριο της θάλασσας και τα πολεμικά καράβια.

Απέναντί του η Αθηνά με την ελιά και τους καρπούς της. Και κυρίως το λάδι που κάνει τα λυχνάρια να φωτίζουν. Είναι το εσωτερικό φως, η εσωτερική δύναμη, η Σοφία.

Και ο Κέκροπας, ο αρχαίος αυτόχθονας βασιλιάς της Αθήνας, αυτός έφερε τον πρώτο πολιτισμό και τους πρώτους νόμους στην Αττική, στους επίσης αυτόχθονες κατοίκους της. Είναι ο όφης – άνθρωπος, σ-οφός, αρχαίος. Ο τάφος του βρισκόταν βρειοδυτικά του Παρθενώνα, στο Ερέχθειο: Στο πιο ιερό σημείο της Ακρόπολης, με βωμούς για όλους τους θεούς και το μέρος όπου η Αθηνά με τον Ποσειδώνα έφεραν τα δώρα τους στην Αθήνα.

Η Ζωφόρος

Στον τοίχο του Παρθενώνα, εσωτερικά των κιόνων, βρίσκεται η ζωφόρος. 160 μέτρα με ανάγλυφες παραστάσεις σε μια συνεχόμενη ροή εικόνων που ξεκινούσαν από τον δυτικό τοίχο και κατέληγαν στον ανατολικό. Μορφές με ανθρώπους, ζώα, προσφορές. Όλα κατευθυνόμενα στην ανατολική πλευρά όπου βρίσκονταν καθιστοί και γαλήνιοι οι ολύμπιοι θεοί. Με την Αθηνά και τον Δία πάλι στη μέση. Κι ένα παιδί να προσφέρει στον Ιερέα τον Πέπλο που κέντησαν οι πιο αγνές κόρες της πόλης, για να σκεπάσει το παλιό ξόανα της Αθηνάς.

Πολλές θεωρίες υπάρχουν για όλη την παράσταση της

ζωφόρου, επικρατέστερη είναι η απεικόνιση της μεγαλύτερης γιορτής των Αθηνών: Τα παναθήναια. Σύμβολο ενότητας της Πόλης με τις διαφορετικές «φυλές» της, σύμβολο του κόσμου των ανθρώπων – Αθηναίων που προστατεύονται από τους θεούς που αναφέραμε στις μετόπες και στα αετώματα, σύμβολο της πολιτισμένης γης με την τάξη, τη λογική, την πολιτική και τη ζωή. Ξεχωρίζει από το χάος και τον βάρβαρο κόσμο. Και ποιο είναι το κλειδί της ζωής αυτής; Η προσφορά προς τους θεούς. Προσφέρουν τον πέπλο όπου είναι κεντημένη η γέννηση του κόσμου και των ανθρώπων. Η γνώση των μυστηρίων της φύσης και της ανθρώπινης ύπαρξης. Έτσι ανανεώνεται η συμφωνία μεταξύ θεών και ανθρώπων, η Αθήνα αναδημιουργείται, ενώνεται και προοδεύει.

Μέσα στον ναό

Το χρυσελαφάντινο άγαλμα της Αθηνάς, 12 μέτρα ύψος πάνω σε βάση 4 μέτρων. Κρατάει τη Νίκη στο ένα χέρι, στο στήθος κρέμεται το κεφάλι της Μέδουσας, στην ασπίδα δίπλα στο πόδι της ανεβαίνει το φίδι σαν S. Όλα τα ρούχα από χρυσάφι, όλα τα ανθρώπινα μέρη από ελεφαντόδοτο. Τίποτε λιγότερο από θαύμα!

Εδώ έμπαιναν μόνο οι ιερείς. Τελευταίοι μπήκαν οι ιερόσυλοι κλέφτες και ληστές. Σήμερα θαυμάζουμε λίγους τοίχους και κολώνες στην Ακρόπολη μαζί με κάποια γλυπτά που εκθέτονται λίγο πιο κάτω, στο Μουσείο της Ακρόπολης.

Όμως τα σύμβολα που είπαμε, ανέγγιχτα από τον χρόνο που τρώει κάθε δημιουργία, στον κόσμο των Ιδεών, ίσως αναζητούν ανθρώπους για να τα εκφράσουν πάλι σε νέες δημιουργίες, σε νέες ακροπόλεις.

Ετυμολογικά η λέξη «σύμβολο», προέρχεται από τις λέξεις συν και βάλλω και δηλώνει κάτι που φυλάσσει, που περιέχει κάτι άλλο. Το σύμβολο είναι η εικονική διατύπωση μιας ιδέας ή μιας σκέψης και οδηγεί το πνεύμα πέρα από τα όρια του πεπερασμένου, στο βασίλειο του απείρου.

Στην αρχαία Ελλάδα όπως και σε κάθε παραδοσιακό πολιτισμό τα σύμβολα έπαιζαν τον ρόλο της «γέφυρας» ανάμεσα στον ορατό και τον αόρατο κόσμο. Ήταν ένας τρόπος με τον οποίον το Άρρητο γινόταν ορατό χωρίς να χάνει το μυστήριό του. Οι μύθοι μιλούσαν με εικόνες στις ψυχές των ανθρώπων, ο φιλοσοφικός λόγος με έννοιες, και τα σύμβολα μιλούσαν κατευθείαν στην ψυχή.

Στην αρχαία ελληνική πραγματικότητα το σύμβολο δεν ανήκε μόνο στον ναό, αλλά διαπερνούσε όλη την καθημερινότητα, ως συνεχής υπενθύμιση της παρουσίας του θείου. Η νοοτροπία τους ήταν διαποτισμένη από την ανάγκη της ένωσής τους με το ιερό, με τους θεούς και τα σύμβολα, ήταν ένας τρόπος για να θυμούνται ότι αυτό που γίνεται ΕΔΩ αποτυπώνεται και ΕΚΕΙ και το αντίθετο. Οι αρχαίοι Έλληνες δια μέσου των συμβόλων δεν «έβλεπαν» απλά το θείο αλλά ενεργοποιούσαν την παρουσία του. Παντού γύρω τους υπήρχαν σύμβολα και αυτό τους κρατούσε συνεχώς συνδεδεμένους με το ιερό. Μέσα στα σπίτια τους υπήρχαν μικρά ιερά: της Εστίας, του Ερμή, του Απόλλωνα. Εκεί τοποθετούσαν σύμβολα όπως, η ιερή εστία, οι Ερμαϊκές στήλες, αποτρεπτικά σύμβολα προστασίας κλπ.

Στις αγορές, στα σταυροδρόμια και στις πύλες υπήρχαν Ερμαϊκές στήλες με χαραγμένα σύμβολα, ανάγλυφα θεών και ιερών ζώων, γεωμετρικά μοτίβα σε πλακόστρωτα και ναούς. Ο πολίτης περπατούσε κυριολεκτικά μέσα σε έναν συμβολικό χάρτη του κόσμου. Ακόμη και τα νομίσματα που κρατούσε είχαν ιερά σύμβολα όπως την κουκουβάγια και κάθε φορά που την έβλεπαν τους θύμιζε ότι η θεά Αθηνά με τη σοφία της τους προστάτευε. Έτσι ακόμη και οι απλές εμπορικές συναλλαγές συνδέονταν με το ιερό. Κάποια από τα βασικά σύμβολα της Αρχαίας Ελλάδος είναι τα παρακάτω:

Ο Λαβύρινθος

Συμβόλιζε την επιστροφή στο αρχέγονο κέντρο του εσωτερικού μας εαυτού, ήταν ο οίκος του μυστηρίου της περιπλάνησης και της αναζήτησης της γνώσης. Ο Μινώταυρος στο κέντρο ήταν οι εσωτερικοί φόβοι και το «εγώ» που πρέπει να νικηθεί για να έρθει η αναγέννηση. Χρειάζεται τόλμη για να μπορέσει τελικά να διεισδύσει το πνεύμα στην ύλη. Ο Κάμπελ

"Τα σύμβολα είναι σαν ίχνη που αόρατα πόδια αποτυπώνουν στον πηλό του κόσμου και τα χαρακτηριστικά τους μας βοηθούν να συμπεράνουμε, και μερικές φορές να διαισθανθούμε, τις κρυμμένες σημασίες τους."

Jorge Angel Livraga Rizzi,

ιδρυτής του Διεθνούς Οργανισμού Νέα Ακρόπολη

λέει: «Δεν χρειάζεται πλέον να ρισκάρουμε μόνοι μας την περιπέτεια, γιατί οι ήρωες όλων των εποχών έχουν πάει πριν από εμάς. Ο λαβύρινθος είναι πλήρως γνωστός. Πρέπει μόνο να ακολουθήσουμε το νήμα του μονοπατιού του ήρωα»

Το κέρας της Αμάλθειας

Η Αμάλθεια ήταν η κατσίκα που σύμφωνα με τον μύθο έθρεψε τον Δία όταν χρειάστηκε να κρυφτεί σε μια σπηλιά. Αργότερα για να της δείξει την ευγνωμοσύνη του, την τοποθέτησε στον ουρανό στον αστερισμό του Αιγόκερω. Ως εκ τούτου το κέρας (κέρατο) της Αμάλθειας ήταν το σύμβολο της Αφθονίας. Θύμιζε επίσης ότι για κάθε προσφορά που κάνουμε, ο θεός μας την ανταποδίδει στο δεκαπλάσιο. Το δούναι και το λαβείν, είναι μια ανταλλαγή ενεργειών που διατηρεί μια ισορροπία μέσα στο Σύμπαν.

Η τρίαίνα του Ποσειδώνα

Ο Ποσειδώνας ως θεός της θάλασσα έλεγχε απόλυτα τον υδάτινο κόσμο και με την τρίαίνα του μπορούσε να σηκώνει σε μια στιγμή άγρια κύματα που κατέστρεφαν κάθε τι στο

διάβα τους ή και να τα γαληνέψει. Έτσι η τρίαίνα συμβόλιζε τη δυνατότητα του ανθρώπου να δαμάσει τις τρικυμίες των συναισθημάτων του και να βρει τη γαλήνη στο βυθό της ύπαρξης τους.

Η ζώνη της Αφροδίτης

Συμβόλιζε την ένωση και τη δέσμευση. Ήταν η προσωποποίηση του θηλυκού στοιχείου και η δύναμη του Έρωτα που είναι πιο δυνατή ακόμη και από τους κεραυνούς του Δία στην αρχαία Ελλάδα. Η αλληγορία είναι απλή: Αν ο έρωτας έχει μια αγνή και παγκόσμια μορφή, τότε, αυτός που φοράει τη ζώνη της Αφροδίτης, δεν έχει να φοβηθεί τίποτα στον κόσμο. Αν όμως αυτός χρησιμοποιηθεί για να αποδώσει τη συναισθηματική ή σαρκική έλξη, τότε μετατρέπεται σε μια καταστροφική δύναμη.

Η λύρα του Απόλλωνα

Η λύρα συμβόλιζε την αληθινή αρμονία σε όλα τα επίπεδα. Την αρμονία του Σύμπαντος. Ο Απόλλωνας με τη λύρα του διέγειρε τα καλλιτεχνικά και δημιουργικά χαρίσματα σε άτομα

που (όπως ο Ορφέας στον μύθο) προχωρούσαν στο μονοπάτι μιας ανυψωμένης συνείδησης για να καταπολεμήσουν τα τέρατα του εσωτερικού τους κόσμου και έτσι να βρουν την εσωτερική αρμονία.

Η Κουκουβάγια της Αθηνάς

Αντιπροσώπευε τη σοφία, τη σύνεση και την εγρήγορση. Επειδή η κουκουβάγια βλέπει στο σκοτάδι, συμβόλιζε την ικανότητα του φιλοσόφου να βλέπει την αλήθεια εκεί που οι άλλοι έβλεπαν σκοτάδι και άγνοια. Ήταν η πνευματική διορατικότητα. Χρησιμοποιούνταν ως το επίσημο σήμα της πόλης των Αθηνών, προσφέροντας κύρος και προστασία στις εμπορικές συναλλαγές.

Το Κηρύκειο του Ερμή

Δύο φίδια τυλιγμένα γύρω από μια ράβδο που καταλήγαν σε φτερά. Συμβόλιζαν την ισορροπία των αντιθέτων (δυναδικότητα), την ειρήνη και τη μεταμόρφωση της ενέργειας όπως επίσης και την άνοδο της συνείδησης. Σύμβολο του αγγελιοφόρου των θεών, του οδηγού των ψυχών και του μεσολαβητή ανάμεσα στους κόσμους.

Ο Λάβρυς (Διπλός Πέλεκυς)

Συμβόλιζε τη διπλή δύναμη της δημιουργίας και της καταστροφής, την κυριαρχία πάνω στην ύλη και το πνεύμα. Και γι' αυτό και στη Μινωική Κρήτη ήταν και σύμβολο εξουσίας.

“Ο Θεός δημιούργησε τα πάντα, όταν για πρώτη φορά εμφανίστηκαν, σύμφωνα με γεωμετρικά σύμβολα και αριθμούς».

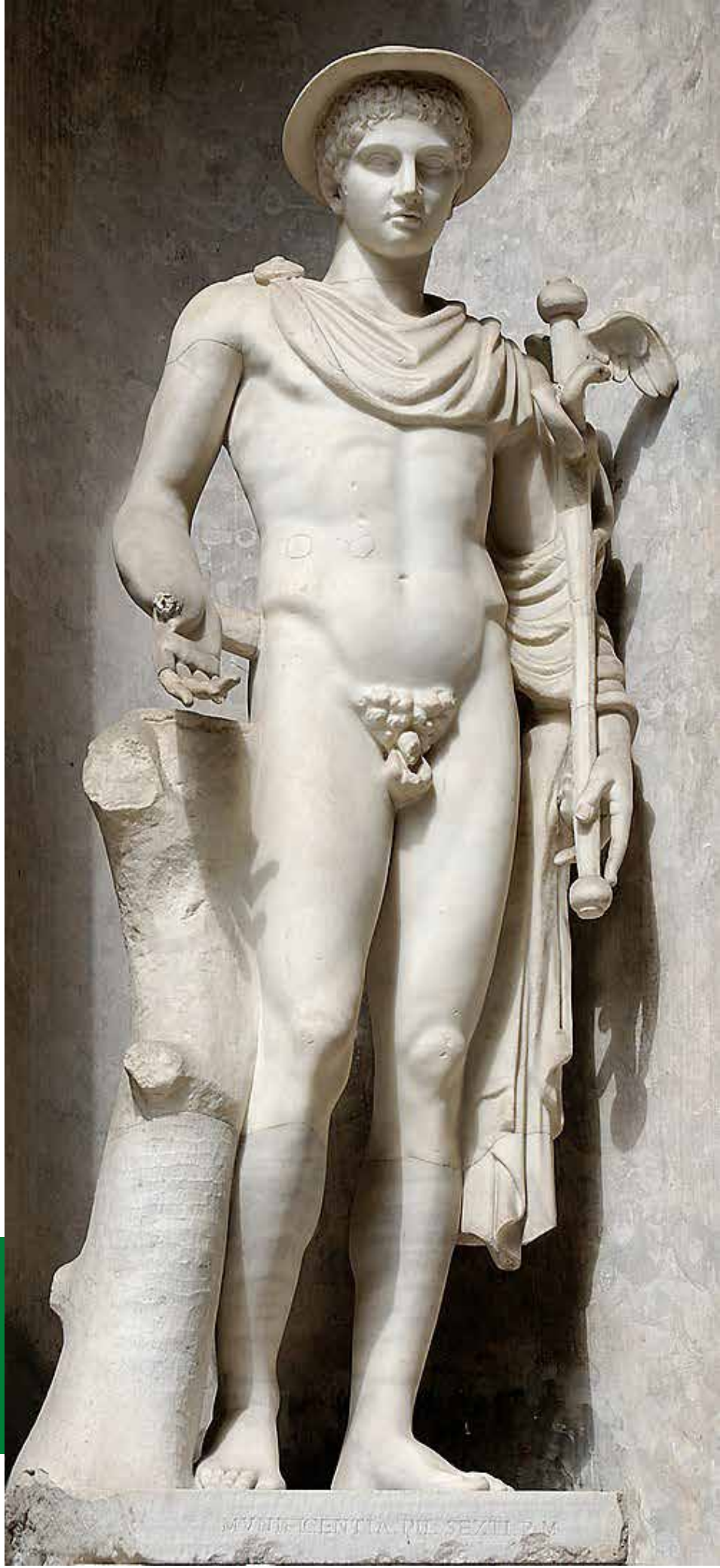
Πλάτων

Ο Μαιάνδρος

Συμβόλιζε την αιωνιότητα, τη συνεχή ροή της ζωής και την αέναη κίνηση του σύμπαντος. Οι ορθές γωνίες του υποδηλώνουν την τάξη και τον νόμο μέσα στο χάος. Τοποθετημένος σε ναούς και ιερά αντικείμενα, ο μαιάνδρος λειτουργούσε ως «κοσμικό διάγραμμα»: υπενθύμιση ότι το θείο εκδηλώνεται μέσα από τάξη, ρυθμό και αρμονική επανάληψη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μύθοι των Ελλήνων Εκδόσεις Δημ. Ν Παπαδήμα
- Τα σύμβολα ως κοσμική γλώσσα Χριστοδουλάκης Εκδόσεις Μπατισιούλας
- Λεξικό Συμβόλων Τζ. Κούπερ Εκδόσεις Πύρινος Κόσμος
- Οι μάσκες του θεού Κάμπελ Εκδ. Ιάμβλιχος
- Πηγή: Περιοδικό Ιστορία Εικονογραφημένη, τεύχος 435, Σεπτέμβριος 2004, άρθρο "Μαγικά Σύμβολα στην Αρχαία Ελληνική Μυθολογία" Φίλιππος Φίλιππας, σσ. 106-109
- <https://www.omorfizoi.gr/5-archeollinika-symvola-pou-goitevoun>
- https://www.filosofikilithos.gr/symvola-kai-mythoi/Αρθρο_Μύθοι_και_Σύμβολα
- <https://www.youtube.com/watch?v=ArsS6sPhwn0>
- <https://knossos-palace.gr/minoan-double-axe/>
- <https://www.thearchaeologist.org/blog/the-minoan-double-axe-symbol-origins-archaeological-evidence-and-religious-context>
- <https://www.coinarchives.com/a/results.php?results=100&search=labyrinth>
- https://www.reddit.com/r/ArtefactPorn/comments/vtwdgt/greek_stater_a_type_of_coin_from_knossos/
- <https://www.youtube.com/watch?v=UaqMlxoHc8g>

Αντλώντας θάρρος και τόλμη από τη μεγάλη αγάπη μου για τον Παρθενώνα, τον Ναό της Αθηνάς, θα προσπαθήσω να αποτυπώσω τη δική μου βιωματική και θεωρητική προσέγγιση σε αυτό το παγκόσμιας αποδοχής αρχιτεκτονικό θαύμα. Έχοντας ως βάση και θεμέλιο το Σωκρατικό γνωμικό «έν οίδα ότι ουδέν οίδα», που για μένα δηλώνει ότι όσο περισσότερο ερευνάς τόσο περισσότερο διαπιστώνεις τη μικρότητα και την άγνοιά σου.

Όπως ανέφερα και σε προηγούμενο άρθρο (*Τεύχος 196, ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ*), την περίοδο 2011 με 2015 εργαζόμουν καθημερινά μέσα στον Παρθενώνα. Μετά από 10 χρόνια έχω την τύχη να εργαστώ ξανά για την ανάδειξη των αρχαιολογικών ευρημάτων πίσω από το παλαιό μουσείο της Ακρόπολης. Έτσι καθημερινά ανεβαίνω στον ιερό βράχο θαυμάζοντας με ανανεωμένη ματιά αυτή την θεάρεστη ανθρώπινη κατασκευή του ναού της Αθηνάς.

Ο Παρθενώνας ως βιβλίο Κοσμογένεσης και Ανθρωπογένεσης (νοητική προσέγγιση)

Στην εξωτερική ζωφόρο παρατηρούμε τέσσερα θέματα: στην ανατολική μεριά έχουμε τη Γιγαντομαχία, στη δυτική την Αμαζονομαχία, στη νότια την Κενταυρομαχία και στη βόρεια την άλωση της Τροίας. Ο Παρθενώνας είναι ο μοναδικός ναός που έχει παραστάσεις σε όλες τις μετόπες. Μετά έχουμε το γείσο, το αέτωμα με τα εναέτια γλυπτά θεών (αυτά που βρίσκονται μέσα στο αέτωμα). Στο ανατολικό αέτωμα βλέπουμε τη γέννηση της Αθηνάς από το κεφάλι του Δία και στο δυτικό τη μάχη της Αθηνάς με τον Ποσειδώνα για την προστασία της Αθήνας, στην οποία νικήτρια βγήκε η Αθήνα.

Αυτόν που θα τολμήσει να αποσυμβολίσει το νόημα των διαφορετικών θεμάτων της εξωτερικής ζωοφόρου τον περιμένουν απαντήσεις σε ερωτήματα που απασχολούν τη φιλοσοφική προσέγγιση του κόσμου. Ναι, είναι ένα βιβλίο Κοσμογένεσης και Ανθρωπογένεσης, αν το θεωρήσουμε έτσι. Δεν θα συνεχίσουμε περισσότερο με αυτό το θέμα, γιατί θα αποτελέσει θέμα άλλου ξεχωριστού άρθρου.

Ο Παρθενώνας ως κιβωτός ανύψωσης που αρμενίζει στον ουρανό (δαισθητική προσέγγιση)

Εκατοντάδες φορές έχω ανηφορίσει στον ιερό βράχο περνώντας τα προπύλαια, μόνος χωρίς την παρουσία τουριστών. Είναι η ώρα της ανατολής. Ο ήλιος, δίνοντας τη δική του ηλιακή μάχη, νικάει το σκοτάδι και οι πρώτες ακτίνες φωτός αρχίζουν να στεφανώνουν ό,τι έχει απομείνει από τον Μεγάλο Ναό, τον Παρθενώνα, τον ναό της θεάς Αθηνάς.

Το γλυκό θολό φως, η τεράστια σιωπή, ο μπλε σκούρος ουρανός, το ελαφρύ δροσερό αεράκι μαζί με τη δική μου θέληση να ανηφορίσω φέρνοντας στη μνήμη μου τον νεαρό Σωκράτη που εργαζόταν ως λιθοξόος στην κατασκευή του Παρθενώνα, λειτουργούν σαν απαραίτητα συστατικά στοιχεία, σαν καύσιμη ύλη, για να ανυψωθεί η ψυχή.

Η θεά του Παρθενώνα, ό,τι έχει απομείνει από τον βομβαρδισμό του αδίστακτου Μοροζίνι και μετά από τη μεγάλη προσπάθεια

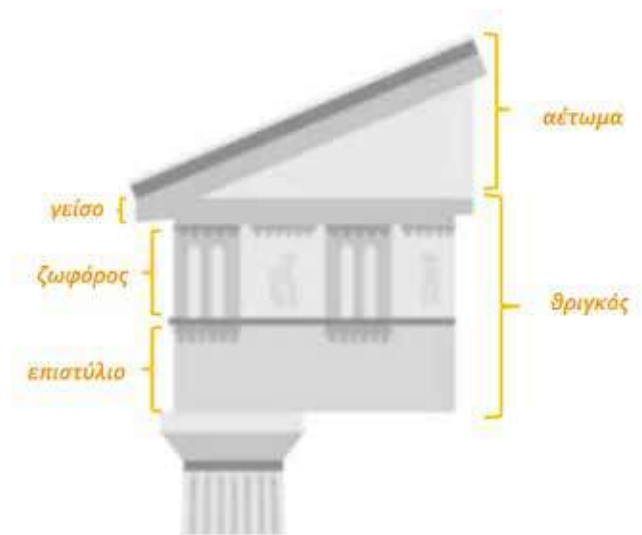
αναστύλωσης για πάνω από 150 χρόνια, είναι η ανταμοιβή της ανηφορικής προσπάθειας. Βέβαια χρειάζεται μια γενναία δόση δημιουργικής φαντασίας μαζί με λίγη διαίσθηση που ανοίγει την καρδιά σαν το μόλις ανοιγμένο μπουμπούκι ενός τριαντάφυλλου, για να δει η ψυχή και να θαυμάσει ο νους.

Με έναν μαγικό τρόπο, χωρίς λογική εξήγηση, με λίγη γνώση που συνοδεύει μια καλή διάθεση για ένα ταξίδι οδοιπορίας σε ανηφορικά δύσκολα όσο και ανεξήγητα μονοπάτια, όλα αρχίζουν και ανυψώνονται. Πώς και γιατί γίνεται αυτό;

Η κλίση των κιόνων του Παρθενώνα κατά 7 εκ., εκτός των γωνιαίων κατά 10 εκ., καθώς και η κλίση της εξωτερικής πλευράς του τοίχου προς τα μέσα, διαμορφώνουν μια πυραμοειδή μορφή, κάτι που εξηγεί και την εκπληκτική του αντισεισμικότητα. Αν προεκτείνουμε τους κίονες προς τα πάνω, τότε οι κίονες των στενών πλευρών θα συναντηθούν σε ύψος περίπου 1.852 - 2.200 μέτρων και των μακρών σε ύψος περίπου 4.950 μέτρων σχηματίζοντας μια νοερή πυραμίδα. Στους κίονες (με ύψος 10,43 μέτρα) αντιστοιχεί θριγκός ύψους μόλις 3,30 μέτρων και έτσι δίνεται η εντύπωση ότι το φορτίο που σηκώνουν οι κίονες είναι πιο ανάλαφρο, αποκτώντας στο σύνολό τους την αίσθηση του ύψους και της χάρης, σε αντίθεση με τους παλαιότερους ναούς που δίνουν την αίσθηση ότι οι κίονες «υποφέρουν» από το βάρος του θριγκού. Η στέγη του ναού δίνει την αίσθηση ότι, παρά το τεράστιο βάρος της, ακουμπά ανάλαφρα στο όλο οικοδόμημα. Αυτό, μαζί με τις καμπυλώσεις, δημιουργούν την αίσθηση ανάτασης, φαίνεται ότι ο ναός ανυψώνεται. Ανυψώνεται ο ναός της Αθηνάς παίρνοντας μαζί του κάθε ψυχή που μπορεί, ξέρει και θέλει να θαυμάσει.

Οι αρχαίοι έβαφαν τους ναούς (εκτός από τους κίονες και το επιστύλιο) με έντονα χρώματα, κυρίως κυανό, κόκκινο και χρυσό δίνοντας μια ομορφιά δυναμική και τόσο ζωντανή, που σε εμπνέει για να τολμήσεις το αδύνατο και το ουτοπικό. Να ξεδιπλώσεις τα ανύπαρκτα φτερά σου και να πετάξεις σε ονειρικούς κόσμους.

Η στέγη ήταν δίρριχτη. Τα κεραμίδια του Παρθενώνα ήταν κι αυτά από λευκό μάρμαρο και, επειδή ήταν αρκετά λεπτά, φίλτραραν το φως του ήλιου και χάριζαν στο εσωτερικό του ναού ένα γλαυκό χρώμα. Στις μακριές πλευρές τα κεραμίδια κατέληγαν σε ακροκέραμα με τη μορφή ανθεμίου. Στις τέσσερις άκρες της στέγης υπήρχαν λεοντοκεφαλές – ψευδοϋδρορροές.

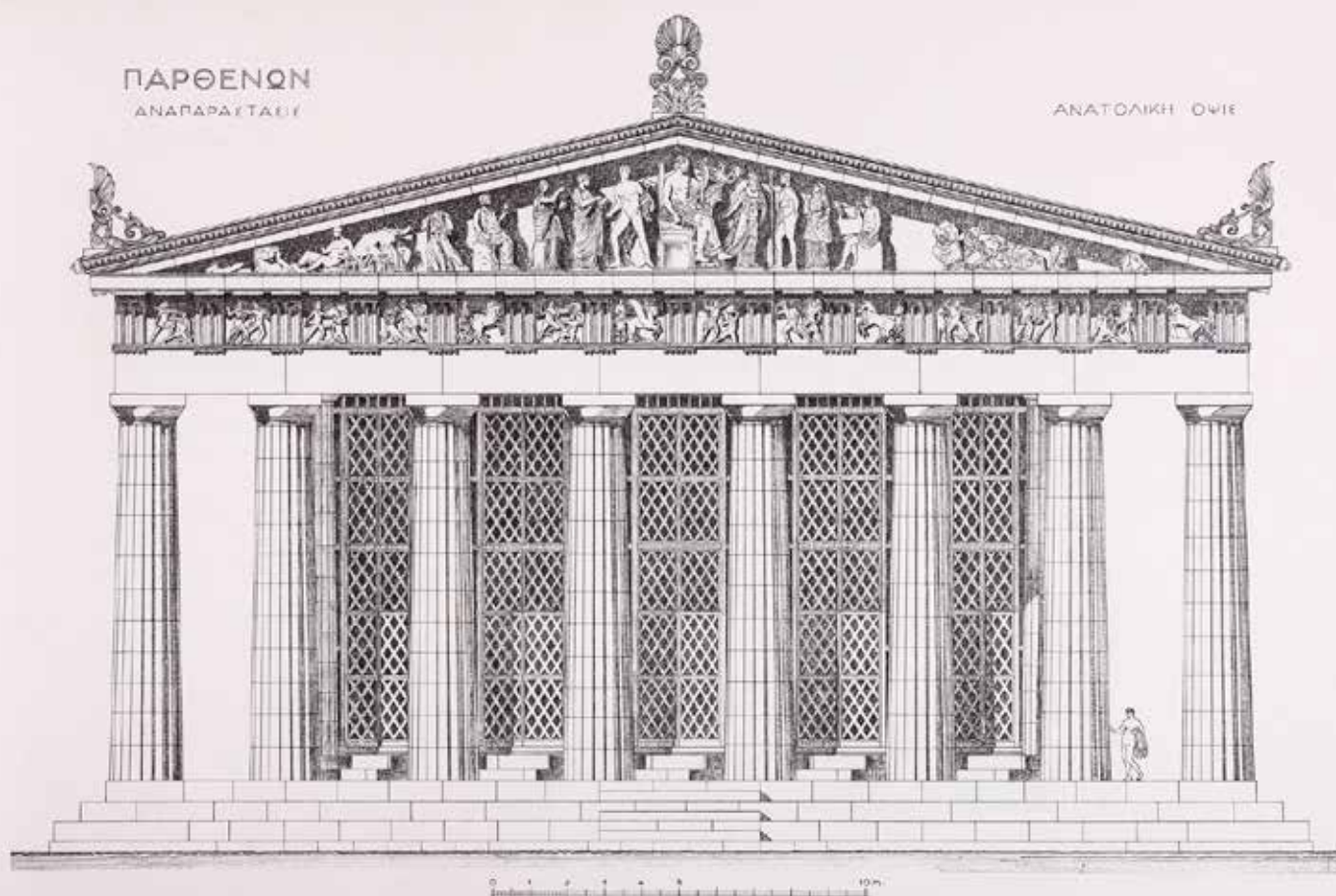

Τέλος, στην κορυφή των αετωμάτων υπήρχαν τα ακρωτήρια, ενώ στη μέση, στην κορυφή της στέγης, υπήρχε ένα τεράστιο ανθέμιο. Ο ναός, με την κύρια είσοδο του, βλέπει ανατολικά.

Αν τελικά καταφέρουμε να ανυψωθούμε και εμείς οι ίδιοι μαζί με την ανοδική ανυψωτική τάση που δημιουργείται από τις πάμπολλες αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες του μεγάλου Ναού, τότε μπορούμε να φανταστούμε, με φιλοσοφική τόλμη, τη στέγη του Παρθενώνα σαν καρίνα πλοίου που διασχίζει τα ουράνια νερά. Να τοποθετήσουμε τον ναό της Αθηνάς, σαν κιβωτό επιβίωσης του αρχαίου ελληνικού, και όχι μόνο, πολιτισμού, να πλέει στον καταγάλανο ουρανό τραγουδώντας σαν αρχαίος τροβαδούρος τον ύμνο της αλήθειας, για να έλξει πανάρχαιες ψυχές που ψάχνουν κάτι το άπιαστο, για να δώσουν νόημα στη ζωή τους. Αλλά, ας προσγειωθούμε λίγο.....

Στον Παρθενώνα αποτυπώνεται η Γεωμετρική και Μαθηματική γνώση της εποχής

Ολόκληρος ο Παρθενώνας είναι κατασκευασμένος σύμφωνα με την αναλογία 4:9, που είναι γνωστότερη ως χρυσή τομή. Αυτό σημαίνει πως αν πολλαπλασιάσουμε το ύψος του ναού με το 9 και το γινόμενο που θα προκύψει το διαιρέσουμε με το 4, τότε θα έχουμε βρει το πλάτος του ναού. (Υψος) $13,72 \times 9 = 125,28 : 4 = 30,87$ (Πλάτος). Το ίδιο συμβαίνει κι αν πολλαπλασιάσουμε το πλάτος με το 9 και διαιρέσουμε το γινόμενο με το 4, τότε θα έχουμε βρει το μήκος του ναού: (Πλάτος) $30,87 \times 9 = 277,92 : 4 = 69,48$ (Μήκος). Το συνολικό

ύψος του Παρθενώνα προς το ύψος μέχρι το τέλος των κίωνων ισούται με το ύψος του μέχρι το τέλος των κίωνων προς το ύψος του από τους κίονες και πάνω. Εκεί όπου τελειώνουν οι κίονες, βρίσκεται η χρυσή τομή. Η χρυσή τομή παρατηρείται και στο εσωτερικό του Παρθενώνα.

Η πρόσοψη του Παρθενώνα αποτελεί ένα παράδειγμα χρήσης της χρυσής τομής στην αρχιτεκτονική. Η ίδια αναλογία εφαρμόστηκε και στη διάμετρο του κάθε κίονα, στη μεταξύ τους απόσταση, στη σχέση ανάμεσα στο ύψος του κίονα και στο ύψος του θριγκού, στις αναλογίες των μεταξονίων, τη λέπτυνση του κίονα, το περίγραμμα του εχίνου και τον τρόπο σύνδεσης με τον κορμό, τη μορφή και τον αριθμό των τριγλύφων.

Το εσωτερικό μήκος του είναι 100 αττικά πόδια, δηλαδή 30,80 μέτρα. Μέσα σε αυτά τα νούμερα εκφράζονται καταπληκτικές αναλογίες! Ο αττικός πους (πόδι) είναι 0,30803 μέτρα ή αλλιώς

1/2φ. Μέσα στον Παρθενώνα, όμως, στην κάθε αναλογία του, θα συναντήσουμε και κάτι άλλο: Την ακολουθία Φιμπονάτσι (Fibonacci). Δηλαδή την ακολουθία στην οποία ο κάθε αριθμός είναι ίσος με το άθροισμα των δύο προηγούμενων: 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, κ.λπ. Επιπλέον, ο λόγος δύο διαδοχικών αριθμών της ακολουθίας τείνει προς τη χρυσή τομή. Αλλά μέσα στον Παρθενώνα υπάρχει βέβαια και ο αριθμός $\pi = 3,1416$, ο οποίος εκφράζεται και αυτός με τη σχέση $2\phi^2/10 = 0,5236$ μέτρα. Οι έξι πήχεις μας δίνουν $\pi = 3,1416$.

Αυτά τα λίγα, για να ικανοποιήσουμε και τον μαθηματικό νου όσων διαβάζουν αυτό το άρθρο. Μαθηματικά που εκφράζονται με γεωμετρικά σχήματα και αναλογίες, που δίνουν ζωή σε μια αρχιτεκτονική την οποία πολύ δύσκολα θα βρούμε σε άλλες κατασκευές πάνω στην γη.

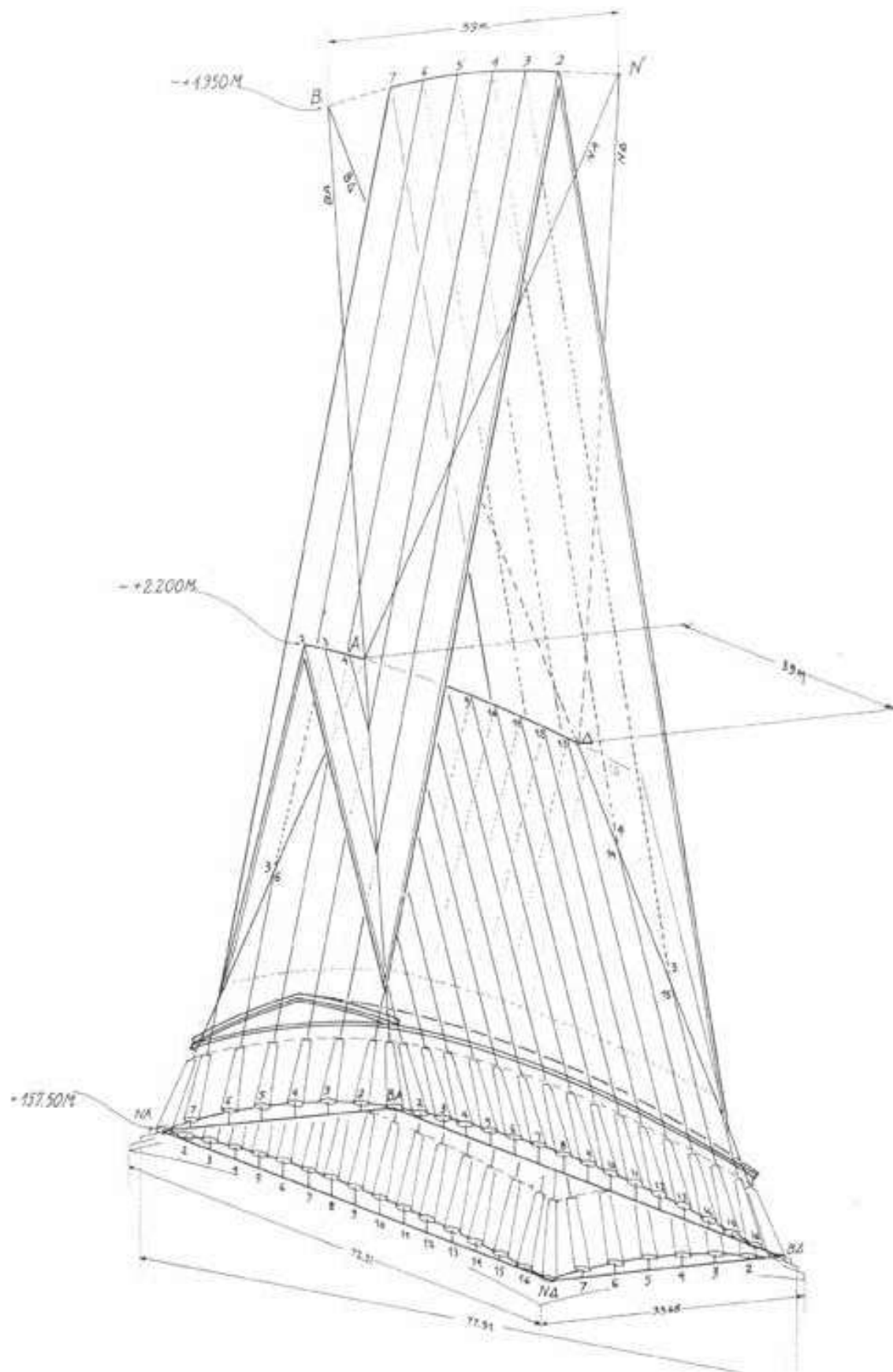
Θα μπορούσαμε να συνεχίσουμε ασαμάνητα, αλλά θα γινόμασταν κουραστικοί. Άλλωστε σήμερα με την τεχνητή νοημοσύνη οι πληροφορίες είναι εύκολα προσβάσιμες, αρκεί να γίνονται οι κατάλληλες και στοχευμένες ερωτήσεις.

Το δικό μου λιθαράκι, μικρό και ασήμαντο για τον πολύ κόσμο, αλλά μεγαλιθικό και απαραίτητο για μένα, έχει μπει στη θέση του. Εύχομαι σε όλους αυτούς που θα διαβάσουν αυτό το άρθρο, κάποιες ιδέες του να αποτελέσουν την ώθηση για να βρουν το δικό τους λιθαράκι και να το τοποθετήσουν στην ανάλογη θέση. Η οδοιπορία συνεχίζεται...

Καλή αντάμωση!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ, JOAN BRETON CONNELLY, Εκδ. ΠΑΤΑΚΗ
- ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ, Β. Κ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥΔΑΚΗ, Εκδ. ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ
- ΑΘΗΝΑΙΚΟΣ ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ, ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
- ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΦΕΙΔΙΑΣ, HENRI LECHAT, Εκδ. ΥΠΙΑΤΙΑ-ΛΔΙΑ
- ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ Τόμος Α. Αττικά, Εκδ. ΚΑΚΤΟΣ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Ένα πρώτο ερώτημα που θέσαμε είναι αν θα μπορούσε η κοσμική ακτινοβολία του βάθους να έχει ηλικία πολύ μικρότερη της Μεγάλης Έκρηξης. Πρόσφατα ο Jayaut Narlikar είπε ότι θα μπορούσε. Αυτό που χρειάζεται για τον σκοπό αυτό είναι ένα σύνολο σωματιδίων, τα οποία θα απορροφούν την ακτινοβολία μικροκυμάτων, αλλά θα είναι διαφανή στην ορατή ακτινοβολία και ραδιοακτινοβολία. Στη συνέχεια θα επανεκπέμπουν την ίδια ακτινοβολία σαν μικροκυματική ακτινοβολία βάθους. Τα σωματίδια αυτά που εντοπίστηκαν και ονομάστηκαν κοσμικοί κόκκοι, αφού δημιουργηθούν, μεταφέρονται στον μέσο γαλαξιακό χώρο υπό την επίδραση της πίεσης της ακτινοβολίας μιας έκρηξης Supernova.

Οι υπολογισμοί δείχνουν ότι τέτοιου είδους σωματίδια θα αφαιρούσαν αποτελεσματικά κάθε είδος ανομοιογένειας από την ακτινοβολία που προέρχεται από τα άστρα και τους γαλαξίες. Έτσι επιλύεται το πρόβλημα της καταγραφόμενης ομοιογένειας της ακτινοβολίας βάθους. Στο ίδιο μοντέλο θεωρούν ότι μερικοί quasar θα μπορούσαν να είχαν εκτοξευτεί από έναν γηραιό γαλαξία κατά τη διάρκεια μιας «μίνι δημιουργίας». Το εναλλακτικό αυτό μοντέλο των Hoyle-Narlikar αποτελεί μια θεωρία-γέφυρα, αφού περιλαμβάνει τόσο τη Μεγάλη Έκρηξη όσο και τη δυνατότητα επαναλαμβανόμενων μικρών εκρήξεων και της συνεχούς δημιουργίας που αυτές συνεπάγονται.

Η Θεωρία της Ανομοιογενούς Μεγάλης Έκρηξης

Πρόκειται για μια νέα θεωρία Μεγάλης Έκρηξης, σύμφωνα με την οποία η ύλη διασκορπίστηκε ανομοιογενώς στο νεαρό σύμπαν, δημιουργώντας περιοχές υψηλής πυκνότητας και περιοχές χαμηλής συχνότητας. Τότε όμως γιατί η ακτινοβολία του βάθους να είναι ομοιογενής; Η απάντηση που πρότειναν το 1985 οι James Applegate και Craig Hogan ήταν ότι οι ανομοιογένειες της μάζας δεν θα ήταν δυνατό να αφήσουν ίχνη, διότι τα υλικά σωματίδια αποτελούσαν εκείνη την εποχή ένα αμελητέο σχεδόν ποσοστό της ύλης του σύμπαντος που ήταν γεμάτη φωτόνια. Οι διαφορές που προκύπτουν μπορεί να είναι εντυπωσιακές.

Στην κλασική θεωρία της Μεγάλης Έκρηξης, τα πρωτόνια ήταν στο Αρχέγονο Σύμπαν πολύ περισσότερα από τα νετρόνια. Στη θεωρία της Ανομοιογενούς Έκρηξης τα πρωτόνια, τα νετρόνια και τα ηλεκτρόνια ήταν συγκεντρωμένα σε περιοχές υψηλής πυκνότητας και έτειναν να διασκορπιστούν σε περιοχές χαμηλής πυκνότητας. Κάτι τέτοιο όμως μόνο τα νετρόνια κατόρθωσαν να το πετύχουν. Τα πρωτόνια, εξαιτίας του θετικού τους φορτίου, παγιδεύτηκαν από τα ηλεκτρόνια στις περιοχές της υψηλής πυκνότητας. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία περιοχών υψηλής πυκνότητας, πλούσιων σε πρωτόνια, και περιοχών χαμηλής πυκνότητας, πλούσιων σε νετρόνια. Οι πυρηνικές αντιδράσεις στις περιοχές υψηλής πυκνότητας μιμούνταν κατά κάποιο τρόπο εκείνες που προβλέπονται από τη Θεωρία της Μεγάλης Έκρηξης. Στις περιοχές μικρότερης πυκνότητας, όπου κυριαρχούσαν τα νετρόνια, δημιουργήθηκαν στοιχεία βαρύτερα όπως βηρύλλιο, βόριο κ.α.

Το Κενό

Σύμφωνα με την κβαντική θεωρία, ακόμα και στην κατάσταση του Απόλυτου μηδενός το κενό περιέχει ενέργεια, που ονομάζεται ενέργεια μηδενικού σημείου. Στο κενό υπάρχουν ηλεκτρομαγνητικά πεδία, οι διακυμάνσεις των οποίων προκαλούν σωματίδια. Η κβαντική έννοια του κενού δεν έχει καμία σχέση με τον άδειο χώρο, αλλά αντιστοιχεί στη χαμηλότερη ενεργειακή κατάσταση ενός συστήματος.

Η Θεωρία του Guth

Το ορατό σύμπαν αποτελεί ένα ελάχιστο τμήμα μιας τεράστιας φυσαλίδας. Όλα ξεκίνησαν με τη δημιουργία φυσαλίδων στη διάρκεια ενός πολύ μικρού χρονικού διαστήματος (της τάξης του κλάσματος του millisecond), οι οποίες αναπτύσσονται υπερβολικά (πληθωρισμικά) με τρομακτική ταχύτητα. Από ένα σημείο και μετά η υπερανάπτυξη σταματά κι αρχίζει η βραδύτερη ανάπτυξη Hubble.

Στις πρώτες στιγμές του σύμπαντος, κάθε φορά που η θερμοκρασία έπεφτε κάτω από κάποια οριακή τιμή, το κενό υφίστατο μεταβολή φάσης και περνούσε σε κατάσταση χαμηλότερης ενέργειας ($h\nu^* p+ + p-$). Η μεταβολή της φάσης δεν ήταν ακαριαία κι έτσι η διαφορά ενέργειας των δύο καταστάσεων παρέμεινε αποθηκευμένη. Σύμφωνα με την έννοια του κβαντικού κενού, αυτή η κατάσταση που περιέχει ενέργεια μπορεί να ονομαστεί «ψευδόκενο». Η πίεση που αντιστοιχεί στην ενέργεια του κενού είναι αρνητική κι έτσι οι φυσαλίδες του ψευδοκενού ωθούνται σε υπερανάπτυξη, διαστελλόμενες με εκθετικό τρόπο. Επομένως, στις πρώτες στιγμές του σύμπαντος κυριαρχεί η διαστολή, που οφείλεται στη διαφορά ενέργειας μεταξύ κενού και ψευδοκενού.

Το κενό λοιπόν είναι γεμάτο από αόρατη ύλη που χαρακτηρίζεται από αρνητική ενέργεια. Όταν σε κάποιο σημείο αυτού του κενού χώρου επιδράσει μια υπερβολικά συγκεντρωμένη ποσότητα ενέργειας, τότε σωματίδια κάνουν την εμφάνισή τους στον κόσμο της ύλης και αντισωματίδια στον κόσμο της αντιύλης.

Οι Joset Hoel και Wolfgang Priester, από το πανεπιστήμιο της Βόννης, πρόσφατα συμπλήρωσαν τη θεωρία, υποστηρίζοντας ότι τα νέφη υδρογόνου είναι κατανεμημένα στη νοητή επιφάνεια τεράστιων φυσαλίδων, αφού η παρατήρηση των σημανών γαλαξιών έδειξε ότι αυτές οι φυσαλίδες υπάρχουν κι

έχουν διάμετρο 100 εκατομμύρια έτη φωτός σε σμήνη των 1.000 γαλαξιών. Το μοντέλο των Hoel και Priester επιβεβαιώνει ότι το σύμπαν διεστάλη πολύ αργά, ανάμεσα στα 5 και 15 δισεκατομμύρια χρόνια μετά τη μεγάλη έκρηξη, επιτρέποντας στους γαλαξίες να δημιουργηθούν από το πρωταρχικό υδρογόνο και ήλιο των τοιχωμάτων της αρχικής φυσαλίδας. Η δομή της φυσαλίδας πάντως εμφανίστηκε 600.000 χρόνια μετά τη μεγάλη έκρηξη. Την εποχή εκείνη η θερμοκρασία είχε πέσει κάτω από τους 3.000 βαθμούς Κελσίου, επιτρέποντας στα ηλεκτρόνια να προστεθούν σε πυρήνες υδρογόνου και ηλίου και να σχηματιστούν ηλεκτρικά ουδέτερα και διαφανή αέρια. Φυσαλίδες που σχηματίστηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής διεστάλησαν αργά από τότε, καθώς και το ίδιο το σύμπαν υφίστατο διαστολή.

Στην ερώτηση αν δημιουργήθηκαν πρώτα οι μεγάλες δομές (σμήνη γαλαξιών) ή οι μικρές δομές (πλανήτες και άστρα που συνενώθηκαν) ήρθε το 1986 με την παρατήρηση μιας γιγάντιας συσσώρευσης αερίου σαν απολίθωμα της στιγμής της μεγάλης έκρηξης. Η μάζα του νέφους του αερίου είναι περίπου 3×10^1 φορές μεγαλύτερη από τη μάζα του ήλιου. Αυτή όμως είναι ίση με τη μάζα ενός σμήνους γαλαξιών, που βρίσκεται όμως ακόμα υπό τη μορφή υδρογόνου και δεν έχει ακόμα κατανεμηθεί σε άστρα.

Θεωρία Zel 'dovich

Αυτό το μοντέλο ονομάστηκε top-down, του οποίου η πιο σημαντική παρατήρηση είναι ότι, αν λίγο μετά το big bang σχηματίστηκαν μεγάλες συμπυκνώσεις ύλης, αυτές θα έπαιρναν ταχύτητα το σχήμα τηγανίτας κάτω από την επίδραση της ίδιας της βαρύτητας.

Η Κοσμολογία Πλάσματος

Ο ηλεκτρομαγνητισμός, η δύναμη που βρίσκεται πίσω από τα συνήθη χημικά και βιολογικά φαινόμενα της Γης, είναι συγκριτικά 103 φορές ισχυρότερη της βαρύτητας και ορθά αμφισβητείται από αρκετούς επιστήμονες ο μοναδικός ρόλος της δύναμης της βαρύτητας σε γαλαξιακή και κοσμική κλίμακα.

Έρευνες τριάντα ετών αποκάλυψαν ότι το ηλιακό σύστημα είναι στην ουσία ένας ωκεανός πλάσματος, αόρατος από τα οπτικά τηλεσκόπια, αλλά πλήρης πολύπλοκων και αλληλοεπιδρώντων ηλεκτρικών και μαγνητικών πεδίων. Το

άλλοτε θεωρούμενο απόλυτα κενό διάστημα είναι γεμάτο κυριολεκτικά από φορτισμένα σωματίδια. Το 99,999% της παρατηρήσιμης ύλης στο σύμπαν είναι σε μορφή πλάσματος που διατρέχεται από ηλεκτρομαγνητικά πεδία.

Τι είναι όμως το πλάσμα; Το πλάσμα αποτελείται από ηλεκτρικά φορτισμένα σωματίδια και θεωρείται η τέταρτη κατάσταση της ύλης μετά τη στερεή, την υγρή και την αέρια, με την οποία είναι ο στενότερος συγγενής (γη-νερό-αέρας-φωτιά). Για τον σχηματισμό του αρκεί να θερμανθεί μια αέρια μάζα σε τόσο μεγάλες θερμοκρασίες, ώστε να ιονιστεί πλήρως. Το πλάσμα είναι υπεύθυνο για τους κεραυνούς, τους λαμπτήρες φθορισμού, κι εξηγεί τη δημιουργία του Βόρειου Σέλας. Η κίνηση των ηλεκτρισμένων σωματιδίων είναι ελικοειδής και πήρε το όνομα ρεύμα του Birkeland. Ο H. Alfén (Νόμπελ Φυσικής 1970) υποστηρίζει ότι τα ρεύματα Birkeland, που είναι απεριόριστου μεγέθους, εκτείνονται μέσα στο σύμπαν.

Ας ξεκινήσουμε με αφετηρία κάποιον υποθετικό χρόνο όπου δεν υπήρχαν άστρα, γαλαξίες κβάζαρ, παρά μόνο ένας άπειρος χώρος με μαγνητικά πεδία, με ομοιόμορφα καταναμημένο πλάσμα σ' όλες τις διευθύνσεις. Μια μικρή διαταραχή με τη μορφή μεταβολών στην ηλεκτρονιακή θερμοκρασία κατά μήκος των ισχυρών ρευμάτων Birkeland ενισχύεται και οδηγεί στην τοπική συνένωση γειτονικών νηματοειδών πλασμάτων με τον σχηματισμό έλικος πλάσματος στο σημείο που οι νηματοειδείς μορφές διασταυρώνονται. Σ' αυτά τα σημεία διασταύρωσης διαφορετικών νημάτων πλάσματος, παρατηρείται εργαστηριακά και η εκπομπή ακτινοβολίας σύγχροτρου (η ακτινοβολία που εκπέμπεται από τα ηλεκτρόνια που επιταχύνονται ενώ βρίσκονται σε τροχιά σε έναν κυκλικό επιταχυντή σωματιδίων που ονομάζεται σύγχροτρο, με τη χρήση μαγνητών ή άλλων μηχανισμών που μεταβάλλουν την ταχύτητα των ηλεκτρονίων), η οποία είναι απλά ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία που προκαλείται από τη γρήγορη περιστροφή φορτισμένων σωματιδίων με μαγνητικό πεδίο. Τα νήματα πλάσματος αυξάνονται με μήκος δισεκατομμυρίων ετών φωτός. Τελικά προκαλούν τη συσώρευση γύρω τους αρκετής ουδέτερης ύλης, ώστε η βαρύτητα ν' αρχίζει σιγά-σιγά ν' αποτελεί υπολογίσιμο παράγοντα στη συνεχόμενη εξέλιξή τους. Μ' αυτό τον τρόπο προκύπτουν όλα τα γνωστά είδη γαλαξιών.

Η θεωρία αυτή έρχεται να καλύψει τις αδυναμίες της θεωρίας της μεγάλης έκρηξης, όπως η παραδοχή της σκοτεινής μάζας και η ύπαρξη γαλαξιών που η ηλικία τους με βάση το μέγεθός τους, όπως εξηγείται από τη θεωρία, ξεπερνά την ηλικία του σύμπαντος.

Η γενική θεωρία της Σχετικότητας εισήγαγε στην κοσμολογία της Γέννησης του Σύμπαντος τη βαρύτητα και η Κβαντομηχανική την ασθενή και ισχυρή πυρηνική δύναμη. Η θεωρία του πλάσματος με την είσοδο της ηλεκτρομαγνητικής δύναμης συμπληρώνει τη θεωρία και απομένει στους επιστήμονες να συνθέσουν τις διαφορετικές οπτικές γωνίες αφού, σύμφωνα με τον εσωτερισμό, αυτό που λειτούργησε την ώρα της Γέννησης ήταν το ενοποιημένο πεδίο που μετέπειτα διαχωρίστηκε στα επιμέρους πεδία. Αυτό όμως προϋποθέτει την ανακάλυψη του ενοποιημένου πεδίου και χρειάζεται ακόμα να περιμένουμε. Τα αποτελέσματα όμως είναι ενθαρρυντικά.

Δημιουργία του Σύμπαντος και Αντιύλη

Η θεωρία αυτή διατυπώθηκε από τον H. Alfén και στηρίζεται στην ιδέα της συμμετρίας μεταξύ ύλης και αντιύλης στο Σύμπαν. Η θεωρία ξεκινά από την υπόθεση μιας «αρχικής κατάστασης» στο σύμπαν ομοιογενούς ανάμιξης κοινής ύλης και αντιύλης, την οποία ονομάζουμε αμφίπλασμα. Στο πρότυπο αυτό το αμφίπλασμα αποτελούσε μια τεράστια σφαίρα. Σπουδαίο ρόλο στην εξέλιξη αυτού του αμφιπλάσματος έπαιξε η βαρύτητα. Επειδή κάθε μέρος της σφαίρας ασκούσε έλξη στα άλλα, άρχισε η συστολή. Μετά από ένα τρισεκατομμύριο χρόνια η ακτίνα της σφαίρας μειώθηκε πάρα πολύ, με αντίστοιχη αύξηση της πυκνότητας. Η εξαιρετική συμπύκνωση της ύλης στην κεντρική περιοχή κατέστησε πολύ πιθανή τη σύγκρουση μεταξύ πρωτονίων και αντιπρωτονίων, με αποτέλεσμα την εκπομπή ακτίνων γ (φως). Λόγω δε της ύπαρξης μαγνητικού πεδίου παραγόταν και ραδιοακτινοβολία.

Εμφανίστηκε λοιπόν η πίεση της ακτινοβολίας, η οποία ήταν ισχυρότερη από τη βαρύτητα, ώστε να ανακοπεί η συστολή και ν' αρχίσει η διαστολή. Σχηματίστηκαν τότε διάφορα κέντρα συμπύκνωσης, στα οποία άρχισε να δρα η βαρύτητα. Τα σημεία έγιναν κέντρα μεγάλης πυκνότητας κι αποτέλεσαν τις νησίδες του σύμπαντος.

Η Θεωρία των Κοσμικών Χορδών

Οι κοσμικές χορδές είναι λεπτοί σωλήνες συμμετρικού κενού υψηλής ενέργειας. Δεν έχουν άκρα, έχουν τη μορφή κλειστών βρόγχων ή εκτείνονται στο άπειρο. Ο φυσικός χαρακτήρας μιας χορδής καθορίζεται από την ενέργεια του κενού που είναι παγιδευμένο μέσα της. Οι χορδές με το περισσότερο συμμετρικό κενό έχουν τη μεγαλύτερη μάζα, αλλά και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την κοσμολογία, αφού πιστεύεται ότι είναι υπεύθυνες για τον σχηματισμό των γαλαξιών. Έχουν πάχος της τάξης των 10-30 cm και η ένταση τους μπορεί να ζυγίζει δέκα εκατομμύρια δισεκατομμυρίων τόνων. Η ίδια η βαρυτική τους έλξη κάνει τους κλειστούς βρόγχους τέτοιων χορδών να ταλαντεύονται με πολύ μεγάλες ταχύτητες.

Η εξέλιξη των χορδών χαρακτηρίζεται από μια ιδιότητα που λέγεται «ομοιότητα προς εαυτόν» κι έχει ως αποτέλεσμα το σημερινό δίκτυο των κοσμικών χορδών να είναι παρόμοιο με το αρχικό. Το δίκτυο των χορδών παράγει συνεχώς πολυάριθμους κλειστούς βρόγχους που, καθώς ταλαντεύονται, δημιουργούν ρυθμικούς παλμούς βαρυτικής ενέργειας, που ονομάζονται κύματα βαρύτητας και διαδίδονται με την ταχύτητα του φωτός. Οι βρόγχοι που γέννησαν τους γαλαξίες πιστεύεται ότι είχαν διάμετρο γύρω στα εκατό έτη φωτός και, παρόλο που

διασπάστηκαν όταν το σύμπαν είχε ηλικία ένα εκατομμύριο χρόνια, έζησαν αρκετά ώστε να προσελκύσουν τη γύρω μάζα. Οι μεγαλύτεροι βρόγχοι προσέλκυσαν τους μικρότερους, συγκεντρώνοντας τους γαλαξίες σε ομάδες.

Το μοντέλο των χορδών συμπληρώθηκε το 1990 από τον Jeremiah Ostriker και τον Witten. Τα σωματίδια που δημιουργούνται από το κενό (ποζιτρόνια και ηλεκτρόνια) μέσα στη χορδή δεν έχουν μάζα κι αρκεί μια ελάχιστη ενέργεια, ώστε να κινηθούν μέσα στη χορδή μεταφέροντας ηλεκτρικό φορτίο. Το ρεύμα αυτό σε μια υπεραγώγιμη χορδή δημιουργεί ηλεκτρικά και μαγνητικά πεδία που διαδίδονται με τη μορφή ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων.

Το μεσοαστρικό και μεσογαλαξιακό διάστημα, όμως, δεν είναι κενό, είναι γεμάτο από ένα αραιό αέριο ηλεκτρονίων και άλλων φορτισμένων σωματιδίων που εμποδίζουν τη διάδοση των κυμάτων. Καθώς, λοιπόν, η ενέργεια της ακτινοβολίας συσσωρεύεται, αναπτύσσει τρομακτική πίεση κι αρχίζει τότε να δημιουργεί μια φυσαλίδα που συγκεντρώνει την ύλη στον καυτό, διαστελλόμενο φλοιό της. Η θεωρία αυτή δίνει μια ερμηνεία για τα κενά στην κατανομή των γαλαξιών και προβλέπει τις επίπεδες διατάξεις τους, καθώς εξηγεί και την περιστροφική τους κίνηση.

Ο θεσμός των Μυστηρίων, σε όλες τις χώρες που αναπτύχθηκε, είχε ως σκοπό την ένωση του ανθρώπου με τον εαυτό του και με το Σύμπαν. Βασικές διδασκαλίες των μυστηρίων, σε κάθε γωνιά του πλανήτη, ήταν η διττή φύση του ανθρώπου, με το πνευματικό και το ζωικό της μέρος, η πίστη στην αθανασία της ψυχής, η αντίληψη της πνευματικής εξέλιξης και ολοκλήρωσης μέσα στις διάφορες ενσαρκώσεις και η διαδικασία της κάθαρσης και του εξαγνισμού, μέσα από ειδικές τελετουργίες και μέσω της καθημερινής αυτοπαρατήρησης και διόρθωσης του εαυτού. Χαρακτηριστική είναι άλλωστε και η Δελφική ρήση: «Γνώρισε τον εαυτό σου και θα γνωρίσεις το Σύμπαν και τους Θεούς».

Ορφική καταγωγή

Τα Ελευσίνια Μυστήρια, όπως και όλα τα ελληνικά μυστήρια γενικότερα, έχουν την καταγωγή τους στον μυθικό Ορφέα. Το όνομα του σημαίνει «αυτός που γιατρεύει με φως». Ο Ορφέας, λέει ο μύθος, αφού πρώτα μυήθηκε στην Αίγυπτο, γύρισε στην Ελλάδα και καθιέρωσε στη Θράκη τη βασιλεία του Διός και στους Δελφούς του Απόλλωνα, συγχωνεύοντας τη θρησκεία του Δία και του Διονύσου, ενώ έβαλε και τις βάσεις του Αμφικτιονικού Συνεδρίου, το οποίο υπήρξε η κοινοτική ενότητα της Ελλάδας.

Ιστορία των Ελευσίνιων Μυστηρίων

Η Ελευσίνα κτίστηκε περίπου το 2.000 π.Χ. και κατά την ακμή της μυκηναϊκής περιόδου εξελίχθηκε σε ισχυρή οργανωμένη πόλη με δημόσια κτήρια και ιερό. Από αμνημονεύτων χρόνων είχε έρθει από την Αίγυπτο η λατρεία της Ίσιδας στον ήρεμο όρμο της Ελευσίνας και την τελούσαν στο όνομα της Δήμητρας ή της Παγκόσμιας Μητέρας. Έκτοτε η Ελευσίνα έμεινε μυητικό κέντρο. Οι ιερείς της Ελευσίνας δίδασκαν την εσωτερική διδασκαλία που τους μεταδόθηκε από την Αίγυπτο.

Χρησιμοποίησαν την έλξη των αισθήσεων, το μεγαλείο των τελετών και τη γοητεία της τέχνης για να εισαγάγουν την ψυχή σε μια καλύτερη ζωή και το πνεύμα στην κατανόηση των μεγάλων αληθειών. Πουθενά αλλού τα Μυστήρια δεν πήραν τόσο ανθρώπινη μορφή, τόσο χρώμα και τόση ζωντάνια.

Κατά τον 6ο αιώνα, ο μυημένος στα Αιγυπτιακά Μυστήρια, Σόλων, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση των ελευσίνιων ιερών. Τον 5ο αιώνα, την εποχή του Περικλή, κάθε πέντε χρόνια τελούνταν στην Ελευσίνα τα Μεγάλα Μυστήρια και μούνταν σε αυτά περίπου 3.000 άνθρωποι κάθε φορά, με μόνες προϋποθέσεις τον ενάρετο βίο και τη γνώση της ελληνικής γλώσσας.

Το 170 μ.Χ. οι Σαρμάτες κατέστρεψαν τον Ναό της Δήμητρας, ο οποίος όμως ανοικοδομήθηκε από τον Μάρκο Αυρήλιο, που μυήθηκε και ο ίδιος στα Μυστήρια. Ο θεσμός των Μυστηρίων τελείωσε με το σχετικό διάταγμα του αυτοκράτορα Θεοδόσιου, το 395 μ.Χ.

Μικρά Μυστήρια

Τα Μικρά Μυστήρια ετελούντο στο Ναό της Δήμητρας, στο

ιερό άλσος της Άγρας κάθε χρόνο τον μήνα Ανθεστηρίωνα (δηλαδή τέλη Φλεβάρη και αρχές Μάρτη). Οι υποψήφιοι, που είχαν αποδείξει την μόρφωση και την εντιμότητά τους, γίνονταν δεκτοί στον κλειστό περίβολο από τον Ιερέα της Ελευσίνας. Αυτός ήταν ο διάμεσος, ο οδηγός, ο εξηγητής των μυστηρίων. Οδηγούσε όσους επρόκειτο να μνηθούν σε έναν μικρό ναό με ιωνική κιονοστοιχία αφιερωμένο στην Κόρη, τη μεγάλη παρθένα Περσεφόνη. Το χαριτωμένο ιερό ήταν κρυμμένο στο βάθος μια ήρεμης κοιλάδας στο μέσο ενός ιερού άλσους ανάμεσα σε ήρεμα πουρνάρια και λεύκες.

Πριν την τελετή υπήρχε βάπτισμα και καθαρισμός, πλένονταν δηλαδή οι υποψήφιοι στα νερά του Ιλισού και κατόπιν φορούσαν μια νέα καθαρή λευκή ενδυμασία. Περνούσαν τις επόμενες μέρες με καθαρισμούς, νηστείες, προσευχές και οδηγίες και έρχονταν σε επαφή με συμβολικούς μύθους καθώς και με διδασκαλίες σχετικές με τη μεταθανάτια ζωή. Το βράδυ της τελευταίας μέρας οι νεοφώτιστοι συγκεντρώνονταν στο ιερότερο μέρος του άλσους για να παραστούν στα δρώμενα της αρπαγής της Περσεφόνης.

Στόχος των Μικρών Μυστηρίων ήταν η κατάκτηση του ψυχοσωματικού επιπέδου και ο έλεγχος των επιθυμιών.

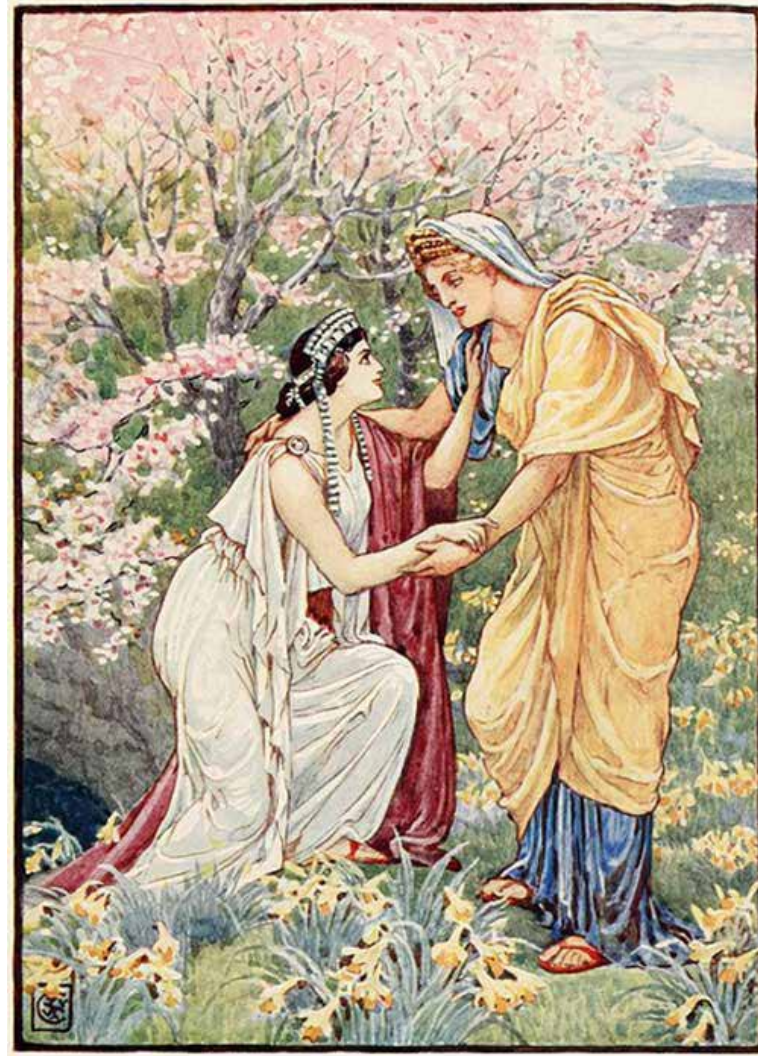
Μεγάλα Μυστήρια

Οι πιο λαμπρές τελετές, όπου λάμβαναν μέρος οι μνημένοι των Μικρών Μυστηρίων, τελούνταν στην Ελευσίνα κάθε πέντε χρόνια, τον μήνα Βοηδρομιώνα (τέλη Σεπτεμβρίου και αρχές Οκτωβρίου) και διαρκούσαν εννέα ημέρες. Οι υποψήφιοι καθαριζόνταν στα νερά του Ιλισού από μιάσματα με τη βοήθεια ειδικού ιερέα που αποκαλούνταν «Υδρανός» και έπειτα καλούνταν να ορκιστούν, με ποινή θανάτου, ότι δεν θα αποκάλυπταν τίποτε από όσα θα έβλεπαν.

Η πρώτη ημέρα της μύησης λεγόταν «Αγυρμός», που σημαίνει συγκέντρωση και οι υποψήφιοι συγκεντρώνονταν στην Ποικίλη Στοά των Αθηνών ώστε να γίνει η τελική επιλογή όσων θα συνέχιζαν.

Η δεύτερη ημέρα λεγόταν «Αλαδαι Μύσται». Γίνονταν πομπή προς τη θάλασσα και τελετουργικοί καθαρισμοί στα νερά του Φαλήρου. Μαζί του ο κάθε μύστης είχε ένα γουρούνι, ως σύμβολο του γήινου και βέβηλου εαυτού του, όπου εντέλει το θυσίαζε τελετουργικά.

Την τρίτη ημέρα καθιερωνόταν απόλυτη νηστεία και άρχιζε

η χορήγηση του περίφημου ποτού «Κυκεών», αποτελούμενο από νερό, μέλι, δυόσμο και βότανα. Η νηστεία σταματούσε το βράδυ όπου έτρωγαν λίγα «ιερά τρόφιμα».

Την τέταρτη ημέρα, τελούνταν δημόσιες λιτανείες για τους θεατές, γίνονταν θυσίες στις θεότητες της Ελευσίνας και χορεύονταν ιερατικοί κυκλικοί χοροί, ενώ οι μύστες παρέμεναν στον ναό, διδασκόμενοι και προετοιμαζόμενοι με διαλογισμό για την μύηση.

Η πέμπτη ημέρα λεγόταν «Λαμπαδιοφορία» και οι μνημένοι, με πυρσό στο χέρι, σχημάτιζαν την ιερή πομπή, όπου με επικεφαλής τον «Δαδούχο» μετέφεραν τα ιερά αντικείμενα από την Αθήνα μέσω της Ιεράς Οδού μέχρι τον Ναό της Θεάς Δήμητρας στην Ελευσίνα. Η πομπή συμβολίζει την περιπλάνηση της θεάς Δήμητρας για να βρει την κόρη της Περσεφόνη.

Η έκτη ημέρα, η λεγόμενη «Ίακχος», ήταν αφιερωμένη στον Ίακχο με τη μεταφορά του αγάλματός του από τον Κεραμικό στην Ελευσίνα μέσω της Ιεράς Οδού. Ο ερχομός του ανήγγελλε την μεγάλη αναγέννηση, γιατί παρίστανε το θεϊκό πνεύμα που διαπερνά τα πάντα, τον αναγεννητή των ψυχών, τον διάμεσο μεταξύ γης και ουρανού.

Παράλληλα ήταν ημέρα νηστείας, περισυλλογής και προσφοράς για τους υποψηφίους.

Το ίδιο βράδυ ακολουθούσε η «Ιερά Νυξ» κατά την οποία λάμβαναν χώρα τα «Δρώμενα», δηλαδή αναπαραστάσεις τρομερών γεγονότων που σκόπευαν να συγκλονίσουν τους υποψήφιους και να τους αλλάξουν τον τρόπο θέασης της ζωής, τα «Λεγόμενα», που ήταν αφήγηση γεγονότων σχετικά με τα «Δρώμενα» όπως ο μύθος της Περσεφόνης και τα «Δεικνύμενα», που ήταν επίδειξη συμβόλων και ιερών αντικειμένων, όπως το Στάχυ, από τον Ιεροφάντη μέσα σε άπλετο φως.

Την έβδομη ημέρα λάμβανε χώρα η ύψιστη τελετή των Ελευσινίων, η «Εποπτεία» ενώ η όγδοη ημέρα ήταν αφιερωμένη στους νεκρούς με σπονδές και εορταστικές εκδηλώσεις.

Τέλος, την ένατη ημέρα οι μνημένοι πλέον έδιναν τους όρκους τους για ζωή ενάρετη και σύμφωνη με το πνεύμα της πρόσφατης εμπειρίας τους και επέστρεφαν στους τόπους καταγωγής τους. Στόχος των Μεγάλων Μυστηρίων ήταν η κατάρκτηση του πνευματικού επιπέδου και ο έλεγχος του νου.

Μύθοι των Μυστηρίων

Ο πυρήνας της λατρείας στην Ελευσίνα ήταν ο μύθος της Δήμητρας και της Περσεφόνης. Ο μύθος λέει ότι ο Πλούτωνας έκλεψε την Περσεφόνη την στιγμή που έκοβε το άνθος του ναρκίσσου, προκειμένου να την κάνει γυναίκα του. Παρά τις προσπάθειες της μητέρας της, Δήμητρας, δεν απελευθερώθηκε ποτέ τελείως, με αποτέλεσμα να περνά την μισή της ζωή στον κάτω κόσμο και την άλλη μισή στον επάνω, γεννώντας με αυτόν τον τρόπο τον κύκλο των εποχών του έτους.

Ο μύθος συμβολίζει την ιστορία της ψυχής, την κάθοδο της στην ύλη, τους πόνους της στα ερέβη της λησμονιάς και τέλος την ανάστασή της και την άνοδό της στην ουράνια ζωή. Με άλλα λόγια, είναι το δράμα της πτώσης και της λύτρωσης στην ελληνική του μορφή.

Ο θεσμός των Ελευσινίων Μυστηρίων ήταν ένας σημαντικότερος θεσμός στη διαμόρφωση του ελληνικού πολιτισμού. Κατά τη μυθολογία η Θεά Δήμητρα ήταν αυτή που πρόσφερε την γονιμότητα των αγρών, τον εξευγενισμό της ανθρώπινης ζωής και τα πολιτιστικά δώρα που νίκησαν τη ζώδη φύση του ανθρώπου. Αλλά και κατά την ιστορία και την ανθρωπολογία ο θεσμός των Ελευσινίων ήταν σημαντικότερος μιας και θεωρείται κέντρο διαμόρφωσης πολιτικών ηγετών και φιλοσόφων. Οι σπουδαιότεροι άνθρωποι της αρχαιότητας, όπως για παράδειγμα οι Σόλων, Πλάτωνας, Σοφοκλής, Αισχύλος, Περικλής, Αδριανός, Κικέρων, Επίκτητος και Μάρκος Αυρήλιος, ήταν μνημένοι στα Ελευσινία Μυστήρια και διαμόρφωσαν σημαντικά τον ελληνικό αλλά και τον ρωμαϊκό πολιτισμό, με τις εμπειρίες που αποκόμισαν από αυτά.

Βιβλιογραφία:

- Μεγάλοι Μύστες – E. Schure – Εκδόσεις Ιάμβλιχος
- Ελληνικά Μυστήρια (Ελευσίνα, Καβείρια, Ορφικά) – Kerenyi, Otto, Wili, Schmitt – Εκδόσεις Ιάμβλιχος
- Η μυστική ιστορία του τεκτονισμού – C.W. Leadbeater – Εκδόσεις Τετρακτύς
- Ορφική φιλοσοφία – Harrison – Εκδόσεις Ιάμβλιχος
- Αρχαία Μυστήρια – H. P. Blavatsky – Εκδόσεις Ιάμβλιχος
- Μυστηριακές θρησκείες του αρχαίου κόσμου – J. Godwin – Εκδόσεις Καρδαμίτσας
- Περιοδικό Φιλοσοφική Λίθος (τεύχος 171)

Η Νέα Ακρόπολη πραγματοποιεί δράσεις για τη Φιλοσοφία, τον Πολιτισμό και τον Εθελοντισμό, προσφέροντας ουσιαστικές επιλογές και καλύπτοντας όλους όσοι επιθυμούν να φέρουν στη ζωή τους μια εσωτερική αναγέννηση.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Εισαγωγικό σεμινάριο Εσωτερικής Φιλοσοφίας και Εσωτερικής Ψυχολογίας • Ανοιχτές συζητήσεις για τη Φιλοσοφία • Διαλέξεις, σε συνεργασία με χώρους πολιτισμού, για την Παγκόσμια Ημέρα Φιλοσοφίας υπό την αιγίδα της UNESCO

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους • Θεατρικά δρώμενα • Μουσικές θεματικές βραδιές • Δημιουργικά εργαστήρια: αρχαιολογικών αντιγράφων, πυρογραφίας, ζωγραφικής • Εκδοτική δραστηριότητα βιβλίων εσωτερισμού και φιλοσοφίας • Αθλητική δραστηριότητα: αθλητικοί αγώνες, τουρνουά, φιλοσοφικές πολεμικές τέχνες • Ομάδες ανάγνωσης και ανταλλαγής βιβλίων (Booksharing – Booklab)

ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

Οικολογικές πρωτοβουλίες για τη φροντίδα πάρκων, δασών, παραλιών • Κοινωνικές πρωτοβουλίες στήριξης ευπαθών ομάδων και προσφοράς • Αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών και φυσικών καταστροφών • Σεμινάρια για την ανάπτυξη της εθελοντικής συνείδησης • Δίκτυο ανταλλακτικής και εναλλακτικής οικονομίας • Ετήσια Πανελλήνια Πορτή Εθελοντισμού, με συμμετοχή τοπικών και διεθνών εθελοντικών οργανισμών (Κίνηση Φορέων Εθελοντισμού)

Αθήνα, 210 8231301

Αμπελόκηποι, 6972897158

Περιστέρι, 2130282657, 6984413885

Αιγάλεω, 698 185 8033, 6982243869

Καλλιθέα, 216 7007072

Δάφνη, 6937369212

Πειραιάς, 211 4025482, 6937369212

Θεσσαλονίκη (κέντρο), 2310-285020

Θεσσαλονίκη (ανατολικά), 6972001832

Θεσσαλονίκη (δυτικά), 2315110456

Ηράκλειο, 6981888493

Ρέθυμνο, 28310 52884

Χανιά, 2821023189

Πάτρα 2610006923, 6976925334

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Αρχαία Ρώμη

- Η έννοια του Ρωμαίου Πολίτη
- Σχέσεις Ελλάδας - Ρώμης
- Το Ρωμαϊκό Δίκαιο
- Η Επίδραση του Στωικισμού

Socialize

philosophically

βρείτε τις εκδόσεις
μας ηλεκτρονικά
στο scribd.com

Ενημέρωση
Διαγωνισμοί
Short films and
spots for thinking
Φωτογραφίες
Ρητά for sharing

www.nea-acropoli.gr

www.nea-acropoli-athens.gr

www.nea-acropoli-thes.gr

ζήσε με την

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

Ποιος είμαι;

Από πού έρχομαι;

Πού πηγαίνω;

Οι απαντήσεις
θα αναζητηθούν
στους:

Πλάτωνα

Αριστοτέλης

Μπαγκαβάτ Γκίτα

Βούδας

Κομφούκιος

Θιβέτ

Αίγυπτος

Πλωτίνος

Στωικοί

Διάρκεια:

20 συναντήσεις

Ενάρξεις: κάθε μήνα στα κέντρα της Νέας Ακρόπολης στην Ελλάδα

ISSN 2944-9367

9 772944 936004